

VIP-ДТП: ЧОМУ КОЛИШНЬОГО
МЕРА КИЄВА НЕ ПОКАРАЮТЬ
ЗА СМЕРТЬ НА ДОРОЗІ **СТОР. 16**

ХТО СТОІТЬ
ЗА НЕОРУСІНСЬКИМ
ПРОЕКТОМ **СТОР. 34**

ФЕНТЕЗИ: ЯК ВІДРІЗНИТИ
ГНОМА УКРАЇНСЬКОГО
ВІД СКАНДИНАВСЬКОГО **СТОР. 54**

Тиждень

український www.ut.net.ua

Г. МЕЙНАНДЕР ПРО
ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ
МІЖ УКРАЇНОЮ
ТА ФІНЛЯНДІЮ
стор. 38

№ 49 (110), 4-10 ГРУДНЯ 2009 р.

ВБИВЦЯ

**Ющенко підірвав віру
українців у свою
державу. Стор. 18**

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

Ми відкриваємо нові можливості
Дійсно чесний та вигідний кредит!

КРЕДИТ 0% РІЧНИХ
ВІД 0% В ГРН.

Тільки до 31 грудня 2009

WinnerКредит

Feel the difference

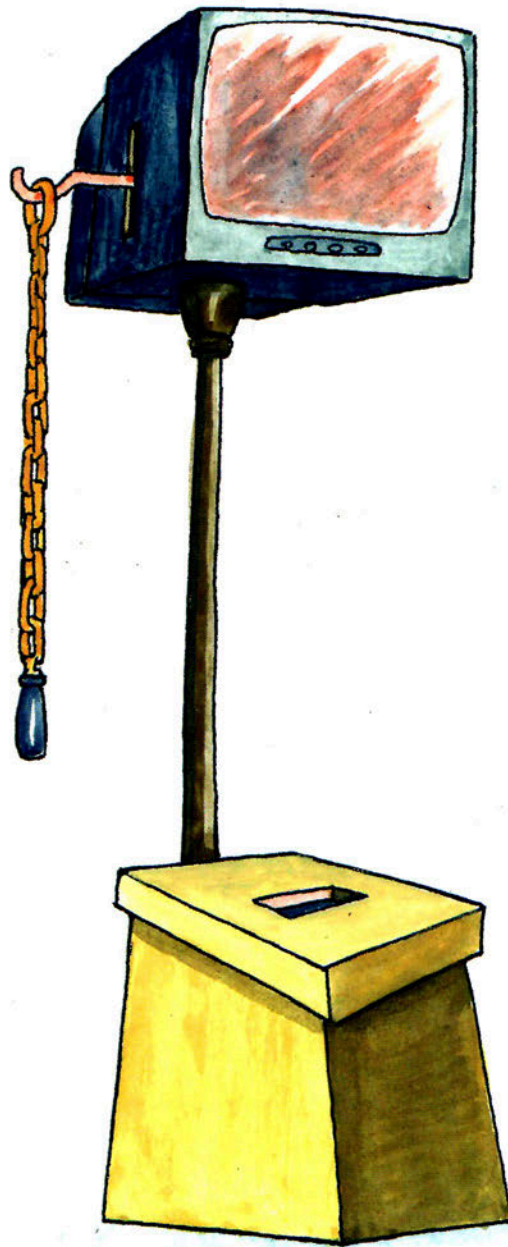
за умови 50% першого внеску і оформлення кредиту на один рік.
Кредитую ПАТ «Універсал Банк» ліцензія НБУ №92 від 22.07.2009
Форд. Відчувай різницю. Фокус. Мондео. Фіеста. Віннер.

WINNER
Віннер Автомобілів

Київ, пр-т Московський, 24д,
тел.: (044) 496-00-06, www.winnerauto.ua

Образ тижня

Малюнок Володимира Казаневського

Протягом тижня хотілося просто вимкнути телевізор.
Дивитися на політиків, які лицемірно дбають про народ
у своїх рекламних роликах, просякнутах соціальним
популізмом, неможливо

Юрій
Макаров
про «митців»

6

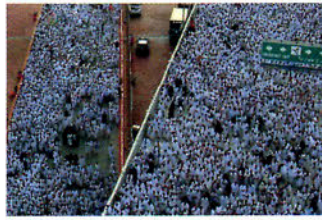

Фото
тижня
Хадж
під час
грипу

10

Завеликі сподівання
Чому Європейський Союз
найближчим часом не стане
наддержавою навіть попри
те, що Лісабонський договір
набрав чинність

12

ВІРТИТУЛ

Полювання
на дорогах
VIP-ДТП:
статистика
не на користь
пішоходів

16

Місія невиконана
У 2004-му Віктора Ющенка під-
тримували понад 50% україн-
ців, зараз – менше 5%. Однак
він знову пішов у президенти.
Тиждень аналізує, здавалося б,
алогічний крок глави держави

18

1 крок назустріч людям
Передвиборча програма
Віктора Ющенка-2004
виконана лише на 10%

22

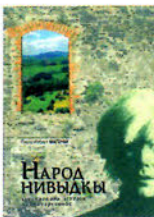
Кульгавий
Гамлет
і чорна кішка
Чи можливий
союз Ющенка
та Януковича

29

Петро
Тарашук
про тара-
пунькізацію
культури

32

Неорусинський
проект
Щоб дезінтегрува-
ти українство на
його найзахідні-
ших теренах, акти-
вовано русинський
сепаратизм

34

Історія прориву
Фінський історик
Генрик Мейнан-
дер про суспільну
рівність, націо-
нальну неоднорід-
ність та свободу
від советизації

38

Шлях до про-
цвітання
Як фіні об-
стоювали свою
незалежність,
аби стати квіту-
чою країною

42

МИ

Знищення
Києва
Яким було
місто до захо-
плення ордою

46

Ігри патріота
Сергій Григорович,
український Білл Гейтс,
про те, як стати міль-
йонером та зробити
Україну успішною

50

Паралельний світ
Особливості
вітчизняного
фентезі

54

НАВІГАТОР

Відгуки/анонси
Вистави,
фільми,
виставки,
книжки,
записи

58

Roma=Amore
Як Тиждень
закохався
в різдвяний
Рим

62

Кілька слів
від журналістів
Тижня

66

Обкладинка

Колаж
Андрія
Єрмоленка

Тижень
Звільнення
будуть
Церкви об'єднані

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Життя має сенс!

ПЕРЕДПЛАТИТЬ ТА ОТРИМУЄТЕ
ЩОП'ЯТНИЦІ
передплатний індекс – 99319

Троєщина

Вартість 1 м² – 8100* грн **у житловому комплексі «Троєщина»**

Задача будинку – 2 квартал 2010 року.

Пропозиція дійсна до 31 грудня 2009 року.

Подробиці на сайті www.nbk.ua.

м. Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 9 | тел.: (044) 569-36-56, 569-36-57 | www.nbk.ua

*на умовах 100% попередньої оплати.

Ліцензія МРРБУ АВ №357484 від 15.08.2007. Дозвіл №1094-Дс/С від 30.12.2008 виданий Інспекцією державного архітектурно-будівельного контролю у місті Києві

Fu...ing Siit

Автор:
Юрій
Макаров

Художники, блін... Місяць тому на площі під Верховною Радою у вітряну дощову погоду юнак, що претендує на статус актуального художника, разом із подругою, яка претендує на гідну оцінку її фігури, роздягнулися і влаштували імітацію статевого акту. Вистава виконувалася на знак протесту проти Закону «Про захист суспільної моралі», який насправді ухвалено аж... шість років тому. Хлопця затримали за хуліганство, дівчину відпустили. Відтоді 22-річний Олександр Володарський, який ділить свій час між Луганськом, Нюрнбергом і Лук'янівським СІЗО, відомий інтернет-спільноті за ніком Shitman (у приблизному перекладі «Гівнюк»), став героєм культурного опору, символічною жертвою репресивного режиму. На його захист влаштовують демонстрації біля МВС та Секретаріату президента, позавчора примудрилися вручити петицію главі держави. Як казала Ганна Андріївна Горенко, в миру Ахматова: «Дивись, яку нашому рудому роблять біографію».

Головний аргумент захисників: за мистецтво не можна карати. Ну, вибачайте, менти в нас неосвічені, не розібралися. Добре, хоч по пиці не надавали. А чого, власне, хотів художник, на що він розраховував? Що його відразу запросять до центру Поміду чи спочатку хоча б до центру Пінчука? Дурня, він хотів наразитися на неприємності – наразився, у чому casus belli? Те, що Верховна Рада – будинок розпусти, ніяк не виправдовує юних бешкетників.

Тільки не називайте це художнім актом. Мистецтвом слід вважати те, чого не вміють висловити інші, а не те, чого не наважуються сказати інші. Художник – професія цехова. Раніше ним ставали після того, як років десять терли фарби в майстра, не раніше. Он формаліновий Демієн Хьорст, на якого в Пінчука на Бесарабці стояли черги, знахабнів і влаштував у лондонському Wallace Collection виставку свого, так би мовити, «традиційного» живопису. виявилось, метр елементарно не вміє малювати. У списку найвпливовіших людей у світі мистецтва від журналу Art Review Хьорст упав із торішнього першого місця на 50 пунктів.

Найсумніше, що витівка біля парламенту – такий нафталін! Європейсько-американський авангард уже давно перехворів. Ті, хто понад 40 років тому в оголеному вигляді розсував горизонти, вже давно цей бойовий рубіж покинули за віком і станом здоров'я. Спроба шокувати когось привселюд-

ним статевим актом – безнадійно запізнілий, навіть не вторинний, а третинний совок. Карати треба не за зухвалість, а за девальвацію засобів виразності та брак фантазії, а це ще гірше, ніж порушення громадського спокою. Але спокій теж чогось вартий. Хочеш псувати повітря – роби це вдому. З якого доброго дива я маю переступати через чужі какашки? Простір навколо й так уже вкрай засмічений тими, хто вважає себе митцем.

Так сталося, що одна дуже поважна офіційна особа днями звернулася до мене за консультацією: що робити в ситуації, яка склалася навколо заборони двох жахливчиків: «Пилки-6» та «Хостела-2». Я рецепти давати не здатен, інакше б уже давно чимось керував, але питання завело мене в глухий кут. Довелося уважно переглянути ці шедеври. Особливо сподобалося там, де герої власноруч відпилюють частини свого тіла й кидають їх на терези, а також де інші герої грають головою жертви у футбол. Художники... Митці... Я мав собі відповіді: чи готовий я висловитися на користь того, щоби це показували в кінотеатрах? Адже інакше це називається цензурою? Не міг заснути до п'ятої ранку й мало не посварився з дружиною, вперше за сім років – смішно?

Люди, які походять із совка, мають будь-яку цензуру й будь-яких цензорів ненавидіти до кінця своїх днів на рівні рефлексу. Але нашу Комісію з моралі так уже зацькували, що я готовий йти від зворотнього: чого прагнуть ті, хто вимагає комі-

сію розігнати, а закон скасувати? Звісно, свободи. Що таке свобода? Нібито абсолютна цінність, яка не потребує обґрунтування. Але ж випробувати її на міцність як категорію можна? Свобода – кістяк суспільства й особистості. Та якщо су-

ЧИ ПОТРІБЕН СУСПІЛЬСТВУ, ЩО ПОЗБУЛОСЯ ЗОВНІШНЬОГО СКЕЛЕТА, ЯКИЙСЬ ПРОТЕЗ КІСТЯКА, ДОКИ НЕ ПРОРОСТЕ ВЛАСНИЙ?

спільство й особистість упродовж поколінь замість власного каркаса мали зовнішній скелет, як у молюска, у вигляді ЦК, партбюро, Головліту, Великого Брата абощо? Як поводитиметься істота, яку позбавили її мушлі? Правильно, як молюск без мушлі. Якщо не апелювати до принципу, а розглядати ситуацію функціонально: чи потрібні суспільству, що позбулося зовнішніх регуляторів, якісь протези, якийсь сурогат кістяка, доки не проросте власний?

Це не твердження, це запитання, на яке я наразі шукаю відповідь. Але напевне знаю, до кого в жодному разі не звернуся за консультацією. До «митців». ■

КИЇВСЬКИЙ ЮВЕЛІРНИЙ ЗАВОД

*Найнижчі ціни,
найякісніші прикраси!*

-10%*

СВЯТКОВІ ЗНИЖКИ!

* на весь асортимент та послуги обміну ювелірних виробів КІОЗ з 01.12.2009 по 17.01.2010 в усіх фірмових магазинах та салонах обміну

БЕЗКОШТОВНА ДОВІДКА ПРО ФІРМОВІ МАГАЗИНИ ТА САЛОНИ ОБМІНУ ЗА ТЕЛЕФОНОМ: 0 800 500 444 www.jewellery.kiev.ua

ТОВ «Українські ювеліри» - офіційний дилер в Україні ВАТ «Київський ювелірний завод», ТОВ «Українські ювеліри», ліцензія МФУ АВ № 344827 від 28.08.2007р. ВАТ «Київський ювелірний завод», ліцензія МФУ АВ № 187118 від 21.07.06р.

MASTERGOOD

ГРУПА КОМПАНІЙ

MASTERGOOD CATERING

МИ ДОПОМОЖЕМО ВАМ ОРГАНІЗУВАТИ:

Фуршет чи банкет до 1000 персон Корпоративне свято
Приватну вечірку Весільний банкет Дитяче свято
День народження Новорічне свято

ПОСЛУГИ:

Організація свята «під ключ» Оформлення залів
Розробка сценарію Підбір ведучого та артистів
Кейтерінг Організація виїздних свят

МІСЦЕ СВЯТКУВАННЯ:

Ресторани «НХЛ», «Такі-Макі», «Блінофф»
Будь-яке зручне для Вас місце в м. Києві

КУХНЯ:

Українська Російська Японська Азійська
Європейська Німецька

Юра
Радикально не погоджуюся з шановним Автором із багатьох причин. Одна, далеко не

найголовніша, – що до мов, то ми якраз і знаходимося в ситуації, аналогічній СССР. Одна мова панівна, тобто нав'язувана державою, інша неповноправна. Цим ми якраз на совок і схожі. Уявіть собі ситуацію: вам треба терміново виконати якусь роботу, скажімо, зібрати урожай до заморозків. Кожна пара рук на рахунок. З'явилося десять робітників. І раптом ви от так з доброго дива взяли і відправили чотирьох додому, бо вони, бач, москалі. «Ну не йолопо!» – скажуть вам на це сусіди і будуть із вас сміятися. То чому ж на розбудові держави ми нехтуємо 37% російськомовних українців!? Невже «справедливість», за Макаровим, полягає в тому, аби помститися на ні в чому не винних і в переважній більшості лояльних російськомовних громадянах?

Мамай Юркові

У сучасній Руси-Україні за сучасного законодавства, яким визначений державний статус єдино української (руської) мови, її дійсний стан є упослідженим та пригнобленим. Пане, ви що, не помічаєте від'ємного співвідношення московської говірки та руської мови в друкованих ЗМІ, на ТБ, радіо, в книгарнях, у ВР, Кабінеті Міністрів, у місцевих

Найбільш дискусійні матеріали № 48 (109), 27 листопада – 3 грудня

Back in the USSR?

Юрій Макаров про цивілізаційний вибір

Проти брехні

Маргарет Сіріол Коллі, племінниця британського журналіста Гарета Джонса, який першим повідомив Заходу правду про Голодомор, про реакцію на репортажі дядька

Україна: версія «Гриценко»

Добірка матеріалів про кандидата у президенти Анатолія Гриценка, підготована в межах спецпроєкту **Тижня** «Вибори-2010»

органах влади, на вулицях наших міст?!? А тепер уявіть собі, що станеться, якщо московську говірку визнають хай навіть другою державною, чи, як то кажуть, офіційною, мовою. Вона просто витіснить нашу рідну, і ви, Юрку як патріот перейдете, швидше за все, на апщепанятний. І ще одне. Якщо етнічний українець розмовляє тією апщепанятною говіркою, не знає рідної культури, не поважає її і не любить, то його дуже важко назвати українцем, а тим більше русином. Він – раб, хохол, бидло і не більше. Навіть москаль крапий за таке непорозуміння.

kuw

До теми про сучасний стан мови... Київ, дитина 9 років на конкурсі читців «У вінок Кобзареві» з віршем «Лілея» посідає призове місце і приносить додому папірець розміром 10/30 мм із привітанням у п'ять слів. За державу обідно.

Віктор, Одеса

Стара Європа в ті роки не хотіла бачити злочини комуністичного режиму. Причина

суто меркантильна – хліб. Як могли уряди західних країн щось говорити про Голодомор, коли вони ж і купували той хліб, який відбирала совєцька влада у вмираючих селян. Бог їм суддя, але головне не в цьому. Історія повторюється. Сьогодні той самий Захід воліє не бачити справжнього обличчя

Путіна–Медведева. Можна повторювати брехню російських каналів про війну з Грузією, про газовий тиск на Україну. Які ще Голодомори потрібні, щоб старі демократії почали чорне називати чорним.

Макс

(житель Севастополя)

у моєї прабабусі було 13 дітей... моя бабуся і її сестра росли сиротами... з 13 дітей залишилися тільки вони... бабуся все життя потім страшенно боялася голоду... Сталін – кат, хто каже, що голоду не було, – ворог людства!

Анатолій Воробйов

Зовсім недавно від батька дізнався, що моя бабуся Софія була у шлюбні двічі. Вона жила біля Бердянська. Мала чоловіка і двох діточок. Її забрали на вантажні роботи. Але які?????! З Бердянська у відкрите море вивозили баржу, завантажену відібраним в селян збіжжям. Баржа охоронялася конвоїрами. А молоді хлопці та дівчата були зобов'язані те збіжжя викидати у море!!!! Баржа не поверталася у порт доти, доки її не «розвантажували» у море. На березі всіх «вантажників» ретельно оглядали, щоб не дай Боже щось собі не взяли. А коли через півтора місяця мою бабусю відпустили додому, то в живих уже не залишилося нікого – ні діточок, ні чоловіка!!!!!! І нехай виродки скажуть мені у вічі, що ЭТО БЫЛ ОЧЕНЬ БОЛЬШОЙ ГОЛОД... Ненавиджу комуністичну ідеологію – ідеологію людоджерства. Ненавиджу лютих, хто ту нелюдську брехню базикає своїм дурним язиком.

Орфографія дописувачів зберігається

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишати в блозі Тижня – ut-magazine.livejournal.com та на нашому сайті www.ut.net.ua

Тижень

№49 (110) 4–10.11.2009 р.
Засновник ЕСЕМ Медіа ІМБХ
Видавець ТОВ «Український Тижень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора
Наталія Васютин
Оглядч Юрій Макаров
Редактори Анатолій Астаф'єв,
Вікторія Герасимчук, Дмитро Губенко,
В'ячеслав Дарніянці, Ігор Кручич,
Андрій Лаврик, Катерина Ліпа,
Мар'яна Олішник

Журналісти Жанна Безп'ячук,
Богдан Букевич, Василь Васютин,
Інна Завгородня, Роман Кабачий,
Наталія Петринська, Олена Чекан
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Юрій Довбах, Ганна Ермакова,
Тимодій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекаменов,
Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Олександр Григор'єв,
Лариса Мінченко

Коректори Марина Петрова, Ірина Павленко
Контент-редактор сайта Таня Овчар
Генеральний директор Микола Шейко
Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Світлана Єгорова,
(097) 962-55-42, e-mail: yes69@ut.net.ua
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашеїда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2

Адреса редакції
01030, Київ, Б. Хмельницького, 36 оф. 7
Адреса видавця 03067, Київ, Машиннобудівна, 37
E-mail: office@ut.net.ua. Телефон (044) 351 1300
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 096367. Наклад 30 700
Номер підписано до друку 2.12.2009 р.
Виходить щоп'ятниці. Розповсюджується
в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тижень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

ХІІ КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ КНИЖКОВИЙ ЯРМАРОК

КНИЖКОВИЙ СВІТ

2-й етап

Українські книги за цінами видавництв

ОРГАНІЗАТОРИ:
УКРАЇНЬСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИДАВЦІВ ТА КНИГОРОЗПОВСЮДУВАЧІВ;
УКРАЇНЬСЬКА ВИСТАВКОВА КОМПАНІЯ "МЕДВІН"

ЗА ПІДТРИМКИ:
ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ТА РАДІОМОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Куратори культурної програми ярмарку - Брати Капранови

В ПРОГРАМІ:

"Книжка і кухня" — відомі письменники прямо на виставці готуватимуть свої "фірмові" страви і роздаватимуть на пробу гостям виставки

"Книжка і спорт" — зустрічі з зірками спорту, авторами спортивних книжок, круглий стіл з проблем спортивної книжки

"Книжка і діти" — книжкові розваги, виступи казкаря лірника-Сашка, майстер-класи, презентації дитячих книжок та зустрічі з письменниками

"Книжка і образотворче мистецтво" — майстер-класи з каліграфії, друкарської справи, варіння паперу, ілюстрування книжок для всіх бажаючих

"Книжка і кіно" — покази екранізацій творів української літератури, майстер-класи відомих сценаристів

"Книжка і театр" — майстер-класи драматургів та зустрічі з режисерами, круглий стіл „Українська книжка на сцені“

"Книжка і музика" — співана поезія, щоденні вечірні концерти книжкових музик

"Книжка і ЗМІ" — зустрічі з ведучими книжкових передач, круглий стіл про стосунки книжок та медіа

"Книжка і Інтернет" — презентації книжкових інтернет-ресурсів, електронних книг та інтернет-магазинів

"Книжка і влада" — відкрите засідання Міжвідомчої комісії з проблем книжкової галузі за участі урядовців, зустрічі з авторами книжок про політиків, дискусія про перспективи бібліотечної галузі

"Книжка як книжка" — презентації, автограф-сесії, книжкові ігри, вікторини, круглі столи

Старт продажів нової книги Дена Брауна "Втрачений символ" - найбільш очікуваної книжкової прем'єри року, подарунки всім покупцям від видавництва "Клуб Сімейного Дозвілля"

Генеральний спонсор:

2009
18-20
ГРУДНЯ
КИЇВ

М «РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ СТАДІОН»
ЕКСПОЦЕНТР «СПОРТИВНИЙ»
ВУЛ. ФІЗКУЛЬТУРИ, 1
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

ВИСТАВКА ПРАЦЮЄ:
18-20 грудня з 11.00 до 19.00
ВХІД ВІЛЬНИЙ

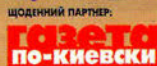
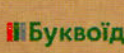
УПОРЯДНИК:
"МЕДВІН"

Тел./факс: +380 44 501-03-42,
+380 44 501-03-44,
+380 44 501-03-66,
8 050 358-75-92.

E-mail: mail@medvin.kiev.ua
www.medvin.kiev.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ ПАРТНЕРИ:

Хадж під час грипу

2 грудня офіційно розпочалося паломництво до святих місць ісламу в Мецці та Медині – хадж. Це один з основних обов'язків мусульманина, виконання якого гарантує прощення всіх гріхів. Хоча б раз у житті кожен правочинний має здійснити хадж, тому влада Саудівської Аравії жорстко обмежує кількість паломників. Цього року національні квоти було урізано у зв'язку з пандемією грипу А/Н1N1, однак у країні все одно очікують щонайменше 2 млн зарубіжних гостей. Кожного з них під час перетину кордону перевіряють медики. Тих, у кого температура перевищуватиме 38°C або не буде довідки про щеплення від грипу, до країни не пустатимуть. У Саудівській Аравії від каліфорнійського грипу вже померли четверо приїжджих.

Фото: AP

26 листопада

Суд амністував підполковника Андрія Полякова, колишнього командира військової частини, винного у вибухах складів із боєприпасами поблизу міста Лозова (Харківська обл.)

27 листопада

Поблизу міста Балагое (Росія) підірвано залізничну колію під потягом Москва – Петербург (див. стор. 14)

28 листопада

У Польщі набрав чинності закон про примусову хімічну кастрацію педофілів

Завеликі сподівання

Незважаючи на набрання Лісабонським договором чинності, Європейський Союз поки що не стане наддержавою

Першого грудня Лісабонський договір набрав чинності і Європейський Союз формально став суб'єктом світової політики. Добігла кінця епопея, що розпочалася вісім років тому в бельгійському Лакені, де для розробки Конституційного договору ЄС було створено Європейський конвент на чолі з колишнім французьким президентом Жискарром д'Естеном. Написаний цим колективом документ був схвалений у жовтні 2004 року лідерами країн – членів ЄС, однак із його затвердженням на національному рівні виникли проблеми. У травні – червні 2005 року на референдумах із різницею в три дні євроконституцію відхилили громадяни Франції та Нідерландів, які доти (на відміну від Великої Британії чи Данії) не вирізнялися євроскептицизмом.

Тиждень в історії

3 грудня 1722 року

Народився Григорій Сковорода (помер 1794 року), видатний український філософ, поет, композитор

4 грудня 1939 року

Указом Президії Верховної Ради СРСР у складі України були створені Львівська, Дрогобицька, Станіславська, Тернопільська, Волинська та Рівненська області

5 грудня 1917 року

У Києві відкрито Українську державну академію мистецтв. Першим її ректором став Георгій Нарбут

29 листопада

Відновлено автомобільний рух через найбільший пропускний пункт на кордоні України зі Словаччиною

30 листопада

У Німеччині розпочався суд над Іваном Дем'янюком, якого звинувачують у співпраці з нацистами

1 грудня

У протоці Дарданелли зіткнулися судна «Сергей Смірнов» під прапором України та «Хизир Софуоглу» під прапором Туреччини

2 грудня

До Києва прибув новий посол США в Україні Джон Теффт

Європейським лідерам знадобилося цілих два роки, щоб обміркувати цей провал. Влітку 2007-го вони відмовилися від самої ідеї євроконституції, а вже в грудні того ж року в Лісабоні ухвалили «договір реформ», до якого перекочували основні положення попереднього документа. Проблем із ратифікацією не очікували, адже в усіх країнах – членах ЄС, окрім Ірландії, процес цього разу вирішили не довіряти несвідомому населенню. І саме ірландці у червні 2008-го на референдумі «прокинули» Лісабонський договір. Новий основоположний документ Євросоюзу довелося буквально «проштовхувати» через повторний референдум в Ірландії, а також опір президентів Польщі та Чехії.

Але варто європейським лідерам прийняти перші рішення в межах нового договору, як триумф єврооптимістів змінився занепокоєнням. Призначення на новостворені посади президента Євросоюзу й високого представника ЄС із закордонних справ та політики безпеки маловпливових і практично не відомих за межами своїх країн бельгійця Германа ван Ромпея та британки Кертрін Ештон продемонструвало, що великі держави зовсім не збираються ділитися з Євросоюзом своїми зовнішньополітичними повноваженнями. Саме тому Франція та Німеччина заблокували президентські амбіції зірки європейської політики, британського экс-прем'єра Тоні Блера. А отже, очікувати, що Євросоюз тепер автоматично перетвориться на надпотугу, яка на рівних розмовлятиме зі США та Китаєм, не слід. Лісабонський договір натомість зробить ефективнішою систему управління Союзом: запровадить із 2014 року голосування з багатьох питань кваліфікованою більшістю в Раді ЄС, надасть більше прав Європейському та національним парламентам, роз'яснить умови та процедуру виходу зі складу ЄС тощо (**див. Тиждень, №41/2009**). Наступного року має бути створено нову зовнішньополітичну європейську службу, але ще невідомо, яким чином вона співіснуватиме з національними дипломатичними службами країн – членів ЄС. Тому поки що в Києві зміниться лише вивіска на Представництві Європейської комісії в Україні та Білорусі, яке відтепер офіційно називатиметься Представництвом Європейського Союзу.

Дмитро Губенко

Вакцинація буде добровільною

Уряд затвердив план імунізації проти грипу А/Н1N1 Каліфорнія на 2009–2010 роки. Як повідомив головний санітарний лікар Олександр Біловол, першочерговій вакцинації підлягають 12 млн осіб із груп ризику. Вакцинація від грипу, наголосив Біловол, буде добровільною. 5 млн вакцин проти свинячого

грипу має безплатно надати Україні ВООЗ, решту уряд планує закуповувати державним коштом. Нагадаємо, парламент не зміг подолати вето президента на закон про внесення змін до Держбюджету, що передбачав виділення 1 млрд грн на боротьбу з епідемією грипу. «За» проголосував лише 231 депутат (замість 300 потрібних).

Табу на валюту

В Україні зроблено перший крок у напрямку дедоларизації економіки, на потребу якої незалежні аналітики вказували ще наприкінці 1990-х, попереджаючи про можливі негативні наслідки валютної залежності. Що, зрештою, й сталося під час фінансової кризи. Днями набрав чинності Закон «Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи», який, зокрема, забороняє валютні кредити для фізичних осіб, окрім потреб на лікування та навчання за кордоном. Підприємці фізособи відтепер можуть отримати валютну позику лише в безготівковій формі. Ще одна норма закону втішить

власників іпотечних квартир, які в кризові часи втратили платоспроможність: якщо вони вчасно сплачують принаймні відсотки за кредитом, банк не матиме права відбирати в них житло. Закон також забороняє оподатковувати дохід від депозитів до 2013 року, що, за задумом, має стимулювати приплив грошей у банківську систему.

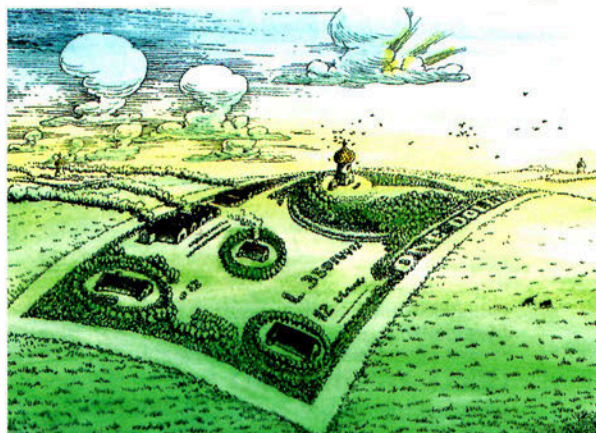

ФОТО: GETTY IMAGES, УІАН, ОЛЕКСАНДР ЧЕРМЕНЬОВ, МАЛЮНОК: ВОЛОДИМИР КАЗАНСЬКИЙ

6 грудня 1913 року

Народився Микола Михайлович Амосов (помер 2002 року), український кардіохірург

7 грудня 1991 року

На зустрічі президентів Білорусії, Росії та України ліквідовано СРСР

8 грудня 1784 року

Помер Григорій Полетика (народився 1725 року), культурний діяч, імовірний автор «Історії русів»

9 грудня 1992 року

У США презентували Міжнародний науковий фонд для підтримки вчених колишнього СРСР (Фонду Сороса)

47,8 млн тонн

зерна зібрали аграрії України станом на 30 листопада.

Це на 12,2% менше, ніж за аналогічний період 2008 року

185 млрд грн

становить зовнішній борг України на кінець жовтня. З початку року він збільшився на 48,5%

\$100

готові платити партії за голос виборця в день виборів за кандидатуру президента, повідомляє КВУ

5 ОБЛИЧ

МІРЧА ЛУЧЕСКУ

може очолити збірну

Президент ФФУ Григорій Суркіс хоче бачити головним тренером збірної України з футболу теперішнього наставника ФК «Шахтар» румуна Мірчу Луческу.

АНДРІЙ СУМЦОВ

без диплома

Міліція вимагає від Міністра курортів Криму показати диплом про вищу освіту, бо в архівах КНУ імені Тараса Шевченка такого документа немає.

ЮРІЙ ЧИЖМАРЬ

отримав недовіру

Тернопільська обирада оголосила недовіру губернатору області, у зв'язку з невиконанням рішення депутатів про вивезення з Тернополя твердих побутових відходів.

СІЛЬВІО БЕРЛУСКОНІ

гостював у Лукашенка

Прем'єр-міністр Італії став першим європейським лідером, який відвідав Білорусь за останні 15 років, відтоді як її президентом став Аляксандр Лукашенко.

ОЛЕСЬ УЛЬЯНЧЕНКО

прибрав із книжки «член»

Пообіцяв вилучити з роману «Жінка його мрії» слова «анус», «член» та «кінчати», аби Нацкомісія з питань моралі зняла з нього тавро порнографічного.

ТЕРОРИЗМ

Вибухи в Росії

Увечері 27 листопада було підірвано колію під «Невським експресом», а вранці 30 листопада – під потягом Тюмень – Баку

Аварія «Невського експреса»

- Під колією спрацював комбінований заряд, до складу якого входив пластит. Потужність вибухівки в тритиловому еквіваленті становила 7 кг.
- 10-й вагон хоч і зазнав значних ушкоджень, але з рейок не зійшов і не відчепився від потяга.
- Вибуховий пристрій спрацював орієнтовно під 11-м вагоном, який зазнав найбільших ушкоджень, – відчепився від потяга, зійшов із рейок та перекинувся.
- 12-й вагон зійшов із рейок, але не перекинувся.
- За фактом підризу потяга порушено кримінальну справу за статтями «Тероризм» та «Незаконний обіг зброї».
- «Невський експрес» підірвали й раніше – 13 серпня 2007 року на території Новгородської області під локомотивом потяга спрацював вибуховий пристрій. Тоді в потязі перебувало понад 250 людей. Травми отримали близько 60 осіб.

2,5 тис. грн

готовий витратити
середньостатистичний
українець на святкування
Нового року. Дані Deloitte

98%

комунальних послуг
оплатили українці за
січень – жовтень цього
року

Найбільш криваві теракти в історії Російської Федерації

● 1 вересня 2004 року

Група терористів захопила школу в Беслані (Північна Осетія) й дві доби тримала в заручниках понад 1300 людей. З вересня під час штурму школи в спортзалі, де перебувала основна частина заручників, пролунали два вибухи. Загибло 335 людей, із них 172 дитини.

● 24 серпня 2004 року

Терористи-смертники практично одночасно підірвали два літаки: Ту-134, який виконував рейс Москва – Волгоград та Ту-154 рейсу Москва – Сочі. Загибло 89 людей.

● 6 лютого 2004 року

У Москві на станції метро «Автозаводська» підірвано потяг. Загибло 40 людей, 134 – поранено.

● 5 грудня 2003 року

Підірвано електричку в Есентуках. Загибло 47 людей, 177 – поранено.

● 1 серпня 2003 року

Терорист-смертник в їхав КамАЗом, наповненим вибухівкою, в будівлю госпіталю в Моздоці. Загибло понад 50 людей, 82 – поранено.

● 5 липня 2003 року

Під час концерту на летовищі Тушино терористи-смертники підірвали дві бомби. Загибло 17 людей, близько 50 – поранено.

● 27 грудня 2002 року

Підірвано будинок уряду в Грозному. Загибла 71 людина, поранено кілька сотень.

● 23 жовтня 2002 року

Терористи захопити й три доби утримували театральний центр на Дубровці в Москві. Під час штурму приміщення загибло 117 людей.

● 9 травня 2002 року

У селищі Каспійське (Дагестан) під час урочистостей із нагоди Дня перемоги пролунали вибухи. Загибло 42 людини, поранено – більше 100.

● 24 березня 2001 року

Одразу три вибухи пролунали в Південному федеральному окрузі: в Мінеральних Водах злетів у повітря автомобіль «Лада», припаркований біля Центрального ринку, в Есентуках підірвано автомобіль поблизу будівлі державтоінспекції, в Черкаську заміноване авто вибухнуло під час операції з розмінування. Загибло 22 людини, поранено – 140.

● 8 серпня 2000 року

Вибух у підземному переході в Москві поблизу станції метро «Пушкінська». Загибло 13 людей, поранено – понад 100.

● Вересень 1999 року

У різних місцях Російської Федерації з перервою в кілька днів було підірвано одразу чотири багатоповерхових житлових будинки: два в Москві, по одному в містах Волгодонське (Ростовська обл.) та Буйгакське (Дагестан). У цих терактах загибло 294 людини, поранено – 623.

КОРОТКО

Винні в Голодоморі

Кримінальна справа за фактом Голодомору 1932–1933 років, яку зараз розслідує Служба безпеки України, може бути передана до суду до кінця року. Про це повідомив голова СБУ Валентин Наливайченко. Він також назвав прізвища організаторів Голодомору: Станіслав Косіор, тодішній секретар ЦК КП(б)У, Павло Постишев, який 1933 року був першим секретарем Харківського обкому партії, та Влас Чубар, тодішній голова Ради народних комісарів УСРР.

Комунізм у криміналі

Президент Польщі Лех Качинський схвалив закон, що передбачає кримінальну відповідальність за володіння або придбання комуністичних символів. Згідно з документом кожен, хто володіє, продає або розповсюджує речі чи записи, що містять символіку комунізму, може бути оштрафований або засуджений до ув'язнення строком до двох років. Від відповідальності звільнені лише ті, хто використовує символіку в художніх та освітніх цілях, а також колекціонери комуністичної атрибутики.

Слава герою

Фракція БЮТ в Івано-Франківській облраді знову звернулася до президента Віктора Ющенка з проханням «до 1 січня 2010 року нагородити провідника ОУН Степана Бандеру званням Героя України (посмертно)». Аналогічне звернення до Ющенка Івано-Франківська облрада направляла ще в січні 2008-го, коли область готувалася святкувати 100-річчя з дня народження Бандери, однак реакції президента депутати не дочекались.

Мовний конфлікт

Кримський парламент просить уряд скасувати наказ Міносвіти щодо проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників шкіл 2010 року тільки українською мовою, а також підготувати якісні переклади тестів мовами національних меншин: російською, кримсько-татарською тощо. Інакше депутати позиватимуться до уряду в суді.

Бойова готовність

На Івано-Франківщині закінчилося формування багатофункціональної авіаційної бази Військово-повітряних сил України. Вона стала першим військовим об'єктом, створеним за весь час існування армії незалежної України. Нова авіабаза відповідатиме за забезпечення бойових дій усіх родів військової авіації з оперативних аеродромів, розташованих на території держави. Тут також вирішуватимуться всі питання, пов'язані з тиловим та технічним забезпеченням військової авіації. На базі працюватиме 300 військовослужбовців.

Полювання на дорогах

Сезон триває*

Автор:
Андрій Лаврик

Графіка:
Павло Ніц

Знову автівка представника «еліти» за кермом стала причиною халепи на дорозі. Цього разу 48-річний чоловік поплатився життям за зустріч із Mitsubishi

Раєго депутата Верховної Ради від НУ – НС, экс-мера Києва Олександра Омельченка. Чи буде покарано Сан Санича? Ні, оскільки народний обранець був тверезий, їхав на дозволе-

них 70 км/год, а пішохід перебігав дорогу в невстановленому місці. Принаймні так стверджує давній товариш Омельченка міністр внутрішніх справ Юрій Луценко. ■

*В матеріалі подано лише найрезонансніші ДТП

30 ТРАВНЯ 2007

BMW M6
Сергій Калиновський, пасинок мульти-мільйонера Дмитра Фірташа

На великій швидкості Калиновський протаранив припарковані «Жигулі» – загинув водій «копійки» і 25-річна пасажирка Сергія

Винуватець утік із країни

12 СІЧНЯ 2008

TOYOTA PRADO
Фелікс Петросян, син бізнесмена, депутата одеської облради (ПР) Фелікса Петросяна

Перебуваючи за кермом на підпитку, Петросян-молодший протаранив 12 автівок. Одна людина загинула

Суд справу закрив, прокуратура оскаржує його рішення

3 КВІТНЯ 2008

LEXUS GS-350
Валентин Савицький, син тогочасного голови Державного земельного кадастру

Савицький на великій швидкості протаранив два автомобілі – загинула жінка

Винуватець переховується від слідства

16 ВЕРЕСНЯ 2008

BENTLEY CONTINENTAL
Віталій Файнгольд, син мільйонера, депутата Сімферопольської міськради (ПР) Йосипа Файнгольда

Рухаючись зі швидкістю 171 км/год, Файнгольд збив на смерть мотоциклістку Ганну Мішуткіну

Фангольда засуджено до 3 років позбавлення волі умовно

5
КВІТНЯ
2008**PORSCHE CAYENNE S**

Леонід Нефедович,
директор компанії
«Тулчинка – Центр»

На швидкості понад
200 км/год збив на смерть
троєх перехожих у місті
Кременчузі

Засуджений до 6,5 років
ув'язнення

5
ТРАВНЯ
2008**MITSUBISHI L200**

Андрій Полтавець,
директор компанії «Автомар»

На великій швидкості
врізався у трамвайну зупинку
в Харкові – загинуло
шестеро осіб

Засуджений до 10 років
позбавлення волі

17
ТРАВНЯ
2009**MERCEDES ML 63**

Артем Криворучко, пасинок
депутата Верховної Ради
Ігоря Лисова (ПР)

Протаранив у Києві
поливальну машину, напад
з ножом на її водія і двох
чоловіків, котрі намагалися
його утихомирити

Суд вивчає матеріали справи

29
ЧЕРВНЯ
2008**LEXUS RX 350**

Володимир Федоров,
бізнесмен

Перебуваючи напідпитку,
на пляжі біля Луганська пере-
їхав трьох відпочивальників
(у одного зламано хребет)

Винуватець потрапив
під амністію

8
ЖОВТНЯ
2009**KIA CERATO**

Юрій Анісімов, мер міста
Димитров (Донецька обл.)

Збив на смерть жінку

Слідство триває, суд трічі
випускав винуватця
з-під варті

25
ЛИСТОПАДА
2009**MITSUBISHI PAJERO**

Олександр Омельченко,
екс-мер Києва, депутат
Верховної Ради (НУ-НС)

Під колесами позашляховика
мера загинув пішохід

Порушено кримінальну
справу

Водій та його автівка

Що сталося

Перебір справи

ДТП, в яких є загиблі

Місія невиконана

Результати президентських виборів-2010 стануть оцінкою п'ятирічного перебування Віктора Ющенка у президентському кріслі. У 2004-му його підтримували понад 50% українців, зараз – менш як 5%

Автор:
Сергій Руденко,
спеціально для *Тижня*

На переконання Ющенка, історичність його місії гідно оцінять лише наступні покоління: мовляв, виборці ще не до кінця розуміють логіку його дій. Утім, не менш важливі інші оцінки – ті, які сьогодні дають діяльності політика люди, котрі п'ять років тому довірили йому свою долю. Люди, чію віру в «народну» владу, в лояльну до своїх громадян державу Віктор Ющенко підірвав, якщо не знищив. У їхніх оцінках негативу набагато більше, ніж позитиву. Тому з президентом можна погодитися хіба що в тому, що він, напевне, опинився не у свій час не на своєму місці.

ЗАРУЧНИК ОБСТАВИН

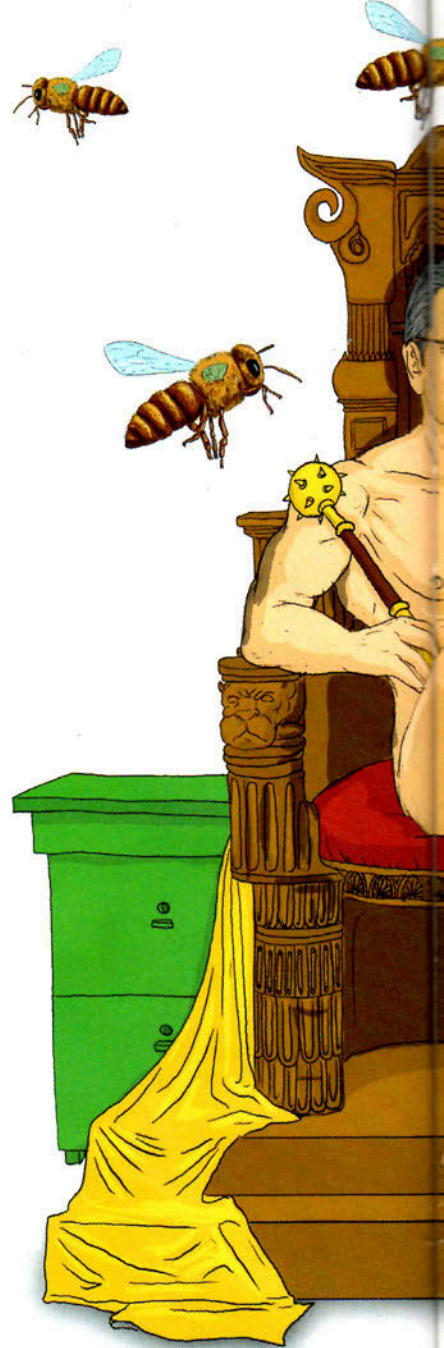
У 1993 році, попри спротив Віктора Андрійовича, Вадим Гетьман і тодішній голова Верховної Ради України Іван Плющ умовили його погодитися на посаду голови правління Національного банку України. Власне, вже тоді Ющенко перетворився на заручника обставин. Як і пізніше, коли 1999-го опинився у прем'єрському кріслі.

Так само, здається, несподівано для самого себе та свого оточення, 2004 року він став лідером опозиції та кандидатом у президенти.

Хто знає, якби не відставка 26 квітня 2001 року з посади глави уряду, чи пішов би він проти Леоніда Кучми, якого називав своїм батьком? Але на той час саме він виявився найкращою кандидатурою на лідера опозиції: молодий, гарної зовнішності й статури, не без амбіцій та ще і ображений відставкою, інтелігентний, тобто з ним, напевне, можна домовлятися, вміє довго і розумно говорити про вузькопрофесійні речі. Навколо Ющенка стали гуртуватися політики і бізнесмени, які з різних причин не потрапили до команди Кучми, а отже, були усунуті від державної годівниці. Поступово він перетворився на символ опозиційної боротьби в Україні. Утім, навряд чи він цьому опирався – будь-хто йде в політику не для того, щоб бути аутсайдером. Хоча, можливо, Ющенкові з його самозаглибленістю і любов'ю до вічних цінностей не раз хотілося все кинути, зійти з дистанції й зайнятися пасікою або гончарством. Але в нього не було іншого виходу, як іти далі й перемогати на президентських виборах 2004 року. Зроблені на нього ставки були надто високими. Ющенко не мав права на програш.

ВТРАЧЕНІ ІЛЮЗІЇ

За словами президента, він, як і більшість українців, розчарований тим, що сталося після Майдану. Втім, Віктор Андрійович

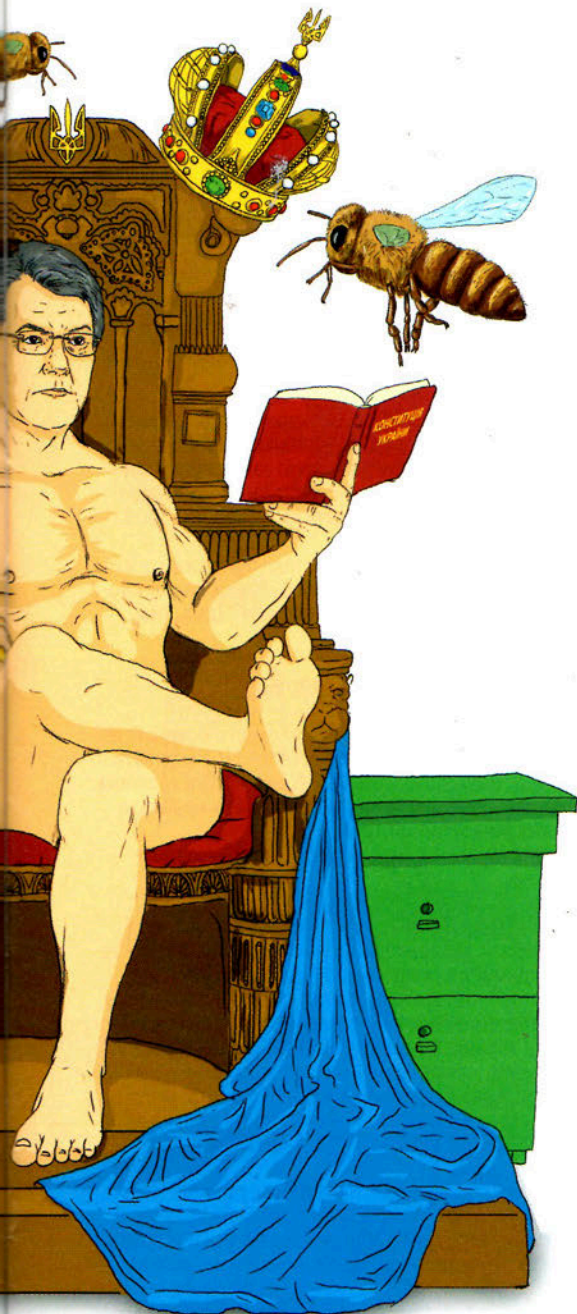

мав би усвідомити: для виборців саме він, а не баба Параска, був і залишається символом Майдану. Тож розчарування, що охопило українців після 2005-го, тісно пов'язане саме з його іменем. Лише 6,9% опитаних соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 26 жовтня 2009 року вважають, що події в Україні розвиваються у правильному напрямку, тоді як протилежної думки дотримуються 81,1% респондентів. У квітні 2005-го те, що відбувалося в державі, схвалювали 53,5% учасників аналогічного опитування, скептиками ж тоді виявилися 23% респондентів.

Ющенкові напрочуд швидко вдалося розтринькати кредит

Попри всі публічні заяви кандидатів, до них залишається чимало запитань. Якою вони бачать Україну після 2010 року? Які реформи мають намір здійснити?

Тижень продовжує серію політичних портретів основних претендентів на президентське крісло. Наш сьомий персонаж (про Віктора Януковича див. №36/2009 р., Сергія Тігіпка – №40/2009 р., Володимира Литвина – №42/2009 р., Петра Симоненка – №44/2009 р., Арсенія Яценюка – №46/2009 р., Анатолія Гриценка – №48/2009 р.) – політик, у якого вже був шанс змінити Україну, нинішній глава держави Віктор Ющенко. Наступними героями наших публікацій стануть Олег Тягнибок, Юлія Тимошенко

МАЛОНОК АНДРІЙ ЄРМОЛЕНКО

народної довіри. Бандити так і не сіли в тюрми; хабарництво перетворилося на одну із загроз національній безпеці держави; політична криза стала в Україні перманентним явищем; економічні реформи залишилися лише деклараціями; президент не ініціював жодного дієвого рішення задля розвитку української мови тощо (про виконані/невиконані обіцянки президента див. стор. 20).

Натомість країна стала свідком шароварних, провінційних культурних заходів під патронатом президента (погляд Петра Таращука на культурну деградацію суспільства читайте на стор. 30), гнівного розгону Ющенком Державтоінспекції (а

потім поновлення), численних нарад-посиденьок із підприємцями, безперспективної війни Секретаріату президента із Кабінетом Міністрів, безрезультатних перемовин Києва з європейськими партнерами щодо спрощення візового режиму для українських громадян тощо.

Звісно ж, Віктор Андрійович може безкінечно повторювати, що не все в Україні залежало лише від його волі. Утім, цілком очевидно: президент мав і має достатній арсенал повноважень, щоб кардинально впливати на економічне та політичне життя в Україні. До речі, частково він ними користувався: у 2005-му президент Ющенко демонстративно відправив уряд Юлії Тимошенко у відставку, а в 2006 та 2008 роках візував укази про розпуск парламенту. Однак Юлія Володимирівна повторно очолила Кабмін, а Верховна Рада так і не стала лояльнішою до президента.

Політичну кризу, що весь час супроводжувала президентство Віктора Ющенка, восени 2008 року поглибили ще й фінансові проблеми в Україні. Віктор Андрійович, який із гордістю повторює, що належить до п'ятірки найкращих банкірів світу, не зміг (чи просто не захотів допомогти уряду) зарадити крутому піке національної валюти та вітчизняної банківської системи. Президент, який у цей важкий час мав би перебрати на себе роль антикризового менеджера, періодично стає навіть не «над сутичкою», а просто на бік популістів. Найсвіжіший приклад – підписання закону про підвищення соціальних стандартів, хоча до цього не раз заявляв про рекордний бюджетний дефіцит, до якого доклав руку уряд Тимошенко.

ВОРОЖЕ ОТОЧЕННЯ

Як з'ясувалося, президент Ющенко виявився неготовим ділитися зі своїми соратниками владою. За п'ять років свого президентства він кардинально змінив своє найближче оточення. Надто вже різношерстою була ющенківська команда зразка 2004 року, об'єднана не певною ідеологією, не спільним баченням шляхів модернізації країни, а лише бажанням здобути владу з усіма її наслідками: посадами, важелями впливу, ресурсами, за-

хистом бізнес-інтересів тощо. Або хоча б якусь ситуативну вигоду. Напевно, Віктор Андрійович не виправдовував і сподіваний «любих друзів». Його часто звинувачували в тому, що легко піддається впливам, тож, можливо, намагаючись довести проти-лежне, він не довіряв навіть найближчому оточенню. До того ж людина, яка не має власної чіткої стратегії дій, зазвичай погано уявляє, кому можна вірити, на кого можна покластися. З різних причин його покинули Давид Жванія, Олександр Морозов, Микола Мартиненко, Микола Томенко, Олександр Зінченко, Олександр Третяков, Олег Рибачук, Віктор Балого та багато інших людей, які досить тривалий час були його соратниками і друзями. Саме вони доклалися – і фінансово, і організаційно – до перемоги Ющенка 2004 року. Натомість із часом перетворилися на його зятяних ворогів (див. стор. 24). Дійшло до того, що свого кума і друга Давида Жванію Ющенко навіть намагався позбавити українського громадянства. Вірними президентові залишилися лише кілька осіб, із якими йому (і їм із ним) комфортно жити і працювати. Саме цим людям ще вдається підтримувати життя у партії «Наша Україна», занедбаній Віктором Ющенком. У 2004-му ця політична сила мала всі шанси і можливості стати провладною силою. Натомість за п'ять років вона перетворилася на мало-впливову партію сімейного типу на чолі з Вірою Ульянченко і Віктором Ющенком.

Одне слово, президент Ющенко достатньо доклався до того, щоб президентську кампанію 2010 року розпочинати з деморалізованою партією замість дієвої команди.

ПОЛІТИЧНА ПЕНСІЯ

Шанси Віктора Ющенка на пере-могу у виборах-2010, як свідчать соціологічні опитування, мінімальні. Чи зможе Ющенко, подібно до Леоніда Кучми, домовитися з майбутнім переможцем і підіграти йому в обмін на гарантії недоторканності? Теоретично так. Але у разі, якщо перемогу здобуде Віктор Янукович. Віктор Андрійович мав і має хороші стосунки з лідерами донецького фінансово-політичного угрупов-

1,041
млн грн
Віктор Ющенко
заробив у 2008 році

Він володіє землею

(13 га),

квартирою

(371, 9 м²),

будинком

(656 м²),

мотоциклом
Harley Davidson
1942 року випуску та
«Запорожцем» ЗАЗ-
965А

34790,25 грн

становив дохід
Ющенка
у 2003 році

5 МЕГАПРОЕКТІВ ВІКТОРА ЮЩЕНКА

вання, зокрема з Рінатом Ахметовим, Борисом Колесниковим, Андрієм Клоєвим, Миколою Азаровим. В обмін на лояльність та гарантії безпеки для себе та своєї сім'ї Ющенко цілком може піти на якісь сепаратні домовленості з командою Януковича. Міністр внутрішніх справ Юрій Луценко вже заявляв, що Віктор Янукович нібито пообіцяв у разі своєї перемоги на президентських виборах Вікторові Ющенко прем'єрську посаду. Днями цю версію озвучив сам лідер ПР на одному з телеканалів, припустивши, що при президенті Януковичу уряд може очолити Віктор Ющенко або Арсеній Яценюк, але не Юлія Тимошенко. Звісно, для цього потрібно, щоб Ющенко закликав своїх виборців підтримати в другому турі Януковича (погляд Самійла Ворса на можливу останню помилку Віктора Ющенка як президента читайте на стор. 29). Експерти, своєю чергою, висловили думку, що заява Януковича може бути спробою побачити, який буде реакція виборців на такий варіант.

А ось із Юлією Тимошенко такі перемовини навряд чи можливі. Лідер БЮТ належить до категорії політиків, які не звикли пробачати своїм опонентам образи. А Юлія Володимирівна і Віктор Андрійович вже давно пройшли у своїх стосунках «точку неповернення», і, схоже, жодна зі сторін поступатися не має наміру.

Тому, коли йдеться про політичне майбутнє Віктора Ющенка, не слід обмежуватися прогнозами перебування його під куполом Верховної Ради, на пасіці або біля гончарного стану в Безрадичах. ■

1. «Мистецький Арсенал»

Планувалося. Музей рівня паризького Лувру площею понад 57 тис м² у будівлі старого арсеналу в Києві. Віктор Ющенко обіцяв, що музей відкритий до 2009 року.

Реалізовано частково. У 2009 році з помпою відкрито першу чергу музею площею 3,5 тис. м². Ремонт будівлі досі не завершено. Части в «Мистецькому Арсеналі» проводяться фестивалі та виставки.

2. Дитяча лікарня майбутнього

Планувалося. Найкраща в Європі дитяча лікарня, у якій рятували б смертельно хворих дітей. Будівництвом опікується фонд Катерини Ющенко «Україна 3000», сам президент також підтримує проект і навіть передбачив відповідний пункт в Універсалі національної єдності. Лікарня мала запрацювати вже у березні 2009 року.

Не реалізовано. Проект досі перебуває на стадії підготовки документації – за три роки, що минули після успішного всенародного збору коштів, не зведено навіть фундаменту лікарні (див. Тиждень, №15/2009 р.).

3. Державний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця», Батурин

Планувалося. Відбудувати цитадель батуринської фортеці й територію навколо палацу Кирила Розумовського. Облаштувати гетьманський палац, скарбницю, дерев'яну церкву Воскресіння Господнього, фрагменти оборонних стін фортеці та ворота, а також церкву Святої Животворної Трійці.

Майже реалізовано. Музей працює, хоча реставрація кількох об'єктів ще триває.

4. Національний інститут раку

Планувалося. Створити антираковий центр – головний державний науково-дослідний, лікувальний-профілактичний та організаційно-методичний заклад, три в одному. Інститут раку мав розробляти стратегію боротьби з поширенням онкологічних захворювань в Україні. Подейкують, що Ющенко взявся за онкологічні проблеми, намагаючись наслідувати експрезидента Франції Жака Ширака, який поліпшив свій імідж завдяки боротьбі з раком. Координаторами проекту призначили доньку Віктора Ющенка Віталіну та її чоловіка Олексія Халюва.

Не реалізовано. Інститут раку не створювали і не будували. Натомість змінили назву Інституту онкології АМН України на Інститут раку. Установа перейшла під крило Міністерства охорони здоров'я. Принципи роботи Інституту онкології від зміни назви не змінилися.

5. Меморіальний комплекс пам'яті жертв Голодомору

Планувалося. Масштабний проект – музейний комплекс і пам'ятник жертвам Голодомору 1932–1933 років вартістю 750 млн грн.

Реалізується за планом. Рік тому відкрито пам'ятник у парку Слави в Києві. Завершено першу чергу будівництва Меморіалу.

ЗЛЕТІ І ПАДІННЯ

Народився 23 лютого 1954 року в селі Хоружівка Сумської області. Закінчив Тернопільський фінансово-економічний інститут, рік відслужив у лавах Радянської армії, захистив кандидатську дисертацію на тему «Розвиток попиту та пропозиції грошей в Україні». Працював бухгалтером у селі Ярове Косівського району Івано-Франківської області

Грудень 1987 року На запрошення Вадима Гетьмана перейшов із відділу кредитування і фінансування сільського господарства Держбанку СРСР у Київське відділення Агропромбанку СРСР

З 1992 року Перший заступник голови правління акціонерного комерційного агропромислового банку «Україна»

Січень 1993-го – грудень 1999-го Голова правління Національного банку України. У 1997 році згідно з рейтингом впливового фінансового журналу Global Finance увійшов до шісткі найкращих банкірів світу

З 22 грудня 1999 до травня 2001 року Прем'єр-міністр України. Уряд Ющенка домігся позитивної динаміки в економіці, ліквідував бюджетну заборгованість із зарплат, пенсій та стипендій

29 травня 2001 року Внаслідок політичних інтриг навколо Кабміну, Нацбанку та персони президента Леоніда Кучми звільнений із посади відповідно до резолюції Верховної Ради про недовіру Кабміну. Обіцяв «піти, щоб повернутися»

Січень 2002 року Очолив опозиційний виборчий блок «Наша Україна», який на парламентських виборах у березні 2002-го отримав 24,7% голосів (перше місце поміж партій та блоків) і сформував найбільшу фракцію у ВР

У 2004 році як лідер опозиції (хоча формально як самовисуванець) балотувався на посаду президента України

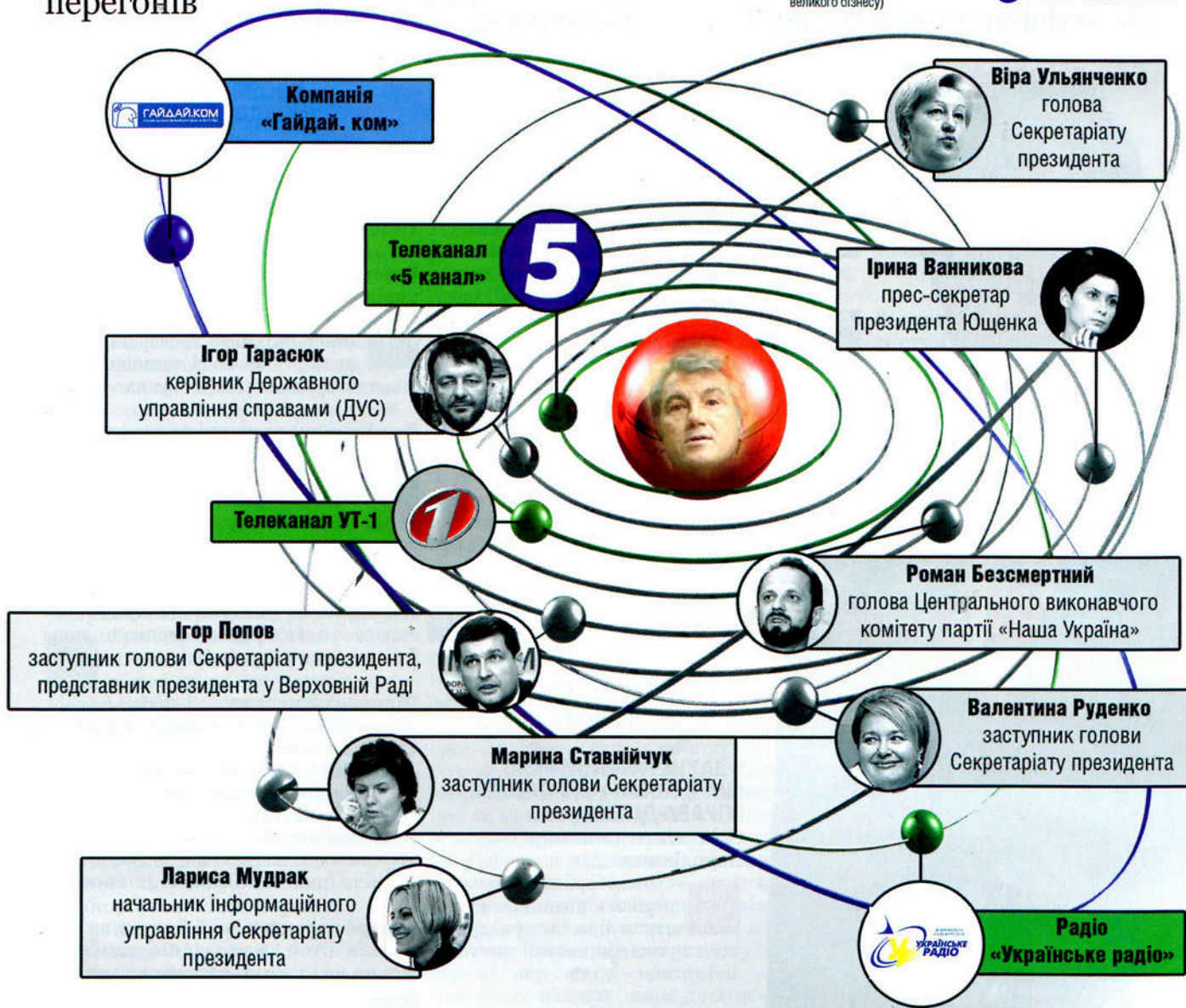

Орбіти Віктора Ющенка

Хто допомагає Віктору Ющенку в боротьбі за головний приз президентських перегонів

БІЗНЕС-ПІДТРИМКА
(Тижень не володіє підтвердженою інформацією щодо фінансування виборчої кампанії Ющенка кимось із представників великого бізнесу)

- **ОРГАНІЗАЦІЙНА ПІДТРИМКА**
- **МЕДІА-ПІДТРИМКА**
- **ПІАР-ПІДТРИМКА**

26 грудня 2004 року Визнаний Центровиборчком переможцем повторного туру голосування.

52%*

Після рішення Верховного Суду України від 20 січня 2005 року офіційно оголошений третім президентом України

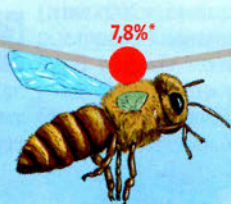
У 2005-му зробив чимало яскравих і дещо популістських кроків (розпуск ДАІ, скасування візового режиму для громадян ЄС та США, суттєве підвищення матеріальної допомоги при народженні дитини).

20,9%*

Однак економічні реформи не проводилися, розбрат у помаранчевому стані не припинявся тощо

26 березня 2006-го За результатами парламентських виборів найбільшу кількість місць у ВР посіла Партия регіонів. 4 серпня 2006-го після чотиримісячних переговорів Ющенко підписав указ про призначення Януковича прем'єр-міністром

7,8%*

2006–2007 роки Протистояння між президентом і правлячою парламентсько-урядовою коаліцією запам'яталося кількома президентськими указами про достроковий розпуск парламенту V скликання, кількома корупційними скандалами, пов'язаними

17,6%*

із суддями КСУ. Вирішальною стала згода протиборчих сторін на позачергові парламентські вибори

На парламентських виборах **30 вересня 2007 року** пропрезидентський блок «Наша Україна – Народна самооборона», всупереч очікуванням Ющенка, отримав лише 72 мандати. У новій, не без проблем створеній парламентській коаліції перша скрипка дісталася БЮТ. Відповідно посаду прем'єр-міністра знову обійняла Юлія Тимошенко

2,9%*

У 2008–2009 роках війна між президентом і прем'єром тривала

* Президентський рейтинг за даними Київського міжнародного інституту соціології

1 крок назустріч людям

Передвиборча програма Віктора Ющенка-2004 виконана лише на 10%

Автор:
Вікторія Герасимчук

П'ять років тому українці обрали президента з досить детальною передвиборчою програмою, що мала назву «План дій «10 кроків назустріч людям». Із помаранчевої трибуни Віктор Ющенко обіцяв країні 5 млн робочих місць, подолання корупції, наближення до Європи. Президент вважає програму повністю виконаною – про це свідчить відповідний звіт на його офіційному сайті. *Тиждень* дав свою оцінку зробленого.

1. ЗАХИСТИТИ ЦІННІСТЬ СІМ'І, ПОВАГУ ДО БАТЬКІВ І ПРАВА ДІТЕЙ

Збільшити допомогу породільям

 Сьогодні за народження першої дитини мати отримує 12 тис. грн, другої – 25 тис. грн, кожної наступної дитини – 50 тис. грн.

Зламати тенденцію скорочення чисельності населення

 2004 року в країні народилося 427,3 тис. дітей, 2008-го – 510, 6 тис.

Ліквідувати дитячу безпритульність

 За офіційними даними, в Україні близько 15 тис. безпритульних дітей. За експертними оцінками, ця цифра коливається в межах 100 – 200 тис.

Надавати державну підтримку тим, хто виховує дітей або доглядає людей похилого віку

Впровадити інститут сімейних лікарів

 Останні законодавчі акти, що визначають необхідність впровадження інституту сімейної медицини, підписав ще президент Леонід Кучма.

Впровадити доступні для кожної родини іпотечні кредити

 У 2004 році середня ставка за іпотечними кредитами в гривні становила 20%, у доларах – 14–15%. Середня іпотечна ставка в листопаді 2009-го – 25,09% у гривні та 15,36% у доларах. Із часу створення Державної іпотечної установи 2004 року пільгові кредити (зі ставкою 10–12% річних) отримали лише близько тисячі українців.

Відновити мережу державних і комунальних дитячих садків та ясел

 З 2005 по 2008 рік з'явилися або відновили роботу лише 500 садочків на всю Україну. Це значно менше від потреби – тільки 57% дітей відвідують дошкільні заклади, для решти немає місць (див. *Тиждень*, № 42/2009 р).

Створити умови, щоб батьки виховували дітей і мали гідний зарібок не на чужині, а в себе вдома

 За експертними оцінками, 4,5 млн українців працюють за кордоном. Зовнішньоміграційний приріст (а це не лише заробітчани, що повернулись, а й громадяни інших країн, які приїждять жити до України) за 2005–2009 роки становить лише 60,2 тис. осіб.

Забезпечити дотримання законів, що забороняють пропаганду аморальності й насильства

  Помітно активізувала свою діяльність Національна експертна комісія з питань захисту суспільної моралі. Однак ця активність викликає спротив у культурному середовищі.

2. СПРИЯТИ ДУХОВНОСТІ, ЗМІЦНЕННЮ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

Створити умови для розвитку особистості, високого рівня освіти та культури громадян

Сприяє єдності народу України, орієнтації суспільства й держави на загальнолюдські цінності

Звіт на сайті президента розповідає про збільшення обсягів фінансування освітньої галузі та охорони пам'яток культури. Але незначне зростання виділених коштів не врятувало пам'ятки культури від подальшого руйнування. За оцінками Українського товариства охорони пам'яток, у середньому щороку зносять, руйнують чи палають 1000 пам'яток.

Підтримувати ініціативи громадян у вирішенні державних проблем

Громадська діяльність стала менш помітною під час економічної кризи, що, на думку соціолога Євгена Головахи, є свідченням відсутності в Україні реальних громадських організацій, які працювали б за ідею, а не за гроші міжнародних організацій. І це не в останню чергу є результатом цілковитої байдужості влади всіх рівнів до виступів громадських діячів та публікацій у пресі.

Свобода слова стане нормою

Президент принаймні не намагався її завадити.

3. ПРОВОДИТИ ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ В ІНТЕРЕСАХ НАРОДУ УКРАЇНИ

Відносини з Росією будуть взаємовигідними, дружніми й стабільними

«Наші партнери, як на Сході, так і на Заході побачать іншу

Україну – міцну, надійну, яка дотримується зобов'язань і водночас здатна захистити свої національні інтереси»

Український істеблішмент погоджується на всі пропозиції країн Заходу та міжнародних організацій, навіть коли вони суперечать інтересам України: наприклад, на скасування перевірки імпортової продукції заради вступу до СОТ, проведення позапланової вакцинації від кору та краснухи незареєстрованою в Україні індійською вакциною; запровадження метадонної терапії для наркоманів. Водночас Україна не виконує чимало взятих на себе міжнародних зобов'язань: є випадки невиконання рішень Європейського суду; систематично порушуються конвенції про права людини; відтерміновується дія низки законів щодо підвищення стандартів і якості продукції всередині країни, які також було ухвалено заради вступу до СОТ.

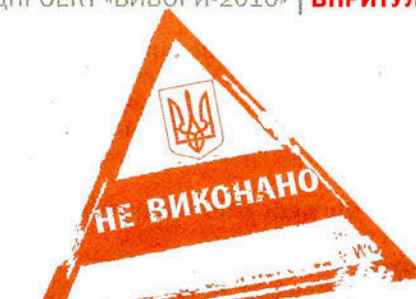
«Головне для нас – це обсяги залучених в Україну інвестицій, просування вітчизняних товарів на міжнародні ринки, захист прав громадян України за кордоном»

У президентському звіті йдеться про зростання обсягів зовнішньої торгівлі в 2005–2008 роках у 2,2 раза – до \$152,5 млрд, зокрема експорту – на 95%. Віктор Ющенко вважає, що Україна демонструє найкращу інвестиційну динаміку в світі: з початку його президентства (з 2005-го) у вітчизняну економіку інвестовано \$30 млрд, тоді як за попередні 14 років – лише \$8 млрд. Однак левову частку інвестицій становили надходження від приватизації Криворіжсталі та продажу банків нерезидентам. При цьому міжнародні організації констатують погіршення інвестиційного клімату в Україні.

Президент називає своїм досягненням вступ до СОТ та продовження Болонського процесу. Проте більшість аналітиків констатують переважно негативні наслідки вступу до СОТ для економіки (з огляду на банальну неготовність бізнесу до нових торгових правил), а Болонський процес узагалі непотрібен країні, якщо українські студенти не матимуть змоги вільно пересуватися Європою (див. *Тиждень*, № 29/2009 р.).

2005 року в односторонньому порядку було встановлено безвізовий режим в'їзду в Україну для європейців. Проте Європа досі так і не спростила візового режиму для України.

4. ЗАБЕЗПЕЧИТИ ПРІОРИТЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Збільшити мінімальні пенсії та зарплати

З урахуванням інфляції за період 2005–2009 років реальні доходи бюджетників зменшилися.

Відновити зруйновану систему охорони здоров'я

Створити умови для повноцінного суспільного життя інвалідам

Пріоритетне право здобути освіту дітям із малозабезпечених сімей

Пріоритетне право вступити до ВНЗ сьогодні мають тільки інваліди та сироти, проте це створює чимало проблем під час зарахування до вишів (див. *Тиждень*, №33–34/2009 р.).

Повернути 5-бальну систему оцінювання в школі та 10-річний термін навчання

5. ПІДВИЩИТИ БОЄЗДАТНІСТЬ ВІЙСЬКА, ПОВАГУ ДО ЛЮДЕЙ У ПОГОНАХ

Скоротити термін строкової служби до 12 місяців уже в 2005 році

З 2010 року – цілковитий перехід на контрактну армію

Перехід на контрактну основу з 2010 року неможливий – фахівці запевняють, що для цього кроку знадобиться значно більше часу. Наприклад, директор військових програм Центру Разумкова Микола Сунгуровський вважає, що для продуманого та планомірного переходу на контрактну армію Україні знадобиться вісім-

дев'ять років. Екс-міністр оборони Юрій Єхануров у травні цього року заявив, що за умов недостатнього фінансування, тобто за нинішніх умов, перехід на контрактну армію неможливий.

Забезпечити військовослужбовців житлом

За останні п'ять років житло отримали 5 тис. сімей військовослужбовців, ідеться у звіті. Проте в черзі на житло в 2004-му стояли 46 тис. військових.

Підтримувати розвиток оборонних технологій

Нині йдеться лише про вдосконалення радянської спадщини – танк «Оплот», винищувач МіГ-32, вітчизняні зенітно-ракетні комплекси є модифікаціями старої техніки.

6. СПРИЯТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА

Зупинити спекулятивні махінації навколо продажу землі та зробити її власністю тих, хто цю землю обробляє

Збільшити вдвічі продуктивність сільського господарства

У своєму звіті президент стверджує, що за 2005–2009 роки дохідність аграрного сектору значно зросла – до «рекордно високого рівня». Рентабельність сільгоспбізнесу справді збільшилась, але це стосується посередників та певною мірою переробників сільгосппродукції. Виробники, як і раніше, працюють у борг, при цьому кредити для аграріїв, попри декларації, не подешевшали.

Підняти рівень доходів селян до середнього по країні

За даними Держкомстату, сільськогосподарська діяльність є найменш оплачуваним видом економічної діяльності – у вересні поточного року середня заробітна плата по галузі становила 1300 грн проти 4570 грн у фінансовій сфері й 2600 грн державних управлінців.

Розбудувати дороги та інфраструктуру в селах

7. ЗБІЛЬШИТИ БЮДЖЕТ – ЗМЕНШИТИ ПОДАТКИ

Зменшити податки
2004 року загальне податкове навантаження становило 31,8% ВВП, 2009-го – 35,88% ВВП.

Щороку зменшувати оподаткування заробітної плати

Спростити процедуру сплатення податків

Відокремити бізнес від влади

8. СТОРИТИ 5 МІЛЬЙОНІВ НОВИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ

Запровадити систему державного замовлення й громадських робіт для створення нових робочих місць

Українців працевлаштовують ті самі служби зайнятості, що й до Ющенка.

Гарантувати робоче місце кожному, хто отримав професію за державним замовленням

За даними Держкомстату, у січні – вересні 2009-го зареєстровано 339 тис. безробітних випускників вишів.

Зменшити ставки кредитування для малого бізнесу

Середня ставка за кредитами для бізнесу на поповнення обігових коштів терміном на один рік наприкінці серпня 2009 року становила 30,22% річних у гривні. В листопаді 2005-го взяти гривневий кредит можна було за 16% річних.

Сприяти розвитку високотехнологічних галузей

Створити 5 млн нових робочих місць

У звіті стверджується про створення 3,6 млн нових робочих місць. Проте внаслідок фінансової кризи рівень безробіття в першому півріччі 2009-го зріс до 9,9% проти 6,8% у першому півріччі 2008-го.

9. ЗМУСИТИ ВЛАДУ ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ, ПРОВЕСТИ РІШУЧУ БОРОТЬБУ З КОРУПЦІЄЮ

Звільнити всіх хабарників із держструктур, зокрема й корумпованих суддів

Єдина втілена в життя антикорупційна реформа – це незалежне зовнішнє тестування абітурієнтів, але президент не має до його запровадження жодного стосунку.

Провести справжню політичну реформу – кожен відчусь, що влада працює для громадян і працює ефективно

Згідно з опитуванням Research&Branding Group, яке проводили на початку цього року, 71,7% громадян не довіряють чинній владі, а 20% відчувають до неї ненависть.

10. СТОРИТИ БЕЗПЕЧНІ УМОВИ ДЛЯ ЖИТТЯ ЛЮДЕЙ

Змінити пріоритети правоохоронців («головним у їх діяльності буде не безпека можновладців, а безпека кожного громадянина»)

Перевиховати міліцію Віктор Ющенко намагався шляхом розформування ДАІ, проте дуже швидко ця структура поновила в правах і старих корупційних звичках.

Захистити громадян від техногенних аварій та катастроф

Через безгосподарність держави Україна стоїть на порозі нових катастроф (див. Тиждень №47/ 2009 р.).

П'ятирічка застою

Негативні наслідки президентства Віктора Ющенка

Автор: **Тарас Кузьо**, спеціально для *Тижня*

Позитивне бачення України як нової європейської країни з'явилося під час Помаранчевої революції та було втрачене внаслідок політичної нестабільності у 2007–2009 роках.

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ

1. Втома від України. У другій половині 2006-го в Західній Європі стала з'являтися втома від України, що зростала протягом 2007–2008 років, поширившись на США та Східну Європу. Захід втомився від постійних прохань України без будь-якого бажання змінюватися зсередини.

2. Євроатлантична дезінтеграція. Україна мала унікальну можливість приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) на ризиковому саміті Альєансу 2006 року. Цьому перешкодило несподіване повернення Януковича на посаду прем'єр-міністра після провалу тримісячних переговорів щодо створення помаранчевої коаліції. Для президента Ющенка було важливішим не дозволити Тимошенко знову посісти крісло прем'єр-міністра, ніж подбати про національну безпеку України.

3. Посилення російського тиску. Політична нестабільність і боротьба так званих еліт уможливили втручання Росії у внутрішні справи України. В таких умовах російська загроза суверенітету й територіальній цілісності України стала ще реальнішою. Можливості Росії для втручання у внутрішні справи нашої країни є занадто великими. Партія регіонів стала домінуючою проросійською партією в Україні: Янукович є набагато більш проросійським політиком, аніж Леонід Кучма, з огляду на те що Партія регіонів підтримала сепаратизм у Грузії.

ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ

1. Недовіра до влади. Одразу після Помаранчевої революції

українці почали більше довіряти владним установам і повірили у можливість чесних виборів. Однак зараз від цієї довіри не залишилося й сліду. Більшість наших співвітчизників, згідно з опитуванням Міжнародного дослідницького центру П'ю в США «Пульс Європи-2009: 20 років після падіння Берлінського муру», ставлять під сумнів прозорість проведення виборів та справедливості судової системи в Україні. Війни між гілками влади і загальне розчарування в демократично обраному, але практично недієздатному внаслідок політичної боротьби парламенті знизили рівень довіри до державних установ. Українська державність послаблюється у результаті втрати владними структурами суспільної легітимності. Політична нестабільність і криза в Україні зменшили й підтримку громадянами демократії.

2. Політичні війни. Звільнення уряду Тимошенко у вересні 2005 року та нездатність сформувати помаранчеву коаліцію після виборів 2006-го призвели до 18 місяців розбрату між демократичних сил. У цей час Віктор Янукович повернувся з політичного забуття, Партія регіонів відновила потужність як головна політична сила посткучмівської доби, отримавши більшість голосів на виборах 2006 та 2007 років. Ворожість Ющенка до всього пов'язаного з Тимошенко може призвести до завершальної стадії «відродження» Януковича, а саме до його президентства.

3. Конституційний хаос. Політичне протистояння перешкодило досягненню компромісу щодо ухвалення нових конституційних змін. Президент Ющенко підтримував зміни до Основного Закону України в грудні 2004 року, однак не підтримав пропозиції втілити рішення Конституційного Суду щодо необхідності проведення референдуму для внесення поправок до Конституції.

4. Політична фрагментація. Правоцентристські партії

Доктор Тарас Кузьо – старший науковий співробітник кафедри українських студій Торонтського університету, редактор видання Ukraine Analyst

України на межі краху. Дев'ять політичних сил, що приєдналися до НУ–НС на виборах 2007 року, перетворилися на 14 партій і неурядові організації, які згодом, вочевидь, стануть партіями. Це віддаляє Україну від реформ і європейської інтеграції, оскільки саме згадане крило політичного спектра України завжди було найбільшим прихильником таких процесів. Ющенко був не в змозі сформуванати сильну президентську партію і втратив підтримку більшості НУ–НС.

5. Розгул корупції. Німецький міжнародний центр Transparency International дійшов висновку, що Україна посирила боротьбу з корупцією тільки в 2005–2006 роках, але з 2007-го швидко повернулася до рівня корумпованості за часів Леоніда Кучми. За даними Corruption Perception Index, 2008 року наша країна посіла 134-те місце у світі за рівнем корупції, а, наприклад, Грузія – 67-ме.

6. Загроза дефолту. Президентська підтримка передвиборчого популізму Партії регіонів щодо підвищення соцстандартів призвела до відмови Міжнародного валютного фонду в наданні четвертого траншу кредиту. Це зменшує спроможність уряду провадити політику стабілізації та відновлення, що несе загрозу дефолту України.

ВИСНОВКИ

Державність України нині набагато кваліша, ніж 2004 року. 62% опитаних Центром П'ю українців погодилися, що вони сьогодні живуть гірше, ніж за часів комунізму (в Росії – 45% опитаних), і лише 36% визнають перехід до вільного ринку. Ці результати є важливими, адже лише люди, які зараз позитивно оцінюють своє життя, підтримуватимуть демократичні цінності. Не виключено, що в нашій країні й упродовж наступних п'яти років триватиме стагнація – українці знову змушені вибирати майже з того самого кола кандидатів, що й на минулих виборах. ■

Нелюбі друзі президента

Історія однієї фотографії

На цьому фото вони ще разом, і їх ще багато. Сьогодні поруч із Віктором Ющенком майже не лишилося представників його старої гвардії. **Тиждень** поцікавився, як склалися долі деяких тодішніх соратників Ющенка.

1. ЙОСИП ВІНСЬКИЙ

У липні 2006-го шляхи лідера СПУ Олександра Мороза і його правої руки розійшлися: Вінський звільнився з посади першого секретаря політради СПУ на знак протесту проти створення Морозом так званої антикризової коаліції з Партією регіонів та комуністами. До ВР VI скликання Вінський обирався вже за списком БЮТ. 18 грудня 2007-го обійняв посаду міністра транспорту і зв'язку в другому уряді Тимошенка. 23 червня 2009-го парламент звільнив Вінського. «Треба визнати, що система, створена Леонідом Кучмою, функціонує і далі, – стверджує зараз Вінський. – На жаль, вона сьогодні влаштовує і Юлію Тимошенко, і Віктора Януковича».

2. ОЛЕГ РИБАЧУК

Давній соратник Ющенка став наступником Олександра Зінченка на посаді керівника президентського Секретаріату. Коли йому на зміну прийшов Віктор Балого, Ющенко призначив Рибачука своїм штатним радником, потім – позаштатним, а в березні 2008-го взагалі відмовився від його послуг. «Між Віктором Ющенком, якого я знав майже 15 років і якого зараз називають «раннім Ющенком», і нинішнім президентом – велика різниця», – каже тепер Рибачук.

3. ОЛЕКСАНДР МОРОЗ

У липні 2006-го Мороза вдруге обрано спікером ВР. Це сталося

після того, як СПУ зненацька для політичних союзників відмовилася блокуватися з «Нашою Україною» та БЮТ, а створила парламентську більшість із Партією регіонів і Компартією. Однак на дострокових парламентських виборах 2007-го СПУ не пододала тривідсоткового бар'єра. Нині Мороз балотується – вчетверте – у президенти і зрадниками вважає інших: «Проблема суверенітету України – це проблема тих, хто п'ять років тому стояв на Майдані, виголошував гасла про європейський шлях розвитку і демократії, а потім зрадив ідеї Майдану».

4. СВЯТОСЛАВ ВАКАРЧУК

Після перемоги Ющенка на виборах-2004 став радником президента, а на дострокових парламентських виборах 2007-го – 15-м номером у списку блоку «Наша Україна – Народна самооборона». Але за рік Вакарчук вирішив скласти депутатські повноваження. За його словами, «політичне життя країни звузилося до безжалісної боротьби за владу, жертвами якої стають національні інтереси, а в таких умовах єдиний шлях бути собою – це піти».

5. БОРИС ТАРАСЮК

У лютому 2005-го Тарасюк удруге став міністром закордонних справ (в уряді Тимошенка). У вересні того самого року був призначений на ту саму посаду в Кабміні Єханурова, а в серпні 2006-го очолив МЗС в уряді Януковича. Однак у грудні після запеклих сутичок між Ющенком і Януковичем із приводу персони голови МЗС Тарасюк втратив посаду. Народний рух України на чолі з Тарасюком поступово дрейфував від Ющенка у бік Тимошенка, а в січні 2009-го на по-

зачерговому з'їзді НРУ Тарасюк домігся виходу прихильників президента з партії.

6. ОЛЕКСІЙ ІВЧЕНКО

У березні 2005-го лідера КУН було призначено головою правління НАК «Нафтогаз України». Звільнений 2006-го у зв'язку з обранням до ВР. Запам'ятався погіршенням фінансового рейтингу компанії, провалом газових переговорів із Туркменією, а також придбанням не власним коштом престижного «Мерседеса» вартістю 1 млн 85 тис. 750 грн.

Між «раннім Ющенком», і нинішнім президентом – велика різниця

7. ОЛЕКСАНДР ЗІНЧЕНКО

Із січня по вересень 2005-го колишній ескел обіймав посаду держсекретаря. 3 вересня 2005-го подав заяву про відставку, 5 вересня на прес-конференції звинуватив представників оточення Ющенка («любих друзів») у корупції. На парламентських виборах-2006 Зінченко безуспішно намагався провести до ВР свою Партію патріотичних сил. У жовтні того самого року він знову з'явився на Банковій – у ролі радника президента. На оголошених навесні 2008-го дострокових виборах до Київради Зінченко увійшов до першої п'ятірки списку БЮТ. 11 лютого 2009-го Кабмін призначив його директо-

ФОТО: РНБ, ОЛЕКСАНДР ЧЕРВОНЕНКО

ром Національного космічного агентства України.

8. АНАТОЛІЙ КІНАХ

У першому помаранчевому уряді Кінах був першим віце-прем'єром, а після відставки Кабміну Тимошенко, у вересні 2005-го, Ющенко призначив його секретарем Радбезу. Після виборів 2006-го Кінах віддав перевагу депутатському мандату (пройшов до ВР як №2 у списку блоку «Наша Україна»), а невдовзі знову змінив політичну орієнтацію. 21 березня 2007-го парламентська більшість за поданням прем'єра Януковича затвердила Кінаха на посаді голови Мінекономіки. Того самого дня колеги «нашоукраїнці» виключили його зі своєї фракції. Після розпуску ВР V скликання Кінах пішов на дострокові парламентські вибори за списком ПР (під №53).

9. ПЕТРО ПОРОШЕНКО

З лютого по вересень 2005-го очолював РНБО. Втратив посаду внаслідок ініційованого Зінченком корупційного скандалу. На думку деяких спостерігачів, у тому, що за підсумками парламентських виборів-2006 не склалася «жовтогаряча» коаліція, почасти винний Порошенко: він нібито до останнього наполягав на своїй кандидатурі у крісло спі-

кера ВР, тому Мороз, який також мріяв про цю посаду, зважився на союз із ПР і КПУ. У жовтні 2009-го Порошенко призначено міністром закордонних справ України.

10. ЄВГЕН ЧЕРВОНЕНКО

Після перемоги Помаранчевої революції керівника особистої охорони Ющенко призначено міністром транспорту і зв'язку в уряді Тимошенко. У Кабміні Єханурова для Червоненка місця не знайшлося. З 8 грудня 2005-го – голова Запорізької ОДА, 24 грудня 2007-го Ющенко звільнив його «у зв'язку з переходом на іншу роботу». Упродовж майже року очолював Національне агентство з питань підготовки та проведення в Україні фіналу Євро-2012, яке було ліквідовано 19 листопада 2008-го. У листопаді 2008-го Червоненка призначено заступником голови Київської міськдержадміністрації.

11. ЮЛІЯ ТИМОШЕНКО

У лютому 2005-го очолила перший помаранчевий уряд. Через сім місяців втратила посаду внаслідок напружених стосунків з оточенням президента. У березні 2006-го БЮТ на виборах до ВР отримав 129 депутатських мандатів (друге місце після ПР),

Тимошенко розраховувала на повернення в крісло прем'єра. Однак переговори БЮТ із «Нашою Україною» і СПУ зайшли в глухий кут. Навесні 2007-го вона активно підтримала ініціативу Ющенка з розпуску парламенту. 30 вересня 2007-го на дострокових виборах БЮТ узяв 156 мандатів. Тимошенко знову очолила уряд. Упродовж останніх двох років точиться перманентна війна Ющенка з Тимошенко аж до звинувачень останньої у державній зраді.

12. МИКОЛА МАРТИНЕНКО

У березні 2005-го очолив фракцію «Наша Україна». У вересні 2005-го опинився серед фігурантів корупційного скандалу, зажадав у суді від Зінченка спростування поширеної інформації та виграв процес. На виборах 2006-го пройшов у парламент під №21 списку блоку «Наша Україна». У січні 2009-го очолив фракцію НУ–НС (після відставки В'ячеслава Кириленка). Виступав проти ініціатив Ющенка щодо других дострокових виборів парламенту. Заявляв, що не бачить перспектив другого президентського терміну Ющенка. «Я ніколи не був другом президента, – каже Мартиненко. – У нас були нормальні, рівні стосунки, коли ми працювали в одній команді на президентських виборах... А потім якось так вишло, що Віктор Андрійович почав вести не зрозумілу мені політику, а я і далі йду тією самою дорогою, якою йшов і до 2004 року».

5 вересня 2005 р. – «любих друзів» розсварив корупційний скандал

13. ДАВИД ЖВАНІЯ

З лютого по вересень 2005-го обіймав посаду міністра з питань надзвичайних ситуацій в уряді Тимошенко. Після відставки двічі ставав нардепом: у 2006-му – за списком блоку «Наша Україна», у 2007-му – від НУ–НС. У листопаді 2006-го покинув ряди НСНУ. У травні 2008 року несподівано для багатьох Секретаріат президента і Генпрокуратура ініціювали розслідування обставин отримання Жванією на початку 1990-х українського громадянства. Сам Жванія назвав розгляд політичною розправою і, своєю чергою, поставив під сумнів факт отруєння Ющенка, а також назвав його зрадником ідеалів Майдану. ■

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАН

- Свобода слова – відсутність «темників» для журналістів і тиску на власників ЗМІ.
- Демократичні вибори – результати народних волевиявлень віддзеркалюють політичні уподобання суспільства.
- Право відкрито критикувати владу.
- Збільшення допомоги на дитину до 12,5 тис. грн – народжуваність у 2008-му порівняно з 2004-м зросла на 20%.
- Збільшення кількості всиновлених дітей за 4 роки на 20%.
- Надання одноразової допомоги при усиновленні дитини – 12 240 грн – і збільшення вдвічі розміру соціальної допомоги для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
- Вступ України до СОТ у 2008 році. Зростання обсягів зовнішньої торгівлі в 2005–2008 роках у 2,2 раза – до \$152,5 млрд.
- Скорочення кількості відмов у видачі віз українцям з боку консульських установ країн Європейського Союзу – з 15% до 5%.
- Ухвалення Закону «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні».
- Визнання міжнародною спільнотою Голодомору 1930-х років.
- Відбудова архітектурних та мистецьких об'єктів

УКРАЇНА ЮЩЕНКА: ВЕРСІЯ 2.0

ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ

- Внесення до парламенту «народного» (читай – ющенківського) проекту Конституції. Якщо Верховна Рада впродовж 100 днів його не схвалить, дострокове припинення повноважень ВР і позачергові вибори водночас із референдумом щодо нового Основного Закону.
- Проведення виборів до Верховної Ради за відкритими списками, а до місцевих рад – за мажоритарною системою.
- Скасування недоторканості депутатів, суддів та президента України, зменшення кількості народних депутатів.
- Надання громадянам права відкликати суддів, звертатися по захист до Конституційного Суду України.
- Створення Антикорупційного бюро, яке буде наділене особливими повноваженнями з перевірки і притягнення до відповідальності високопосадовців

КОМЕНТАР ТИЖНЯ

Чинна Конституція не надає президентові права розпуску парламенту, якщо він не затвердить президентського проекту Основного Закону. Виконання решти обіцянок залежить передусім від ВР і в умовах протистояння глави держави й парламенту просто неможливе. Розмови

про створення Антикорупційного бюро ведуться впродовж останніх трьох-чотирьох років, але віз, як кажуть, і нині там

ЕКОНОМІКА

- Запровадження податку на розкіш.
- Визначення спеціальних податкових судів, що спеціалізуюватимуться на вирішенні податкових, митних та інших фіскальних спорів.
- Децентралізація ресурсів.
- Запровадження прозорого ринку землі й сучасного земельного кадастру.
- Модернізація національної газотранспортної системи та її інтеграція у європейську систему газопостачання

КОМЕНТАР ТИЖНЯ

Віктор Ющенко вже не обіцяє ані створити п'ять мільйонів нових робочих місць, ані залучити в економіку України вдесьтеро більше інвестицій, на відміну від попередньої виборчої програми «Десять кроків назустріч людям» (див. стор. 22). Фінансово-економічна криза, безумовно, позначилася на (не)реалізації президентської програми, але конкретних антикризових пропозицій серед нинішніх обіцянок Віктора Ющенко також немає. Щодо запровадження прозорого ринку

землі, то президентові вже тривалий час не вдається подолати опір ВР зняттю мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

- Виплата компенсацій у вигляді доплат до пенсій жертвам сталінського режиму

КОМЕНТАР ТИЖНЯ

Про мову і культуру у виборчій програмі Віктора Ющенко цього разу взагалі не йдеться.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА БЕЗПЕКА

- Набуття Україною членства в ЄС.
- Виведення Чорноморського флоту Російської Федерації у 2017 році

КОМЕНТАР ТИЖНЯ

Теза щодо набуття нашою державою членства в ЄС свідчить про послідовність кандидата, але на тлі провалу процесу приєднання України до ПДЧ у перспективі однієї-двох президентських п'ятирічок виглядає абсолютно утопічною

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

- Законодавче визначення і встановлення прозорості формули визначення розміру зарплат і пенсій.

- Визначення розміру пенсії відповідно до трудового стажу та заробітку.
- Прирівнювання статусу працівників освіти, культури, охорони здоров'я до статусу державного службовця

ВЕРДИКТ ТИЖНЯ

«Я йду на вибори, щоб подолати в Україні бідність і безробіття, забезпечити високі стандарти життя для простих людей. Я знаю, які проблеми хвилюють кожного громадянина України. Я знаю, як ці проблеми вирішувати, і я вмію їх вирішувати». Такими словами закінчувалася попередня виборча програма кандидата у президенти Віктора Ющенко «Десять кроків назустріч людям». За п'ять років президентства Ющенко не підтвердив своїх слів ділом. Сьогодні переконали співгромадян у тому, що він здатен змінити їхнє життя на краще, Ющенкові набагато важче. Однак помиляються ті, хто вже не вважає Віктора Ющенко сильним політичним гравцем. Він усе ще обіймає найвищу посаду в державі й, попри дезорганізованість президентської вертикалі, має вплив на голів районних та обласних адміністрацій. Прогноз **Тижня**: 5–9% голосів виборців, третє – п'яте місце

Кульгавий Гамлет і чорна кішка

Автор:
Самійло Ворс

Навряд чи хтось серйозно вірить у спроможність нинішнього президента зберегти своє крісло на наступні чотири роки. Можливо, крім нього самого, та й то під питанням. Водночас навряд чи хтось має сумнів у його здатності впливати на перебіг фінальної стадії перегонів. Ющенко залишається важковаговиком завдяки не лише посаді й адміністративному ресурсу досі вірного йому апарату, а й особистим якостям як політичного гравця. Себто людини, для якої влада є цінністю в собі. Не інструментом для досягнення другорядних завдань (наприклад, збагачення), а квитком в історію. У нашому випадку швидше контрамаркою.

Тим кумедніше спостерігати зіткнення амбіцій там, де варто було б обмежитися інтересами. Безумовно, політика – майданчик для пристрастей. Але кипіння емоцій спонукає не так до аналітики, як до почуття гумору. Дивлячись у минуле, ініціатором протистояння слід визнати Ющенка, хоча останнім часом прем'єрку, схоже, таки зачепило, і тепер країна разом із сусідами насолоджується проявами спонтанної дотепності. Звісно, до пацанської прямої Пугіна їм ще далеко, але те, як спиритно підхопила Юлія Володимирівна в Криму жарт свого московського колеги, доводить, що принаймні вона на правильному шляху.

Хай там як намагалися в Секретаріаті президента подати це як конфлікт ідеологій, поза сумнівом, тут ми маємо справу саме з глибоко особистими розбіжностями. Не світоглядів, а характерів. Жінки з чоловічим характером і чоловіка з ознаками жіночого. Президента в прем'єрці дратує все: прагматизм і енергійність, популізм і популярність... Не виключено, що спусковим гачком для цієї глибокої антипатії були звичайні ревнощі, змагання за право залишитися в тому самому підручнику історії одноосібним лідером Майдану. А далі як у класичному розлученні, коли кожен рух невольного супутника життя провокує викид роздратування. Тому зараз важко сказати, що рухає Віктором Андрійовичем більше: жага власної перемоги чи бажання підставити ногу суперниці.

Останні виступи президента, зокрема в програмі Євгенія Кисельова, вкотре наочно розвіяли забобон про маріонетку в руках оточення. Ющенко був і є цілком самостійний у своїх ставленнях та вчинках, він дозволяє на себе впливати будь-кому не більше, ніж будь-який інший політик включно з Кучмою, школу якого він так чи так успішно пройшов (до речі, тільки Кучма міг бути таким злопомним).

Щоправда, поведінку на фінішній прямій може визначати ще один чинник. Поки на Банковій вірять, що реальний президентський рейтинг мало не вдвічі більший за той, який йому малюють вітчизняні соціологи (тобто близько восьми замість заявлених чотирьох), зберігається ймовірність продовження «позитивної» кампанії, яка спирається на реальні та уявні досягнення персонально Віктора Андрійовича. Щойно ж стане зрозуміло, що до другого туру йому не потрапити, доведеться дбати про певні гарантії недоторканності. Адже наступного дня після інавгурації четвертого президента третьому можуть згадати хай не його власні провини, але щонайменше гріхи найближчого оточення. Враховуючи те, як далеко зайшла хвороба, доведеться домовлятися з імовірним переможцем.

Авжеж, єдиний гріх, який визнає за своїм лідером президентський штаб, – це невдала кадрова політика. Довірливість можна розглядати як позитивну рису, тільки навряд чи наступний лідер нації виявиться таким поблажливим, як попередній, і найобразливіше, що втомлена громадська думка його підтримає. Таємничий народний барометр непередбачуваний. Чому Ющенкові вибачили союз із Януковичем, а Морозу – ні?

**ЩОЙНО СТАНЕ ЗРОЗУМІЛО,
ЩО ДО ДРУГОГО ТУРУ
ЮЩЕНКОВІ НЕ ПОТРАПИТИ,
ДОВЕДЕТЬСЯ ДБАТИ
ПРО ПЕВНІ ГАРАНТІЇ
НЕДОТОРКАНОСТІ**

До речі, про союз із Януковичем. Про таку ймовірність гротески – теоретики вітчизняної політології почали говорити з осені: мовляв, на певному етапі можливе об'єднання зусиль із регіоналами. Несприйняття українського, схоже, є питомою рисою лідерів Партії регіонів. Тому підтримка Януковича на президентських виборах була б найбільшим цинізмом з боку Ющенка, який декларативно позиціонує себе провідником українських цінностей. Утім, повірити в цю екзотику (вся українська політика – територія екзотики) складно, тому що з боку донецьких такий союз ні з ким укладати. Сварки у штабі регіоналів, фактична відмова частини олігархів фінансувати подальшу кампанію, загальний стиль спілкування із зовнішнім світом роблять Януковича недоговороспроможним партнером. Зрештою, регіонали можуть радо скористатися підтримкою Віктора Андрійовича, але почуватимуться вільними від будь-яких зобов'язань зі свого боку.

І це означає, що, найімовірніше, після низки істеричних жестів Віктор Андрійович буде змушений піти на спочинок із почуттям образи за те, що нація його не зрозуміла, не оцінила, отже, до нього не доросла. Дехто скаже, що президент особисто – непогана людина. Але цього так мало для такої великої країни. ■

УКРАЇНА ТА РОСІЯ: прагматичні відносини чи політичний конфлікт?

Ігор Жданов,
Аналітичний центр «Відкрита політика»

Навіть більшості політиків уже стало зрозуміло, що Україні потрібні нормальні, рівноправні, цивілізовані, прагматичні, а не ідеологізовані відносини з Росією. На жаль, такі відносини протягом усього періоду української незалежності так і не були сформовані.

Вина у цьому лежить і на Росії, що досі не готова визнати Україну як рівноправного партнера, а розглядає її як молодшу сестру, і на частині українських політиків, які останнім часом розуміли відверту антиросійську політику як політику проукраїнську. Натомість геополітичні та гео економічні реалії виявилися значно складнішими.

На суто антиросійських гаслах будувати проукраїнську політику і захищати національні інтереси України неможливо. Сьогодні нам дуже важливо вирішити багато проблем, що гордієвими вузлами унеможливили розвиток наших відносин. Це намагалися зробити в Ялті український і російський прем'єри.

Так сталося, що Ялта останнім часом є одним із центрів формування зовнішньої політики України. Майже місяць тому там відбулася велика конференція Ялтинської європейської стратегії для України, на якій виступали всі провідні кандидати у президенти України.

До речі, Юлія Тимошенко у своєму виступі заявила, що головним вектором зовнішньої політики України, її цивілізаційним вибором є Європа, євроінтеграція. Водночас прем'єр намагається підкріпити такі заяви практичними справами, налагодивши стосунки з провідними європейськими лідерами.

Її партія «Батьківщина» є асоційованим членом великої партійної спільноти – Європейської народної партії, що об'єднала, зокрема, політичні сили французького президента Ніколя Саркозі та німецького канцлера Ангели Меркель.

ФОТО: PHL

Через місяць відомий кримський курорт знову опинився у вирі зовнішньополітичних подій. І лідер БЮТ довела, що може домовлятися не лише із Заходом, а й зі Сходом.

Події, що відбулися 19–21 листопада цього року в Ялті у межах засідання українсько-російської міжурядової комісії та чергової зустрічі голів урядів СНД, експерти оцінили по-різному. Деякі політологи вбачали в них лише політичну та передвиборчу складову. Мовляв, побачимо, на кого з наших політиків поставлять Росія й особисто Володимир Путін у президентських перегонах і хто попіариться на російській темі.

Але результати зустрічей засвідчили, що політична і передвиборча складові виявилися їхнім неприємним, але все ж таки заднім фоном.

У Ялті було зроблено крок до того, щоб розв'язати проблеми між Росією та Україною. Зрозуміло, що у стратегічному плані це можливо лише після обрання нового президента України, оскільки

саме він багато в чому визначає зовнішньополітичний курс держави.

Однак і сьогодні не можна сидіти склавши руки. Зокрема, особисто в мене викликало б здивування, якби уряд нічого не зробив для поліпшення українсько-російських відносин, адже це його прямий конституційний обов'язок.

Що ми отримали у сухому залишку?

Надзвичайно важливо, що до зустрічі Юлії Тимошенко та Володимира Путіна ми підійшли з позитивним балансом. Україна, НАК «Нафтогаз» та уряд забезпечили вчасну оплату коштів за спожитий російський газ протягом останніх 11 місяців.

Тому ми вже на старті переговорів мали з росіянами рівні позиції і могли порушити питання про незастосу-

Передплати «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ» вже зараз!

1. У РЕДАКЦІЇ:

– заповніть квитанцію у відділенні будь-якого банку (отримувач: ТОВ «Український тиждень», р/р 26007026823721 у Печерському відділенні КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК». МФО 322012. Код ЄДРПОУ 35392656.

Передплата на журнал «Український тиждень»);

– розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон;

– оплатіть квитанцію у найближчому відділенні банку;

– надішліть копію сплаченого бланка замовлення (квитанцію про оплату):

* факсом: (044) 351-13-00 (01);

* поштою: ТОВ «Український тиждень», м. Київ, 03067, а/с № 2.

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ ЖУРНАЛУ НА 2010 РІК:

1 місяць – 20 грн;

3 місяці – 60 грн;

6 місяців – 120 грн;

12 місяців – 240 грн.

2. У БУДЬ-ЯКОМУ ВІДДІЛЕННІ ЗВ'ЯЗКУ УКРПОШТИ.

Передплатний каталог на 2010 рік, стор. 156.

Передплатний індекс – 99319.

3. У ПЕРЕДПЛАТНИХ АГЕНЦІЯХ ВАШОГО МІСТА

(детальніше див. на сайті <http://www.ut.net.ua>).

4. НА САЙТІ www.portmone.com.

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.

Менеджер з передплати Каріна Семяновська
K.sem@ut.net.ua

<http://www.ut.net.ua>

вання штрафних санкцій за недобір газу. І рішення про відмову від штрафів російська сторона прийняла.

Зрозуміла вже сьогодні й ціна російського газу на наступний рік, адже вона теж формується за певною формулою. На моє глибоке переконання, це унеможливує різні політичні поступки української сторони в обмін на зниження ціни. Ми сповна платимо за газ і таким чином забезпечуємо власну незалежність. Це аксіома.

Ще один беззаперечний позитив – зростання на 60% ціни за транзит російського газу до Європи та її формування за формулою. Такі домовленості дають надію, що цей Новий рік справді мине за святковим столом, а не під гучні промови політиків про чергову українсько-російську газову війну.

Саме криза змусила і українців, і росіян зосередитися на обговоренні тем кооперації у літакобудуванні, космосі, атомній галузі, що передбачають укладення довгострокових стратегічних контрактів. Є плани щодо побудови транспортних артерій із Росії через Україну до Австрії та Словаччини. Вперше обговорювалася спільна маркетингова політика з продажу зернових у треті країни.

Багато наших підприємств зав'язані на російських контрагентах. Тому такі плани (якщо їх буде реалізовано, та ще й в умовах кризи) посприяють додатковому створенню робочих місць, поживленню роботи промисловості України. Тож зустрічі в Ялті слід розглядати у межах передусім не політичної передвиборчої логіки, а економічного прагматизму української зовнішньої політики.

Однак і від суто політичних проблем нам нікуди не подітися. Інакше як передвиборчими мотивами не можна пояснити дії президента України Віктора Ющенка і його Секретаріату, які запросили грузинського президента Михайла Саакашвілі до Києва одночасно з візитом російського прем'єра до України.

З погляду забезпечення національних інтересів України таке накладання візитів є неприпустимим. Усім відомо про гострий російсько-грузинський конфлікт. Розвести в часі приїзд Саакашвілі та Путіна було можливо, адже дата засідання урядової українсько-російської комісії визначили за кілька місяців. Ідея з візитом грузинського лідера з'явилася лише напередодні ялтинської зустрічі прем'єрів.

Однак Віктор Ющенко так вчинив, оскільки діяв, напевне, за виборчими правилами. Йому було важливо показати західному регіону України, що в той час як він зустрічається з Михайлом Саакашвілі, Юлія Тимошенко веде переговори з Володимиром Путіним.

Цікаво, що поки в Україні відбувалися ці події, лідер Партії регіонів Віктор Янукович шукав союзників у тій самій Росії, виступивши на черговому з'їзді російської партії влади «Єдина Росія».

І наостанок. Майбутній президент України має розуміти, що твердолоба антиросійська політика не дорівнює політиці захисту національних інтересів України. Ми маємо бути прагматичнішими, твердішими, інтелектуальнішими, коли йдеться про нашу зовнішню політику. При цьому зрозуміло, що ми не повинні поступатися своїми принципами у внутрішній політиці, зокрема у мовно-культурній сфері та сфері історичної пам'яті.

Тарапунькізація культури

Сучасна Україна є «гідним» спадкоємцем УРСР в дискредитації українськості

Петро
Тарашук,
перекладач

Давно те діялося. На зорі так званої незалежності згинуло ганебною смертю видавництво «Дніпро». Мабуть, єдиний осередок української культури, що забезпечував збереження національної ідентичності за моторошної советської доби, коли капелу бандуристів називали державною, бо люди там тільки «держали» бандури. Не стало видавництва, не стало вогнища національної культури, не стало школи перекладачів і редакторів – утрата, якої вже ніколи не надолужити.

Відтоді не відбулося ніякої деколонізації, не було зволення, навпаки, з милостивого благословення так званої української держави незмірно інтенсифікувалися процеси русифікації й денаціоналізації. З'явилося безліч російськомовних газет, поміж них і різноманітні «ведомості»: київські, чернігівські й т. ін. Як можна було дозволити випуск газет із такими назвами в Україні? Ще Герцен у «Минулому й думках» писав із приводу виходу «ведомостей» у кожному губерньському місті: «Уряд привласнив собі монополію балаканини і тепер балакає без упину». Але головне навіть не це: в усіх російськомовних виданнях про Україну та українців говорили тільки в третій особі. Тобто людина, яка їх читала, несамохіль дистанціювалася від усього українського, опинялася на російському боці. Отак здійснювали – і здійснюють – відчуження українців від України. Найгеніальніше поставив діагноз цій ситуації поет, який кілька років був відсутній в Україні. На початку 1998-го Мойсей Фішбейн, з'явившись на «Сніданку з «1 + 1», на прохання стисло охарактеризувати ситуацію в Україні

відповів, маючи видоще око поета, з математичною точністю: «Шалена деукраїнізація». Отак неупереджений митець охарактеризував результати діяльності «незалежної української держави». На цьому тлі аж ніяк не дивно була поява численних нібито гумористичних і часто «двомовних» телепередач («Шоу довгоносиків» та ін.) на кшталт советського дуєту Штепселя й Тарапуньки: кремлівські маніпулятори суспільної свідомості та їхні місцеві лакеї почали інтенсивно насаджувати культуру безкультур'я, створювати образ тупого і неосвіченого хохла-сраколиза, примітивного селяка-салоїда, що не знає іншої мови, крім ганебного суржику. (Характерна річ: така практика поширена не тільки в Україні. Наприклад, у Вірменії теж є безліч телепередач, де представників народу, що має одну з найдавніших культур, зображують недоумками й дикунами.) Відбувались і відбуваються масована варваризація суспільства, створення плебсу, позбавленого коріння та культури, люмпенізованого пропарку, що, усвідомивши свій «приро-

джений гандж» належності до українського етносу, не бачитиме ніяких духовних орієнтирів, окрім сяєва «високої» російської культури, яка зараз летить з усіх телеекранів, бо – «заветам Леніна верни» – російські націоналісти не забувають його слів, що кіно для них – найважливіше з мистецтв. Ці московські «преобразователі природи» – національної – досягли своєї мети. Так, знайомлячись із Парижем, я навідався й до греко-католицької церкви на бульварі Сен-Жермен, під нею щонеділі збираються українські заробітчани. Більшого сорому за свою державу не відчував ніколи: я побачив юрбу дикунів, які дудлять пиво і жбурляють порожні пляшки, плюються й спілкуються російськими матюками. Ось вони, культурні здобутки «української держави», наша візитна картка в Європі.

Не краща ситуація й тут. Культуру безкультур'я інтенсивно насаджує і значна частина сучасних українських письменників, які добачають свою «оригінальність» лише в калькуванні російського лихослів'я. На популярному телеканалі, що був колись піонером українізації, а тепер став флагманом русифікації, щонеділі транслюється передача «Я люблю русську реч», щоправда, під іншою «кодовою» назвою. Ми бачимо, як «барішні», які й російської не знають до ладу, гидливо-здивовано силкуються вимовити кілька українських слів: за що їм кара така? Все українське – мова і персона-

лії – стає об'єктом глуму, аномалією, від якої мимоволі прагне дистанціюватися глядач. А «тубільці» – ведучі тільки поглиблюють пафос відстані, увиразнюють загальнодержавне лицемірство: у вправно

**ВІДБУВАЛИСЬ І ВІДБУВАЮТЬСЯ
МАСОВАНА ВАРВАРИЗАЦІЯ
СУСПІЛЬСТВА, СТВОРЕННЯ
ПЛЕБСУ, ПОЗБАВЛЕННЯ
КОРІННЯ ТА КУЛЬТУРИ**

та ефективно створеному за роки «незалежності» російськомовному середовищі заклики любити українську мову можуть бути тільки фальшою, засобом ще більшого відчуження від рідної мови та культури.

Аж ніяк не випадково в Україні популяризують уже й так відомого Гоголя. І так званий Гогольфест, і Сорочинський ярмарок стали мало не головними подіями тутешнього культурного життя. Чи не тому, що Гоголь – яскравий приклад «тубільця», який зрікся рідного коріння і став стовпом чужої імперії? А може, тому, що заповітна мрія російських націоналістів – зробити так, щоб Україна й українці збереглися тільки на сторінках Гоголя?

Держава-колабораціоніст, держава, яка своїми діями й активною бездіяльністю плондрує свою країну, нищить її культуру, готує плацдарм для чужого культурного, а зрештою, й територіального завоювання, – у чому полягає сенс її існування? Кому вона служить – своїм громадянам чи неситимому російському націоналізму? ■

Свіжий смак
японської
та
азійської
кухонь

Таки-Маки

ЯПОНСЬКА ТА АЗІЙСЬКА КУХНІ

Зустрічайте нове ПАН-АЗІЙСЬКЕ меню в Таки-Маки
Унікальна можливість спробувати страви
японської, тайської та в'єтнамської кухонь
за супер-цінами!

Салати

Ям гай
(овочі, курятина)
225/2

34

98 kcal

Салат Ям ну а ям
(овочі, яловичина)
200/15/2/2

42

105 kcal

Гарячі страви

Рисова локшина
з овочами
250/2

52

412 kcal

Суп Том ям талей
(суп з базиліком
та морепродуктами)
400

56

180 kcal

м. Київ, вул Червоноармійська, 65, тел. 238-6971 call center: (050) 417-4027
www.mastergood.com.ua

Коронація слова

Шоколад «КОРОНА»
та телеканал «ІНТЕР» оголошують
Всеукраїнський конкурс
«КОРОНАЦІЯ СЛОВА — 2010»!

120 000 грн.

преміальний фонд конкурсу

- На конкурс приймаємо написані українською мовою: романи, пісенну лірику про кохання, кіносценарії та п'єси, які раніше не друкувалися, не виконувалися, не фільмувалися, та права на які не передані іншим (юридичним або фізичним) особам і не будуть передаватися до оголошення результатів конкурсу на церемонії нагородження у червні 2010 р.
- Твори надсилайте надрукowanими на папері формату А4. Позначте на титульній сторінці тільки свій псевдонім, назву твору та номінацію. Вкладіть твір у папку разом з підписаним тим самим псевдонімом окремим заклеєним конвертом, в якому має бути: справжнє прізвище, ім'я, домашня адреса, контактний телефон, електронна адреса (якщо є) та заява в довільній формі про участь у конкурсі. Папку з твором вкладіть у конверт та надішліть поштою з «повідомленням про вручення поштового повідомлення».
- В номінації «пісенна лірика» приймаємо не більше 10 поетичних творів від одного автора. Твір не повинен бути більше ніж 32 рядки (або 8 строф).
- Анонімність авторів зберігається до церемонії

- нагородження переможців, яких визначає авторитетне журі.
- Твори не рецензуються і не повертаються (залишайте у себе копію), листування з авторами не здійснюється.
- Усі автори, твори яких відзначені на конкурсі, зобов'язуються використовувати логотип «Коронація слова» при будь-якому оприлюдненні твору. Тобто: розмішувати знак на титульній сторінці, в афіші, титрах фільму, оголошувати про відзначення на конкурсі перед публічним виконанням твору, передачею в ефірі тощо.
- Конкурс розглядає всі подані твори, як такі, що захищені авторським правом. Реєстрація (або передача) авторських прав на твори є повноваженнями авторів творів та здійснюється авторами незалежно від конкурсу.
- Конкурс пропонує твори видавництвам, музичним продюсерам, кінопродюсерам, кіностудіям, театрам, з якими переможці особисто домовлятимуться про умови. Конкурс не спонсорує подальшу долю твору.
- Автор має право брати участь у конкурсі повторно до отримання першої премії у номінації.

Оргкомітет конкурсу

Номінація «РОМАНИ»:
I премія — 20 000 грн,
II премія — 10 000 грн,
III премія — 5 000 грн,
+ 7 премій по 1 000 грн.

Номінація «П'ЄСИ»:
I премія — 10 000 грн,
II премія — 5 000 грн,
III премія — 3 000 грн,
+ 5 премій по 1 000 грн.

Номінація «КІНОСЦЕНАРІЇ»:
I премія — 15 000 грн,
II премія — 7 000 грн,
III премія — 3 000 грн,
+ 5 премій по 1 000 грн.

Номінація «ПІСЕННА ЛІРИКА ПРО КОХАННЯ»:
I премія — 8 000 грн,
II премія — 4 000 грн,
III премія — 3 000 грн,
+ 5 премій по 1 000 грн.

Спеціальні відзнаки:
+ За кращий романтичний твір
+ За кращий історично-патріотичний твір
+ За кращий гумористичний твір
+ За кращий дитячий твір

Лауреати та дипломанти конкурсу несуть відповідальність за сплату податків.

Докладніше про конкурс:
www.korona.ua
www.inter.ua

Довідки за телефоном:
8 (067) 252 50 20

Твори надсилаються до 1 лютого 2010 року на адресу:
Конкурс «Коронація слова», абонентська скринька № 25,
м. Київ-25, 01025

КОРОНА

ІНТЕР

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ СПОНСОР

Тиждень
Український

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА

Неорусинський проект

З метою дезінтеграції українства на його найзахідніших теренах активовано русинський сепаратизм

Автор:
Любомир
Белей,
доктор
філологічних
наук

65 років життя закарпатських українців спочатку в складі СРСР та 18 років у незалежній Україні принесли не лише радість воз'єднання та надію на добру долю «в своїй хаті». Спочатку хвилі радянських репресій знищили місцеві національно-культурні інституції, греко-католицьку церкву, принесли насильницьку русифікацію, примусову колективізацію та переселення закарпатців на будівництво шахт. Непривабливу спадщину радянського минулого Закарпаття, помножену на непрофесійність та корумпованість української влади певні політичні сили успішно використали для реалізації такого антиукраїнського політичного проекту, як неорусинство.

RUTHENIA ÜBER ALLES

Політичне русинство виходить на громадсько-політичну арену Закарпаття з небаченою оперативністю – обласне культурно-освітнє товариство «Общество подкарпатских русинов» було зареєстровано 20 лютого 1990 року, лише через три дні після установчих зборів. Статут товариства передбачав, що його члени зосередяться на вивченні, збереженні та примноженні «багатови-

кової культури карпатських русинів», яких цей документ кваліфікував автохтонним населенням Закарпатської області. Від самої появи цієї культурно-освітньої інституцією зацікавилися місцеві державні та партійні органи. Для посилення їхнього інтелектуального та організаційного потенціалу з Москви до Ужгорода переїждять кілька високопоставлених функціонерів ЦК КПРС, зокрема майбутній нардеп із фракції комуністів Іван Мигович. А професор Іван Поп залишає в Москві редагування авторитетного часопису «Советское славяноведение», щоб при Ужгородському державному університеті очолити науково-дослідний інститут карпатознавства зі штатним розписом лише на одну ставку старшого наукового співробітника. Обидва й донині відіграють провідні ролі в неорусинському русі, їм активно допомагає професор Торонтського університету Пол-Роберт Магочій (Павло-Роберт Магочій), якого, крім іншого, звинувачували у співпраці з КДБ та Державною безпекою Чехословаччини. Попри декларовану культурно-освітню діяльність, засноване «Общество...» цілковито занурилося в політику. У вересні 1990 року воно приймає ухвалу «Про повернення Закарпатській області статусу автономної республіки», а в 1993 році лідери «Общества подкарпатских русинов» проголосили «Временное правительство Подкарпатской Руси».

Від появи неорусинського руху на Закарпатті його ідеологи свою пропаганду будували на «неспростовних» аргументах на кшталт того, що русини Закарпаття зазнали насильницької українізації, бо їм усім після приєднання Закарпаття до СРСР насильно змі-

нили національність: замість русинів записали українцями.

Демагогічний характер таких аргументів очевидний, адже в сусідній Галичині за часів Австро-Угорщини чи міжвоєнної Польщі місцеве слов'янське населення також офіційно називали русинами. Навіть в особій картці Степана Бандери його національність записано як Eusin. Після воз'єднання з УРСР усі галицькі русини також ураз стали українцями; діалекти Галичини зазнали впливу української літературної мови, а галицька літературномовна традиція зникає зовсім. Але ці події ніхто не кваліфікує етноцидом галицьких русинів та як насильницьку українізацію. Ніхто також не звинувачує Україну в жорстоких репресіях проти колишніх русинів Галичини.

Проте саме антиісторичний характер звинувачень у насильницькій українізації русинів За-

СВІТОВЕ РУСИНСТВО

Неорусинські організації на найзахідніших українських етнографічних землях та в Югославії засновані одночасно, попри різні культурно-історичні умови в кожній із країн:

- «Товариство карпатських русинів» – Україна, лютий 1990 року;
- «Русинська оброда» – Словаччина, березень 1990 року;
- «Стоваришіня лемків» – Польща, квітень 1990 року;
- «Об'єднання приятелів Підкарпатської Руси» – Чехія, жовтень 1990 року;
- «Руска Матка» – Югославія (Сербія – Хорватія), грудень 1990 року;
- «Русинська організація Угорщини», березень 1991 року

зафарбовує території, заселені русинами, але станом чомусь на 1920 рік (див. карту). Вже одного погляду на мапу досить, щоб зрозуміти головну ідею, яку покликаний нав'язати пан професор читачеві – за Карпатами українців немає, адже північно-східна межа ареалу розселення карпатських русинів пролягає рівно по адміністративній межі Закарпатської та Львівської й Івано-Франківської областей, без жодних вкраплень ні русинської людності на теренах Галичини, ні українців – на Карпатській Русі. Щоб унаочнити непорозуміння русинсько-українського кордону, до «територій, переважно заселених русинами», Магочі зараховує не лише безлюдні праліси південно-західних схилів Карпат, а й закарпатську Гуцульщину, яка, як відомо, творить єдиний етномовнокультурний регіон із суміжними територіями Івано-Франківської та Чернівецької областей. Чітко окресливши територію Карпатської Русі, Пол-Роберт Магочі всіх східнослов'янських мешканців Закарпаття, за винятком росіян та білорусів, зараховує до русинів, оцінивши їх кількість на території Закарпатської області в 650 тисяч.

Чомусь дуже стисло, двома коротенькими абзацами Магочі дає характеристику русинської мови. Не назвавши жодної специфічної загальнорусинської мовної риси, що відрізняла б русинську мову від української, він обирає два цілком випадкові критерії – наголос та лексичні особливості, щоб одразу виокремити дві діалектні групи русинської мови. «Основною рисою, яка поділяє ці дві групи, є наголос: у західній (лемківській) групі він постійний (фіксований на передостанньому складі слова); у східній (підкарпатській) – рухомий. Іншим критерієм розрізнення є словник: лемківсько-русинські діалекти містять у своєму складі багато запозичень із польської та словацької мов, натомість лексика підкарпатських діалектів знала значного впливу угорської, а останнім часом і української мов». Навіть слабенький студент-філолог розуміє, що запропоновані критерії є абсолютно непридатними для реалізації діалектного членування будь-якої мови, але для канадського ідеолога неорусинства це зовсім неважливо. Головне – через визнання ру-

карпаття цілком влаштовує ідеологів неорусинства, бо дозволяє вести демагогічні дискусії та записати «обращеннями», «протестами» органи влади України та міжнародні організації. Дезорієнтовані пропагандистською діяльністю лідерів неорусинського руху, в середині 1990-х років близько 100 закарпатців записалися русинами, а під час Всеукраїнського перепису населення 2001 року – вже 10 090, причому 6 724 особи визнали рідною мовою русинську. Прикметно, що тоді ж 21 400 громадян України записали себе гуцулами, проте лише 8 із них визнали рідною мовою гуцульську.

З НІЗВІДКИ В НІКУДИ

Попри певні успіхи неорусинського руху в Україні, його схоластична природа залишалася очевидною, відчувався брак наукової праці, яка б імітувала комплексне обґрунтування окремих-

ності русинів. Виконавець такого завдання знайшовся. Це канадський професор Пол-Роберт Магочі. З цією метою протягом 2006–2008 років він видає англійською та в перекладі українською, словацькою, румунською і двома русинськими мовами ілюстровану історію карпаторусинів «Народ нізвідки».

Ця публікація є дуже важливою та показовою й для української громадськості, бо надає можливість проаналізувати доказову базу і методику фундаментальних неорусинських студій, а відтак сформулювати адекватне ставлення як до самих студій, так і до об'єкта їх дослідження. Отже, на початку книжки «Народ нізвідки» Магочі окреслює географічне розташування Карпатської Русі й ареал розселення карпатських русинів. Щоб унаочнити свою концепцію, автор подає власноруч скомпоновану карту «Карпатська Русь, 2005», на якій зеленим кольором

КРАЇНА, ЯКОЇ НЕМА. Карта так званої Рутенії, представлена Полом Магочі, містить чимало невідповідностей

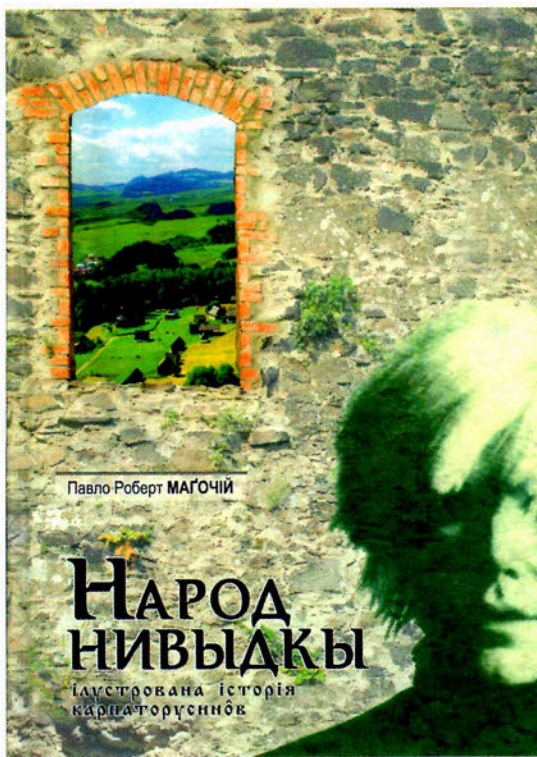
синських діалектів легітимізувати саму русинську мову.

Національну самобутність карпатських русинів покликана увіразнити й Магочієва версія історії «четвертого східнослов'янського народу». Аби переконати читача, що Карпатська Русь християнізувалася не тоді й не так, як Київська Русь, професор, спираючись не на історичні документи, а на «точку зору, що й нині побутує серед карпаторусинів», стверджує: «Перед своєю місією до Великої Моравії Костянтин (Кирило) та Мефодій принесли християнство на Карпатську Русь./.../карпаторусини стали християнами на століття раніше, ніж інші слов'яни (сучасні українці, білоруси, росіяни)».

Аналізувати інші численні прийоми націєтворення на базі безсоромної маніпуляції та фальсифікації загальновідомих фактів української історії немає сенсу, бо Магочі через власний цинізм сам цілковито спростовує власну концепцію самобутності історії та духовної культури карпатських русинів. Річ у тім, що паралельно з численними мовними версіями «Народу нізвідки» пан Пол-Роберт опублікував у Києві «Історію України», де й словом не обмовився про карпатських русинів чи Карпатську Русь, натомість українські, за термінологією професора, «етнолігвістичні землі» подає «від Сяну до Дону»; а, наприклад, згадуваний вище факт охрещення Закарпаття святими Кирилом і Мефодієм категорично й аргументовано спростовує.

СОВЕТСЬКИЙ РОДОВІД НЕОРУСИНІВ

Політичне русинство існує близько двадцяти років. Найпоширенішою є думка, що русинство було інспіровано недружніми до України політичними, а може, й державними інституціями сусідніх країн наприкінці 80-х – початку 90-х років XX століття та мало на меті послабити й дезінтегрувати український народ в умовах розпаду СРСР. Утім, перші спроби реалізувати цей політичний антиукраїнський проект припадають ще на середину 50-х років XX сторіччя. Це період, коли українці не лише Галичини, Буковини, Закарпаття, а й Пряшівщини, Холмщини, Надсяння встигли виявити себе як сила, здатна на збройний опір советському тоталітаризму. Повоєнні сталінські репресії відчутно послабили українство на Галичині, а операція «Вісла» знищила його в південно-східній Польщі. І лише близько 350 тисяч українців у Східній Словаччині, які були тісно пов'язані з українцями За-

АВТОНОМІЯ... БАЛОГИ

За Леоніда Кучми неорусинський рух стагнував і нічим особливим, окрім чвар, взаємних звинувачень у привласненні «пожертв» та саморозпуску «временного правительства» не запам'ятався. Новий, «державницький» етап в історії неорусинства пов'язують із екс-головою президентського Секретаріату Віктором Балогою. Русинські організації Закарпаття підтримують Віктора Івановича починаючи з виборчих кампаній кінця 1990-х років та особливо після сумнозвісних мукачівських виборів 2003 року. Свої зв'язки з

«НАРОД НІЗВІДКИ». Цю багато ілюстровану книгу було видано п'ятьма мовами. Чиїм коштом?

карпаття, залишилися поза системними репресіями советського тоталітаризму, що, очевидно, дуже турбувало московських ідеологів. Є кілька документів із архівів колишньої Чехословаччини, які однозначно засвідчують спроби керівників радянських академічних установ, зокрема Інституту етнографії ім. М. Миклуха-Маклая АН СРСР, у нових постсталінських умовах шукати «гуманніші», проте дієві способи дезінтегрувати український етнічний простір. З цією метою представницька делегація советських учених на чолі з заступником директора Інституту етнографії ім. М. Миклуха-Маклая АН СРСР Леонідом Потаповим була відряджена в академічні установи Чехословаччини, де намагалася нав'язати думку, що східні регіони їхньої країни заселяють не українці, а русини. Так, у таємному витязі з протоколу наради, яка відбулася в Інституті

неорусинами Віктор Балоба не афішував, проте фірма його дружини називається промовисто – «Русинія».

Цікаво, що саме з перемогою Віктора Ющенка на президентських виборах і поверненням Балого у велику політику – спочатку як глави Закарпатської ОДА, а згодом – як міністра з надзвичайних ситуацій та керівника Секретаріату, став очевидним курс на легітимізацію русинства. За списком «Нашої України» до Закарпатської обласної ради потрапляє радикальний активіст русинського руху, лікар Євген Жупан, а згодом, 7 березня 2007 року, за ініціативи депутатів фракції «Нашої України» та її цілковитої підтримки Закарпатська обласна рада «визнає на території Закарпатської області національність «русин» і звертається з клопотанням до Верховної Ради України про визнання національності «русин» на законодавчому рівні». Попри очевидну правову безглуздість ухвали Закарпатської обласної ради, вона все ж таки дала формальні підстави керівництву області (першим заступником голови Закарпатської облдержадміністрації є рідний брат Віктора Балого Іван) створити на місцевому телебаченні редакцію русинського мовлення, яка готує щотижневі передачі «русинською» мовою, а обласний бюджет почав дотувати видання русинської преси та інші «культурно-просвітницькі» заходи. Все активніше ставиться питання про відкриття кафедри й відділення русинської філології в

етнографії і фольклору Чехословацької академії наук у Празі 9 вересня 1956 року, йдеться, що гості багато говорили про русинів Східної Словаччини. Вони висловили міркування, які було рекомендовано пропагувати в наукових колах чеським та словацьким ученим: «мешканці східної частини Словаччини – це особлива окрема група, яка має свою історію і свій особливий культурний розвиток, та запропонували стосовно неї використовувати назву русини, а не українці. Якщо предки русинів були б українцями, то вони були б інакшими». Професор Потапов звернув увагу на те, що поява українського народу – це пізніше явище. «Великороси й українці, – занотовано у витязі з протоколу наради, – мали також колись спільний період історії, але згодом ці народи розділилися; так втворилася і група русинів за Карпатами».

Ужгородському національному університеті. Низку діячів неорусинського руху було нагороджено орденами, щоб за «особливі заслуги перед Україною» (читай – сепаратистські) вони користувалися різними пільгами, привілеями та мали відповідні доплати. Де-факто значну частину витрат за сепаратистську діяльність неорусинських організацій було перекладено на Українську державу, а державні структури почали використовувати для пропаганди сепаратистських ідей.

Окрім легального «державницького», неорусинський рух має й радикально-війничє крило. Мудрі стратеги відвели йому роль своєрідної підтанцівки, що покликана відвертати увагу громадськості від «державницької» діяльності лідерів неорусинства, а також працювати на їхній позитивний імідж (правило доброго та злого слідчого). Упродовж 2008–2009 років радикали організували низку конгресів, конференцій з гучними заявами, протестами, вимогами. Якщо плани запровадити національну валюту Підкарпатської Русі – «тис» – викликають посмішку, то інші ухвали «правительства Підкарпатської Русі» вражають своїм маніакальним ультрарадикалізмом. Так, наприклад, на засіданні 18 жовтня 2009 року було ухвалено такий пакет документів:

1. Правові обосновання для офіційного начала процедури міжнародного признання востановленної государственности Республики Подкарпатская Русь, в согласии с международными правилами.

2. Договор между Республикой Подкарпатская Русь и Украиной об общей границе.

3. Договор об карпаторусинско-украинском правовом, культурном, общественно-политическом и экономическом сотрудничестве.

4. Декларация о Независимости Республики Подкарпатская Русь.

Понад те, «правительство Подкарпатской Руси» вирішило, що «разъединение будет происходить в несколько этапов. 1-й этап с 1 декабря 2009 года по 14 января 2010 года. Должны быть подписаны два подкарпаторусинско-украинские договора из принятого на заседании правительства пакета. В случае отказа с украинской стороны, договора вступают в силу в одностороннем порядке». Прикметно, що діяльність радикального крила неорусинського руху докладно медіалізують російські центральні ЗМІ, зокрема в квітні 2009 року репортаж про конгрес русинів у

РУКА МОСКВИ.
Документи, які свідчать про нав'язування Чехословацькій академії наук думки про те, що українці Словаччини – насправді русини

чеському місті Пардубіце «Первый канал» подав як другу новину в підсумковому випуску...

Майбутні президентські вибори в Україні, вочевидь, активізують діяльність неорусинського руху на Закарпатті. Проте ця активізація буде скерована не так на відчутну підтримку русинами якогось кандидата, як на ретельну підготовку до наступного перепису населення, який мав би засвідчити справжній демографічний вибух серед русинів Закарпаття. Суттєве зростання чисельності русинів на Закарпатті додасть політичної ваги сучасним ляльководом неорусинів. ■

Такі твердження провідних радянських етнографів про неукраїнське походження українців Східної Словаччини спантелічили чехословацьких учених. І. Грозієнчак, директор Чехословацько-радянського інституту Словацької академії наук, який одержав наказ довести існування русинів у Східній Словаччині, в листі до Леоніда Потапова від 7 лютого 1957 року розгублено зізнається, що це (зберігаємо мову та правопис оригіналу) «задание довольно трудное», «украинцев, живущих в восточной Словакии, мы считаем за самую западную ветвь закарпатских украинцев, с которыми они жили вместе, в тех условиях, вплоть до 1938 г. Поэтому нельзя не брать во внимание то обстоятельство, что все это до известной степени касается и украинцев Закарпатья. А в таких соотношениях вопрос приобретает весьма важное и политическое значе-

ние». Словацький учений просить радянських колег повідомити, на підставі яких фактів у РСР прийшли до висновку про неукраїнське походження українців Східної Словаччини: «мы просим Вас, будьте любезны, дать нам более обширные информации об этом», бо відомі йому аргументи московських науковців не є переконливими: «Вопрос, живут ли на востоке Словакии украинцы, или русины считаем очень серьезным и без основания менять их название кажется нам прямо невозможным». Звичайно, професор Потапов та інші російські вчені, зокрема кандидат історичних наук Н. Н. Грицянская, яка також брала участь у нараді, добре знали про українську належність місцевого автохтонного населення Східної Словаччини, тому, зважаючи на сумнівний рівень академічної свободи в РСР, є всі підстави припустити, що активні

розмови радянських учених за кордоном про неукраїнське походження русинів могли вестися лише за вказівкою «компетентних» органів. Очевидно, комусь вельми впливовому (особі або партійній чи державній установі) в тогочасному РСР було небажаним, а може, й небезпечним не лише повоєнне об'єднання в одній державі більшості українських земель та багатомільйонної української людності, а й поширення ареалу розселення українських етнографічних груп на територіях суміжних соціалістичних держав, зокрема Чехословаччини.

Через невідомі причини в ті часи реалізацію плану з витворення неорусинів було припинено. Однак скидається на те, що на початку 1990-х московські стратеги вибрали з архіву неорусинський проект, який приховував величезний потенціал дезінтеграції української нації на західних теренах її поширення.

Історія прориву

Фінський історик Генрик Мейнандер про суспільну рівність, національну неоднорідність та свободу від советизації

Спілкувалася
Жанна Безп'ячук

Історичні паралелі між Україною та Фінляндією не видаються надто штучними з огляду хоча б на спільний досвід перебування в Російській імперії. Крім того, спільними для обох країн були комплекси провінційності, цивілізаційне відставання, двомовність, європейські прагнення, російські зазіхання. Єдина фундаментальна відмінність: пододала ці виклики і досягла омріяного успіху лише одна з них. Про цивілізаційний прорив і шлях формування меритократичного, тобто справедливого у своїй основі, суспільства **Тиждень** розмовляв із фінським істориком Генриком Мейнандером. Днями він презентував в Україні свою книжку «Історія Фінляндії: лінії, структури, переломні моменти», завдяки якій отримав світове визнання.

ПОДОЛАТИ ПРОВІНЦІЙНІСТЬ

У. Т.: Ви відмовляєтеся від націоналістичного детермінізму й національного романтизму в своєму підході до історії Фінляндії. Натомість вписуєте цю історію в ширший регіональний і цивілізаційний контекст, визнаєте роль випадковостей в історичному плині. Які переваги має такий підхід?

— Так, для мене важливо було ввести історію моєї країни у європейський контекст. Важливо було розглянути розвиток Фінляндії як складової регіону Північної Європи. Це спроба подолати ізольованість, короткозорість, провінційність. Комплекс провінційності дуже заважає країнам, що звикли до своєї геополітичної периферійності.

У. Т.: Фінляндія – країна неоднорідна і геополітично, і культурно. Є Південно-Західна Фінляндія, орієнтована на Швецію,

є внутрішній озерний край, ополитизований як коліска нації, є східні регіони. Українські реалії подібні. Але наші політики цим дуже маніпулюють. Як у вашій країні інтерпретується така неоднорідність?

— Це дуже типово для європейських країн. І абсолютно природно, коли всередині країни є така гетерогенність. Це не потрібно розглядати як ваду чи слабкість. Цим слід користуватися й інтерпретувати як сильний бік країни, як її природну багатомірність, що є безцінним капіталом для розвитку. Саме так ми чинили у Фінляндії. Сьогодні вже можна констатувати, що фіни зуміли цілковито інтегрувати свою країну в єдину цілісність. Вочевидь, українці також мають розглядати своє внутрішнє розмаїття як великий потенціал, а не перешкоду.

ІЗ АУТСАЙДЕРІВ У ЛІДЕРИ
У. Т.: Перші університети в Україні та Фінляндії були засновані майже одночасно: університет в Обу 1640 року, 1659-го отримала статус академії Києво-Могилянська колегія. Це було на три – п'ять століть пізніше, ніж у Західній Європі чи навіть Польщі. За рахунок чого Фінляндія долала це цивілізаційне відставання?

— Це дуже складне й багатоаспектне запитання. Певно, тут слід говорити про якісь структурні константи і змінні. Якщо стисло, то впродовж століть діяла певна комбінація чинників, що допомагали становленню і, зрештою, прогресу. Почати можна з географії та природи, що сприяли нашій відносній «відрубності», самобутності й такому відставанню. За шведського панування було закладено основні елементи ідентичності, культурної та інституційної самодостатності: лютеранська релігія, шведська система законодавства, судочинства, чіткі привілеї чотирьох станів, система землеволодіння. Коли Фінляндія опинилася в Російській імперії, вона вже мала тривку основу для формування національної самосвідомості. У ХХ столітті пакети ефективних соціальних та економічних реформ, розвиток технологій, університетської освіти дали нам змогу надолужити і навіть випередити деякі європейські

ПРО КНИЖКУ

«Історія Фінляндії: лінії, структури, переломні моменти» Генріка Мейнандера – це книжка, що пропонує свіжий погляд на історію країни. Від першого етапу масового заселення території Фінляндії всередині VIII століття до початку третього тисячоліття вибудовується певна логічна хронологія зародження і становлення Фінляндії спочатку як частини Шведської імперії, а пізніше як Великого князівства у межах Російської імперії. І, нарешті, з грудня 1917 року як незалежної демократії, що досягає на межі тисячоліть повноти свого розвитку як країна – член ЄС. Це історія збереження вірності своїм традиціям, мирного співіснування шведської та фінської культур, вправного виживання в умовах холодної війни під пильним оком радянської імперії

ські країни. І головне – ми не знали радянської окупації. Ми не мали такого травматичного досвіду, як, наприклад, країни Балтії. Під час Другої світової війни наш уряд зберіг контроль над країною. Тобто наші втрати і травми були меншими.

У. Т.: Що допомогло Фінляндії уникнути советизації?

— Почати можна з Громадянської війни у Фінляндії 1918-го, коли зіткнулися між собою білофіни і червоні. Білофінів підтримала збройно Німеччина. Це посприяло їхній перемозі, й Фінляндія перетворилася на незалежну парламентську демократичну республіку. Далі була Зимова війна 1939–1940 років, у якій Фінляндія без допомоги Заходу змогла обстояти свою незалежність. Тогорічна сувора зима, що не дала росіянам змоги швидко просуватися територією країни, була нашим єдиним вірним союзником. Не тільки євро-

пейські мегапотуги, а й Швеція збройно нам не допомогли. Єдине, що надала остання, – матеріальну допомогу, а також прислала групу добровольців. Це був дуже важкий урок, що значно вплинув на нашу подальшу зовнішню політику. Ще восени 1939 року фіни сліпо вірили в те, що західні держави кинуться їм на порятунок. А після війни з приходом до влади президента Урго Кекконена почалася ера гнучкого балансування між СРСР і Заходом. Фінів часто критикували західні партнери за надмірну лояльність, навіть підлабузництво до Радянського Союзу. Фінські ЗМІ традиційно були вкрай обережними у своїх висловлюваннях щодо комуністичного режиму в СРСР. Проте ці критики забували про події зими 1939–1940 років. А тим часом президент Кекконен поступово збільшував свободу дій, незмінно провадячи політику нейтралітету.

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕМАКЕВ

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕНЬОВ

У. Т.: Дія яких саме чинників допомагала втілювати в життя модель суспільства рівних можливостей у Фінляндії? Ця ідея неминуче зберегла б за собою реноме утопії, якби не живі приклади нордичних країн.

– Насамперед важливо, що фінська аристократія в середньовіччі й потім у XVIII–XIX століттях не була надто заможною та впливовою. Приміром, у сусідній Швеції аристократи були значно сильнішими. На відміну від Балтійських країн у нас не було класу великих землевласників. Фінські жінки першими в Європі отримали виборчі права. Це сталося 1906 року, коли було створено однопалатний сейм. У світі нас у цьому випередила лише Нова Зеландія. Крім того, важливе значення мала освітня реформа. У другій половині XX століття більшість приватних гімназій і ліцеїв перейшли у державну власність. Відбулася уніфікація всіх ланок освіти. Середня шкільна освіта стала однаково доступною для всіх дітей незалежно від статків. Водночас кількість студентів в університетах у 1950–1980 роках у Фінляндії була однією з найбільших у Європі. Поступово ми утвердили меритократичну модель розвитку: лише знання і здібності потрібні для того, щоб просуватися соціальною драбиною вгору. Відтоді й донині наша країна має дуже високі показники соціальної мобільності.

ІСТОРІЯ УСПІХУ.

У своїй книзі Генрик Мейнандер фіксує численні прориви Фінляндії: соціальний, феміністичний, технологічний, зовнішньополітичний

НАУКА САМОЦІННОСТІ

У. Т.: У Фінляндії англійські фільми не дублюються, а лише супроводжуються титрами. Наскільки це сприяє вивченню мови й розкритості фінів у міжнародному спілкуванні?

– По-перше, це спрощує процедуру адаптації кіно, розважальної продукції для фінських глядачів. Дублювати складніше, ніж титрувати. А по-друге, звісно, сприяє вивченню англійської, якою більшість населення володіє вільно. І це додає впевненості людям, коли вони виїжджають за межі країни. Вивчення іноземних мов – це частина нашої культури. У XVIII–XIX століттях фінни активно вивчали французьку, німецьку, згодом російську. Ми дуже відкриті до цього.

У. Т.: Ви звертаєте увагу на масову культуру як важливий чинник розвитку суспільства. У фінському випадку вона справді сприяла такому ставленню? В Україні, на жаль, спостерігається протилежна ситуація.

БІОГРАФІЧНА НОТА

Генрик Мейнандер

Належить до молодшого покоління істориків Фінляндії. Народився 1960 року в Гельсінкі. Син відомого фінського археолога Карла Фредріка Мейнандера. Викладає історію Фінляндії в Університеті Гельсінкі шведською мовою. Іноземний член Шведської королівської академії наук із 2002 року. Здобув визнання завдяки книжці «Історія Фінляндії: лінії, структури, переломні моменти». Розглядає Фінляндію в широкому європейському контексті.

– У 50-х роках XX століття вона сприяла творенню привабливішого, урбаністичного іміджу Фінляндії. Національно орієнтована масова культура є важливим чинником консолідації суспільства. Але водночас фінни дуже багато споживали і споживають продуктів американської культури.

У. Т.: В якій пропорції у фінській культурі, з одного боку, європейські інтенції, з другого – націоналістичні мотиви, а ще з третього – рустикальний (сільський) романтизм. Як і Україна, Фінляндія у своїй основі була аграрною країною.

– Процес інтенсивної урбанізації у Фінляндії розпочався лише в середині XX століття. Як наслідок – чимало міських мешканців, які досягали чогось вагомого в різних галузях, походили із села. Типова фінська родина в минулому сторіччі проводила свої відпустки, вихідні, свята у селі, бо саме там її рідня, її коріння. Це інтегральна частина культури. Сьогодні, коли виростають молоді покоління, що вже не мають такого родинного зв'язку з селом, постає нова проблема – відчуження, туги за тим утраченим корінням. Європейські обрії не можуть цього замінити. ■

10

грудня

19:00

«Український дім»
Київ, вул. Хреціатик, 2

JAZZ Kolo + bez

OFF-QUAR-TET

Marek Kadziela — *guitar, compositions* • Rasmus Schmidt — *drums*
Morten Jensen — *double bass, compositions* • Tomasz Dabrowski — *trumpet, balkan flugelhorn*

Shockolad+PL

Anastasiya Litvinyuk — *фортепіано* • Igor Hnydyn — *ударні* • Dana Vynnytska — *вокал*
Tomasz Dabrowski — *труба* • Michal Jaros — *контрабас*

У супроводі Камерно-симфонічного оркестру
«Leopolis»

Квитки продаються у театральних касах
та в Книгарні «Є», вул. Лисенка, 3

www.jazz-kolo.com | www.dzyga.com/jazzbez

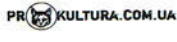

ІГОР
ЗАКУС

Тиждень

UAJAZZ.COM

Шлях до процвітання

Фіни обстоювали свою незалежність, не зважаючи на значно більші сили агресора та тиск міжнародної спільноти. Через майже сторіччя самостійності Фінляндія стала процвітаючою країною

ІСТОРИЧНІ ВІХИ

1155 рік

До Фінляндії прибули перші місіонери зі Швеції. Стала частиною Шведського королівства

1323 рік

Укладено Ореховський мир між Швецією та Новгородом. Вперше визначено східний кордон Фінляндії

1548 рік

Мікаель Агрікола переклав фінською «Новий Заповіт»

1550 рік

Заснування Гельсінкі

1771 рік

Вийшла друком перша фінська газета

1809 рік

Фінляндія відійшла від Швеції до Росії на правах Великого князівства

Автор: Віктор Пилипенко, кандидат історичних наук

ГОТОВІ ДО ЗАХИСТУ.
Навчання військ цивільної оборони. Жовтень 1939 року

ФОТО: АР

Незалежній Фінляндії виповнюється 92 роки. 6 грудня 1917-го парламент ухвалив складену сенатором Пером Евіндом Сфінгювюдом Декларацію про незалежність країни.

Шлях фінів до створення власної держави був непростим. На думку багатьох фінських істориків, державність Фінляндії бере свій початок від російсько-шведського мирного договору 1809 року. Згідно з його умовами Фінляндія була відокремлена від Швеції, у союзі з якою перебувала 700 років і не мала державності, будучи сукупністю губерній. У березні 1809-го в місті Порвоо (Борго) розпочався сейм, який відкрив імператор Олександр I, – напередодні він підписав маніфест про державний устрій Фінляндії. У промові імператор, зокрема, сказав: «Я обіцяв зберегти вашу конституцію, ваші корінні закони; ваше зібрання тут засвідчує виконання моїх обіцянок». Фінляндія увійшла до складу Росії як автономне Велике князівство. Великим князем був імператор Росії, представлений у Фінляндії генерал-губернатором. Вищим органом управління став сенат, до якого входили тільки фіни. Фінляндія отримала широкі права самоуправління. Лютеранська церква зберегла свій статус. Шведська мова була державною. У 1812 році столицею автономії стало місто Гельсінкі (Гельсінфорс).

ДЕРЖАВА В ДЕРЖАВІ

В 1830-х роках у Фінляндії розгортається національний рух – феноманство, пробуджується національна свідомість. Феноманство очолювали професор Гельсінкського університету сенатор Йоанн Вільгельм Снельман, який домагався надання фінській мові статусу державної. «Фінляндську ідею» пропитували поет Йоган Людвіг Рунберг і письменник Захарій Топе-

ліус. Фольклорист Еліас Леннрут зібрав і в 1835 році видав народний епос нової нації «Калевала». «Фінляндську ідею» також звикли пов'язувати з ім'ям політика, письменника, поета, історика та публіциста Арвідссона, який сказав: «Шведами ми більше не є, росіянами бути не хочемо, тож будьмо фінами».

Із середини XIX сторіччя російська влада почала активно переслідувати фінський національний рух. У 1850-му було заборонено видавати фінською мовою будь-яку друковану продукцію, крім релігійної, щоправда, ненадовго.

Реформи 1860–1870-х істотно вплинули на ситуацію у Великому князівстві Фінляндському. В 1863 році було видано мовний маніфест, яким передбачалося запровадження фінської мови в офіційне діловодство впродовж 20-річного терміну. Тоді ж після понад 50-річної перерви було скликано станове представництво Фінляндії, що пізніше збиралося регулярно, завдяки чому розгорнулася інтенсивна законотворча робота. На підставі закону про військову повинність 1878 року Фінляндія отримала власну армію.

Наприкінці 1880-х політика уряду щодо Фінляндії зазнала суттєвих змін. За часів царювання Олександра III (1881–1894) та Миколи II (1894–1917) у Росії посилювався вплив націоналістичних кіл, які не могли погодитися з тим, що Фінляндія є, по суті, державою в державі зі своїм сенатом та сеймом, юстицією, армією, грошовою одиницею тощо.

НЕВДАЛА РУСИФІКАЦІЯ

Від сумнозвісного лютневого маніфесту 1899 року бере початок так званий перший період гноблення Фінляндії. Згідно з цим маніфестом дія загальноімперських законів повною мірою поширювалася і на Велике князівство Фінляндське, тобто закони мали ухвалюватися тут у порядку

російського законодавства без урахування позиції сенату і сейму Фінляндії. Фінляндське станове представництво втратило частину своїх повноважень. Лютневий маніфест та «Основні положення про видання законів для імперії включно з Великим князівством Фінляндським», а також новий Статут про військову повинність 1901 року місцеві політичні кола сприйняли як порушення дарованої Фінляндії автономії. Маніфестом 20 червня 1900 року російську мову було запроваджено в діловодство сенату та місцевих органів влади. Політика царського уряду, спрямована на русифікацію Фінляндії, викликала масові заворушення. Російська революція 1905 року збіглася в часі з піднесенням національно-визвольного руху фінів, і вся Фінляндія приєдналася до загально-російського страйку.

Микола II був змушений скасувати укази, що обмежували автономію Фінляндії. У 1906 році тут було проведено реформу системи влади: замість чотиристанового представницького органу, яким був сейм, виник однопалатний парламент, що обирався на основі загального та рівного виборчого права. Вперше в Європі жінки отримали право брати участь у виборах і бути обраними.

Після Лютневої революції російський Тимчасовий уряд скасував усі обмеження фінської автономії, однак фіни цим не задовольнилися, прагнучи її розширення. 18 червня 1917 року парламент ухвалив закон про владу, згідно з яким уся влада в країні, за винятком зовнішніх відносин і військових справ, перейшла до парламенту. У відповідь на цей односторонній акт Тимчасовий уряд розпустив парламент. Вибори 2 жовтня 1917-го призвели до того, що на зміну соціал-демократичній більшості прийшла буржуазна. До нового сенату увійшли тільки представники буржуазних партій. Усе це загострило політичну ситуацію в кра-

1835 рік
Публікація фінського національного епосу «Калевала»

1860 рік
У Фінляндії запроваджено власну валюту – марку

1878 рік
Запровадження загальної військової повинності. Фінляндія отримала власну армію

1906 рік
Жінки отримали право голосу на парламентських виборах

1917 рік
6 грудня проголошено незалежність Фінляндії

Січень–травень 1918 року
Громадянська війна у Фінляндії. Перемога білих

ФОТО: АР

їні й спричинило небезпеку громадянської війни, адже обидві сторони мали свої військові формації: соціал-демократи – червону гвардію, буржуазія – білу.

4 січня 1918 року уряд радянської Росії визнав незалежність Фінляндії. Однак це не поклато краю втручанням східного сусіда – його війська і далі залишалися в країні й часто діяли спільно з крайнім крилом соціал-демократів, які прагнули здійснити революцію.

КРИВАВА ГРОМАДЯНЬСКА

Чому ж більшовицький уряд так легко визнав незалежність Фінляндії? Певна річ, тут не йшлося про благородство мотивів Владіміра Леніна або про подарунок народу Фінляндії. Хоча більшовики декларували право націй на самовизначення, але метою ленінської національної політики було аж ніяк не створення незалежних держав. Навпаки, «вільне відокремлення» передбачало подальше «вільне об'єднання» малих братерських народів у Російську соціалістичну федерацію. Більшовицьке керівництво вірило, що і фіни приєднаються до неї.

27 січня у Фінляндії розпочалася громадянська війна. На півдні країни владу утримували червоні фіни, на півночі – законний буржуазний уряд. Зрозуміло, що російські війська билися на боці червоних. Хоча і білі, і червоні фіни обстоювали ідею державної незалежності Фінляндії, цю війну часто обгрунтовано називають визвольною, оскільки завдяки перемозі білих російські частини було вигнано з країни.

3 квітня у Фінляндії висадилися німецькі війська і 12 квітня увійшли до Гельсінкі. Завдяки їхньому втручання червоні зазнали остаточної поразки.

Громадянська війна була нетривалою, але дуже кривавою. І хоча бойові дії точилися лише два місяці, терор білих і червоних, як і повоенні з'ясування відносин, забрали життя 30 тис. осіб.

До листопада 1918-го незалежна Фінляндія перебувала під міцним німецьким впливом. Зокрема, парламент обрав королем Фінляндії гессенського принца Карла Фрідріха, родича німецького імператора. Буржуазні республіканці та соціал-демократи виступали проти цього рішення,

ВІЙСЬКОВИЙ ТРОФЕЙ. Фінський майор Поярві демонструє радянський двомісний танк представнику агенції АР Л.П. Лочеру. 21 серпня 1941 року

яке було прийнято внаслідок відсутності на засіданні майже всіх депутатів соціал-демократів. Коли німецькі війська покинули територію країни, у Фінляндії в результаті виборів 2–3 березня 1919 року було обрано парламент, який запровадив республіканську форму правління, але із сильною президентською владою.

Протягом 1920–1930-х тривала розбудова незалежної республіки. У 1921 році набрав чинності закон про загальну освіту, наступного – про загальну військову повинність. У зовнішньополітичній діяльності країна спиралася здебільшого на співпрацю з окремими державами, що постали після розпаду Російської імперії: Латвією, Литвою, Польщею, Естонією. Фінляндія пережила економічний підйом, невпинно зростав рівень життя. Але мирне життя країни перервала агресія з боку Радянського Союзу.

ФЕНОМЕН ЗИМОВОЇ ВІЙНИ

30 листопада 2009-го виповнилося 70 років від нападу Радянського Союзу на Фінляндію. Ця війна, яку західні історики називають Зимовою, стала найзначнішою подією в новітній історії Фінляндії. Вона згуртувала фінський народ, об'єднала його у боротьбі проти спільного ворога. Про перебіг цих військових подій опубліковано чимало наукових праць, збірників документів. Тому лише нагадаємо, що згідно із секретними протоколами підписаного у серпні 1939 року Договору про ненапад між Радянським Союзом і Німеччиною до сфери інтересів СРСР було зараховано і Фінляндію – до неї висувалися територіальні претензії. Фінляндія відмовила у їх задоволенні, й тоді СРСР розірвав підписаний 1932-го радянсько-фінляндський Договір про ненапад і 30 листопада 1939-го напав. Сили агресора були переважачими. Радянське керівництво сподівалося, що за два тижні Фінляндію буде окуповано і перетворено на радянську республіку. Та цього не сталося. Ціною величезних втрат Червоній армії вдалося подолати опір фінів. 13 березня 1940 року війна закінчилася підписанням у Москві мирного договору, за яким СРСР отримав у числі інших територій південно-східну частину Фінляндії. Фінляндія ж зберегла незалежність. Ге-

ІСТОРИЧНІ ВІХИ

1921 рік

Запровадження обов'язкової загальної освіти

1932 рік

Скасування судового закону

30 листопада 1939-го – 13 березня 1940-го

Зимова війна

1955 рік

Фінляндія стала членом ООН

1 січня 1995 року

Фінляндія стала членом Європейського Союзу

неральна Асамблея Ліги Націй засудила СРСР як агресора, і Рада Ліги позбавила його членства у цій всесвітній організації.

Відомий фінський історик Сеппо Гентіля зазначав: «Зимова війна вплинула і далі впливає на нашу історичну свідомість та національну ідентичність більше, ніж будь-який інший переломний етап недавньої історії. Досвід Зимової війни і пам'ять про неї відображають такі високі поняття, як диво, дух і одностайність. Сприйняття Зимової війни як дива ґрунтується на підсумках війни. Нація пройшла найважче випробування, запобігла окупації і зберегла свою незалежність. Дух Зимової війни народився зі спільних зусиль і наполегливості всіх громадян. Приголомшення і зневіра перших днів війни невдовзі змінилися мужністю й рішучістю. Кожен розумів, що немає іншого шляху, як битися не на життя, а на смерть».

Війна згуртувала націю. І червоні, і білі одностайно взяли за зброю, щоб захищати свою батьківщину. Така згуртованість викликала подив навіть у самому фінському суспільстві. На думку фінських істориків дух Зимової війни не лише був породжений зовнішньою загрозою, а й став результатом згуртування фінського суспільства зсередини.

Після нападу Німеччини на Радянський Союз Фінляндія вступила у війну як її союзник. Уряд Німеччини обіцяв повернути всі території, втрачені Фінляндією

згідно з Московським договором 1940 року. Участь Фінляндії у війні завершилась у вересні 1944-го підписанням перемир'я. Згідно з мирним договором із Радянським Союзом, підписаним у лютому 1947-го в Парижі, Фінляндії знову довелося піти на територіальні поступки. На країну було накладено репарації у розмірі \$300 млн. Величезна за тих часів сума, яку Фінляндія цілковито виплатила.

СКАНДИНАВСЬКЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПО-ФІНСЬКИ

Після війни становище Фінляндії було вкрай тяжким: втрачені території, 430 тис. біженців, яких треба було переселити в інші райони країни. Але найважливіше те, що Фінляндія не була окупована і зберегла незалежність. У суспільстві висловлювалися побоювання, що Радянський Союз намагатиметься зробити Фінляндією соціалістичною країною і насадити чужий політичний устрій. Та Фінляндії все-таки вдалося налагодити добрі відносини зі східним сусідом, зберегти демократичний лад, розвинути торгівлю із західними країнами. У зовнішній політиці країні тривалий час доводилося балансувати між СРСР і Заходом. Завдяки провадженню гнучкої та далекоглядної політики міжнародні позиції Фінляндії з кожним роком посилювалися. У 1948-му було підписано Договір про дружбу, співробітництво та взаємодопо-

могу з Радянським Союзом, який ліг в основу так званої лінії Паасікві. У 1952-му в Гельсінкі пройшли Олімпійські ігри, у 1955-му Фінляндію прийняли до ООН. Провадження урядом країни активної політики нейтралітету відобразилося в численних ініціативах Фінляндії, до яких належить і проведення в Гельсінкі Нарadi з безпеки та співробітництва у Європі 1975 року. Із закінченням наприкінці 1980-х холодної війни Фінляндія отримала можливість переглянути свій зовнішньополітичний курс. На початку 1995-го вона вступила до Євросоюзу. Сучасні соціологічні дослідження переконливо свідчать про те, що фіни вбачають у членстві в ЄС більше плюсів, ніж мінусів.

Післявоєнні роки позначені швидкими темпами розвитку економіки. Створені за цей час системи освіти, охорони здоров'я та соціального захисту населення зробили Фінляндію країною добробуту.

З розпадом Радянського Союзу Фінляндію охопила глибока економічна криза. Стало зрозуміло, що країні потрібно активно розвивати нові галузі та високі технології. Якщо раніше головну роль в економіці відігравав експорт лісу та пиломатеріалів, то тепер основними промисловими галузями є лісопереробка, металургія і машинобудування.

Економічні успіхи Фінляндії забезпечили три складові: високий рівень освіти, розвинена інноваційна структура, конкурентний принцип розподілу коштів на розвиток науки.

Сьогодні фінське суспільство є стабільним та рівноправним. Більшість фінів за своїми статками належать до середнього класу, мають можливість жити у безпеці й планувати і своє майбутнє, і майбутнє своїх дітей. Держава гарантує всім громадянам рівні можливості у здобутті освіти, отриманні медичних послуг, соціальних виплат тощо.

Фінляндії вдалося подолати труднощі, пов'язані передусім із зовнішньою загрозою, і зберегти демократію та західну правову систему. Розвиток ринкової економіки забезпечив країні процвітання. Сьогодні Фінляндія є державою загального добробуту і має один із найвищих у світі рівень життя. ■

ПЕРШИЙ ДЕНЬ ВІЙНИ. Святкування 20-ї річниці незалежності Фінляндії. Гельсінкі, 30 листопада 1939 року

Знищення Києва

У листопаді – грудні 1240 року монгольське військо взяло штурмом стольне місто Київської Русі

Автор:
Андрій Плахонін,
 кандидат історичних наук

На Старокиївській горі біля Історичного музею стоїть непримітний монумент, із трьох боків оточений будівельним парканом. Цей камінь поставили над місцем, де археологи знайшли багато сотень непохованих кістяків останніх захисників давнього Києва. Саме тут на початку зими 1240-го відбувався фінальний акт драми, яка розпочиналася ще за 17 років до того.

ВОРОГ НА ГОРИЗОНТІ

У далекому 1223 році до руських князів звернулися по допомогу проти невідомого на той час народу половецькі хани. Незнайомці виявилися передовими загонами монголів – 25-тисячний корпус на чолі з Джебе та Субедеєм. Князівський з'їзд у Києві вирішив подати руку степовим сусідам – до половців вирушила нечувана до того на Русі рать – близько 60 тис. вояків майже з усіх земель. Та окремі дружини князів-Рюриковичів так і не злилися в єдину армію. Її рухалися вони окремо, й у бій вступали не всі разом, а як кому заманеться. Тож монголи легко перемогли руських воїнів та половців, багатьох князів убили, хтось утік, кинувши напризволяще своїх бійців. Одні літописи свідчать, що тоді загинуло 10 тисяч руських воїнів, інші – 30 тисяч... Потім у народі говорили, що саме тоді, на річці Калка, загинули би-

линні богатирі, й боронити Русь стало нікому.

Монголи рушили на Київ, який лишився без захисту, й підійшли до Новгород-Святополча (на півдорозі між Каневом і Трипіллям). Проте невелике монгольське військо тоді не наважилося заглиблюватися в густо заселене Середнє Подніпров'я. Здавалося, страшна небезпека минула, тож руські князі знову розпочали чвари за колишній стольний град Володимира та Ярослава. В ті часи казали, що Київ легше здобути, ніж утримати. Інколи внаслідок князівських суперечок місто зазнавало жорстоких погромів. Тож іще до монгольської навали населення Києва скоротилося з майже 100 тис. до якихось 30-40 тис. Місто нагадувало дуже схудлу людину в старій розкішній одежині.

У 1236–1237 роках на кордонах Русі знову з'явилися монголи. Восени 1237 року вони порівняно невеликим військом у 30–50 тис. рушили на Північно-Східну Русь і вщент винищили міста Рязанського та Володимиро-Суздальського князівств. Після цього посунули на причорноморських половців. Хан Котян утік під захист угорського короля, а більшість рядових половців примусово інкорпоровали до монгольського війська, й вони склали його найчисельнішу частину. Вже восени 1239 року хан Менгу, двоюрідний брат головнокомандувача монголів, хана Бату, взяв Переяслав та підійшов до берегів Дніпра навпроти Києва. Укріплення міста справили на полководця

Десятинна церква
 останній прихисток
 оборонців

Друге коло
 оборони

величезне враження, тож Менгу не наважився на штурм. Орда спалила Чернігів і рушила вгору по Десні, знищивши Путивль, Глухів, Рильськ.

ПЛАН ГОРИ, АРИСТОКРАТИЧНОЇ ЧАСТИНИ КИЄВА ДОМОНГОЛЬСЬКОЇ ДОБИ. РЕКОНСТРУКЦІЯ Ю. АСЕЄВА

А – місто Володимир
Б – місто Ярослава
В – місто Ізяслава
Г – Копирів кінець

1–5 – Десятинна церква й князівські палаци
6 – Федорівський монастир
7 – церква
8 – ротонда
9–10 – Хрестовоздвиженська церква та Янчин монастир
11 – Ярославів двір
12 – Софійський собор
13 – церква
14 – Георгіївський монастир
15–16 – Ірининська церква й палац
17–18 – церкви
19–20 – Дмитрівський і Михайлівський монастирі
21–23 – церкви

I – Київська брама
II – Михайлівська брама
III – Софійська брама
IV – Лядська брама
V – Золота брама
VI – Жидівська брама

ського боярина Дмитра. Тож у найстрашнішу мить свого існування стольний град залишився без князя. А князь був не просто адміністративним керівником міста. Перш за все, князь – це вмілий та авторитетний полководець, а його дружина – професійне військо, суттєвий додаток до невеликого на той час міського ополчення.

У Києві чекали на орду, більшу за все міське населення разом із жінками та дітьми. До міста сунуло військо чи не втричі більше, ніж 1237 року проти Північно-Східної Русі – землі України могли прогнати взимку значно численнішу кількість загарбників. Полонений монгол – Товрул – розповідав, що крім хана Бату під Київ рушили Урдюй, Байдар, Бірюй, Кайдар, Бечак, Менгу, Гуюк, Субедей, Бурундай та багато інших Чингізидів і видатних монгольських полководців. Літописи стверджують, що монгольське військо наповнило собою всю Руську землю.

Давній Київ складався з трьох частин – Подолу, Верхнього міста з кількома кінцями-передмістями та Печерська, де навколо монастирів були значні ремісничі посади. Літопис оповідає про оборону найбільш укріпленого Верхнього міста, але ми не знаємо – чи всі захисники зосредилися саме тут, чи просто свідок подій розповідав літописцю тільки те, що бачив сам. Єдине, в чому переконані історики, – оповідь про взяття Києва монголами, вміщена в Галицько-Волинському літописі, записана зі слів очевидця.

Та навіть укріплення лише Верхнього міста були надзвичайно довгі. Місто Ярослава сягало сучасних Львівської площі, Золотих воріт та майдану Незалежності. Найзручнішим напрямком штурму монголи визначили Лядські ворота – трохи вгору від сучасного майдану Незалежності. Й справді, важко не погодитися з Бату. Адже в усіх інших місцях оборонні вали збудовані на значному підвищенні, тож і стінобитні машини мали рухатися та стріляти вгору. А тут по замерзлому болоту монгольське військо могло дістатися до самих стін, та ще можна було

МІСТО БЕЗ КНЯЗЯ

У Києві на той час тривала круговерть «князів-на-добу». Коли хан Менгу підійшов 1239 року під Київ та запропонував київському князю Михайлові

Всеволодовичу здатися, той відмовив монголам, але потім подався в Угорщину. Київ захопив Данило Романович, та сісти в місті не наважився й поставив посадником волин-

стріляти по захисниках та укріпленнях із підвищення навпроти – від сучасного готелю «Україна».

ОБЛОГА

Джерела подають різні відомості щодо тривалості облоги. Одна зі східних хронік говорить про 9 днів. Найдокладніший Галицько-Волинський літопис у складі Іпатіївського зводу не містить точних дат, лише оповідає про облогу як протяжну в часі подію. Більшість північних літописів – Лаврентіївський, Володимирський, Суздальський, Тверський просто наводять дату взяття міста – день святого Миколая, або 6 грудня. Інші – Псковський I, Авраамки та Супрасльський літописи містять оповідь про те, що облога тривала «10 тижнів та 4 дні» з 5 вересня по 19 листопада й що місто впало в понеділок 19 листопада. 1240 року 19 листопада справді припадало на понеділок, тож ці повідомлення, попри їх пізнє походження, також, імовірно, мають давнє протоджерело з часів київського погрому.

Та скільки б не тривала облога, але Галицько-Волинський літопис досить докладно описує її останні дні. Монголи довго били по стінах та валах облоговими пристроями, «пороками», й урешті-решт зруйнували частину стіни. Бій за цей пролам тривав майже добу, ще добу загарбники перепочивали – занадто значними були втрати. За цей час захисники змогли перегрупуватися – відступити на лінію колишнього міста Володимира (від фунікулера до перетину вулиць Володимирської та Великої Житомирської й далі до Пейзажної алеї). Ці укріплення вже майже два сторіччя стояли занедбані, але кияни встигли за добу трохи їх полагодити. За цю саму добу перепочинку люди з Верхнього міста також встигли сховатися всередині нового кола укріплення. Та напевно старі фортифікації так і не вдалося довести до ладу: ординці досить швидко вдерлися через Софіївські ворота (пізніше Батисві – їх місцезнаходження позначене на бруківці сучасної вул. Володимирської). Захисники міста використовували для оборони кожен будинок – найбільше люду набилося до мурованої Десятинної церкви. Бій навколо неї

тривав досить довго. Не так давно археологи знайшли залишки недобудованого підземного ходу, який устигли прорити оборонці храму в бік київських ярів. Та під ударами «пороків» муроване склепіння собору обвалилося на голови останніх киян, які намагалися знайти в його стінах порятунк.

Майже всі мешканці міста були вирізані або виведені в полон. Із воїнів, як відзначає літописець, життя зберегли тільки воєводи Дмитрові на шану його мужності. 1246 року Київ відвідав мандрівник Плано Карпіні. Він писав, що в колись велелюдному місті залишилося ледве 200 будинків – приблизно від 1,5 до 2-х тис. мешканців.

НЕ КІНЕЦЬ ІСТОРІЇ

Усередині XIX сторіччя дехто з російських та польських істориків-публіцистів незалежно одні від одного висунули теорію про перенесення політичного центру Русі до Володимиро-Суздальської землі, повне спустошення Подніпров'я монголами та подальшу його колонізацію вихідцями з Галичини й Волині. Росіяни намагалися таким чином закріпити лише за собою весь цивілізаційний (читай геополітичний) спадок Давньої Русі, а поляки обґрунтовували свої права на території до Дніпра та Чорного моря, нібито освоєних по монголах польськими колоністами. Проти цієї сумнівної теорії виступив Михайло Грушевський, який писав про перенесення політичного центру з Києва до Галицько-Волинської Русі.

Врешті-решт усі ці історики помилялися в головному – життя в Києві не припинялося. Як показали сучасні археологічні дослідження, люди й далі жили в усіх районах міста, хоча щільність населення була значно меншою. Київ залишався митрополичою столицею Русі. Мало місто й свого князя – зі здрібнілих чернігівських Рюриковичів. Зрозуміло, багатство Києва, його ремесла, духовна культура вже не сягали вершин доби розквіту Давньої Русі. Та занепад стольного града розпочався ще до монголів. Уже в XII сторіччі на Русі постали нові політичні й культурні центри – не тільки Володимир, Залеський та Галич, а й Новгород, Смоленськ. Власне, в усіх цих центрах киеворуський спадок знайшов своїх спадкоємців та був примножений. Коли 1300 року київський митрополит Максим утік із Києва до Володимира від кривавої усобиці між Ногаєм і ханом Токтою, митрополію на Півдні було швидко відновлено. А Київське князівство Гедиміновичів-Олельковичів у XV сторіччі стало логічним продовженням історії Київського князівства Рюриковичів, поки політичне й культурне відродження Києва знову brutalно не перервав погром Кримською ордою 1481 року. Проте й після цього страшного погрому Київ швидко відродився. ■

Бату-хан

(в руській традиції Батий, 1201–1255 рр.). Малюнок з китайського манускрипта XIII ст. Батий керував походами монголів у Східну Європу у 1237–1243 роках і розширив межі імперії, заснованої його дідом Чингізханом до берегів Дністра

Доброго ранку,
УКРАЇНО!

www.eratv.com.ua

Ліцензія Серія НРН: 2520 від 3 квітня 2006 року видана Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

з Оленою Вознесенською

з 6:00 - 9:00 ранку

WWW.FLYUIA.COM

Плануєте подорож на гірськолижний курорт?
Тоді ця пропозиція саме для Вас! Купуючи авіаквиток до
Львова, Тбілісі, Відня, Барселони або Цюриха
у період з 15 листопада 2009 року по 15 січня 2010 року
Ви зможете безкоштовно перевезти комплект
спортивного спорядження (лижі, санки або сноуборд),
не сплачуючи зборів за понаднормовий багаж

АКЦІЯ

© 0 44 581 50 50 566 МТС, КИЇВСТАР,
LIFE!, BEELINE

МТС - згідно з тарифним пакетом як дзвінок на міській телефон/ Юністар та Life! - 1 грн за хвилину/
Beeline - 0,95 грн за хвилину. Ліцензія МАУ ДАА № 368673 серія АВ від 20.02.2009 р.

МАУ

Ігри патріота

Сергій Григорович про те, як стати мільйонером та зробити Україну успішною

Автор:
Василь
Васютин

Фото:
Макс Левін

Сергія Григоровича порівнюють із Білом Гейтсом. Як і його американський колега, 31-річний мільйонер вирішив обійтися без вищої освіти. Створивши в 16 років, ще навчаючись у школі, компанію GSC Game World (у назву ввів абревіатуру з власних ініціалів), він узявся за створення комп'ютерних ігор. Здавалося б, несерйозним бізнес обернувся мільйонними прибутками. Серії ігор «Козаки» та S.T.A.L.K.E.R. стали культовими не лише в Україні, а й у світі. Нині Григорович живе ідеєю вивести Україну в світові лідери індустрії мультимедіа.

Заробляти гроші легко. Головне – зачепитися за гарну ідею. Наприклад, у гру World of Warcraft, над якою працювало до тисячі людей, було вкладено \$40-50 млн. Сьогодні ж вона приносить щорічно \$1-2 млрд, перетворившись на справжній віртуальний світ. Люди сплачують абонентські внески, щоб перебувати в ньому. Інший приклад – знайомий усім «Тетріс». Якби автор гри вирітул зайнявся її розкруткою і не продав завчасно права, сьогодні він би

заробив \$200-300 млн. А це лише три дні роботи – день на придумання ідеї й два на технічне оформлення. Може це зробити людина будь-якої національності у будь-якій точці планети? Безумовно.

Створення комп'ютерних ігор – мистецтво. А мистецтво – це найбільш ризикований, але водночас найменш затратний і, за умови успішності, високодохідний бізнес. Ця індустрія два роки тому перегнала за валовим доходом Голлівуд.

Творча людина повинна змінювати місце роботи щороку – це дозволяє підвищувати кваліфікацію, вигострювати майстерність і отримувати новий досвід. Технопарк, який варто було б створити в Україні, дозволить такі переходи робити зручнішими, забезпечить нормальний рівень платні, адже в компанії розумітимуть, що працівник, не отримавши нормальних умов, завтра перейде до конкурента. Сьогодні в нашому напрямку конкуренція фактично відсутня. Ми схожі на письменників, які одночасно пишуть книжки на одну тему. Чи конкурують вони між собою? Один працює десь на дачі, інший – удома, й вони навіть не здогадуються про існування одне одного. Просто намагаються виконати максимально якісну роботу. Так відбувається і в нас, але для самовдосконалення цього замало.

Технопарк – це зона, в якій максимально сконцентровано служби, необхідні для реалізації мультимедіа-проектів. Створення спецефектів, пропрацювання муляжів, студійні приміщення тощо – все повинне зосередитися на одній ділянці. Аби не доводилося відправляти лю-

дей у відрядження до Москви чи Праги для зйомок анімації на спецобладнанні, що робить проєкт значно дорожчим і розтягує термін його реалізації. Окрім того це середовище, в якому є внутрішня конкуренція між компаніями, яка дозволяє їм підвищувати якість роботи. «Виконкувавшись» між собою, вони доростуть до того, що зможуть створити конкуренцію й на світовому ринку. Спецефекти, створені в Голлівуді, часто нижчої якості, ніж японські чи австралійські, але їх виготовлення зуміли поставити на потік саме завдяки такому підходу. Компанії розташовані там за кілька кроків одна від одної не випадково – все робиться для скорочення відстані між людськими мізками.

Я сподіваюся, що ідея технопарку спрацює. І спрацює дуже швидко. Математична школа в нас достатньо сильна. Первинні умови в нашій країні є: освітня база, інтелект і творча фантазія розробників, досвід і професіоналізм. Необхідна державна підтримка – територія, податкові пільги, сформована інфраструктура, здатна підживити життєдіяльність професіоналів під час їхньої роботи над проєктом. Звичайно, необхідні гроші на втілення цієї мрії. Але не проблема знайти гроші для ідеї, яка комерційно успішна. А те, що проєкт технопарку – це успішна ідея, підтверджує досвід роботи компанії GSC.

Влада не повинна заважати, хоч як це звучить банально.

На мультимедійному ринку Україна може серйозно заявити про себе, оскільки тут нині виникла унікальна ситуація. Вона наділена особливостями,

КАР'ЄРА

Сергій Григорович

Народився у 1979 році в Києві. Програмуванням почав захоплюватися в школі. В 16 років заснував GSC Game World, у податковій інспекції довго відмовляли в оформленні підприємства, вважаючи, що Сергій – підставна особа. Фірма спочатку займалася створенням мультимедійних енциклопедій та довідників, перекладом програм, згодом переорієнтувалася виключно на розроблення власної гальної продукції. В 19 років потрапив на виставку в Канни, де налагодив контакти з західними інвесторами та видавцями. В 20 років заробив перший \$1 млн, ставши наймолодшим вітчизняним офіційним мільйонером. У 2004 році в рамках GSC створено видавничий підрозділ – GSC Game Publishing. Захоплюється автотоспортом (майстер спорту з шосейно-кільцевих перегонів), польотами на планері й гвинтокрилі (має посвідчення пілота), плаванням на кайті. Грає на гітарі важкий рок. Одружений, має двох синів.

які відсутні в Європі. Узяти ту ж Польщу. Вартість послуг та заробітна плата вже зрівнялися з середньоєвропейською, тому створювати технопарк там безглуздо й накладно. І тамтешні компанії звернуться до українського виконавця, який зможе виконати роботу високого рівня за помірну ціну.

Будь-який Спілберг із будь-якої точки планети зможе замовити в технопарку створення необхідного спецефекту. В цій сфері можна задіяти до 10 тис. людей, які легко могли б обслуговувати весь світ. В Україні близько 80 компаній нашого напрямку, і, гадаю, всі вони готові сконцентрувати свої потужності в одному місці. Для цього цілком підійде якийсь райцентр чи селище під Києвом, де персонал міг би одночасно жити. Окупність проекту – роки 10–12, із урахуванням того, що левова частка видатків припадатиме на нерухомість. Але родзинка технопарку в тому, щоб забезпечити фінансові впливання західних замовників. Адрже у більшості випадків невеличка група керівників проекту може сидіти в Канаді чи Німеччині, а основний масив завдань виконуватимуть півтора Китаї. На щастя, є інтернет, і навіть різниця в часових поясах не проблема.

У нас результати мультимедіа-індустрії значно кращі, ніж у Росії. Попри те, що втричі менше населення. В них чомусь майже всі ігри себе не окуповують, вони ледве досягають межі в 300 тис. проданих

КОМПАНІЯ

У київському офісі GSC Game World працює близько 150 людей. У середньому працівники заробляють \$15–20 тис. на рік. Річна мінімальна заробітна плата тестувальника й стажиста – \$5 тис./рік, топ-фахівців – \$40–50 тис./рік, не враховуючи преміальних і відсотків від прибутку.

копій. А, наприклад, ліцензійних версій тільки наших «Козаків» було продано на Заході близько 2 млн 300 тис. копій – це не враховуючи піратських. Аналогічний успіх обіцяє повторити S.T.A.L.K.E.R., який упевнено тримається на перших сходинках зарубіжних чартів. А починали росіяни ще задовго до того, як в Україні з'явилися перші аналогічні компанії.

Те, що гру зроблено в Україні, може не знати рядовий споживач. Навіщо це, наприклад, дев'ятирічному німецькому хлопчикові? Він, однак, знає назву компанії, яка виготовила продукт, який йому сподобався. І наступного разу він вибиратиме гру, орієнтуючись на знайому торгіву марку.

Глобалізацію ніхто не скасовував, кордони стираються. Мені часто доводиться подорожувати, і я вже почуваюся громадянином світу, а не тільки України. Україна ж мені подобається людським кліматом, соціумом, у якому я виріс. Я міг би жити в Лондоні (моє улюблене місто), однак там зовсім інші люди, стосунки між людьми, і я постійно відчуватиму там дискомфорт. Україна повинна усвідомити, що їй потрібно максимально швидко й безболісно інтегруватися у світову спільноту. І питання не в тому, вигідно це їй чи ні. Можливо, окремішність, на шпальт тій, якої дотримується Швейцарія, була б вигіднішою, однак вона нашої країні просто не світить.

У сучасному світі заробляють не безпосередні виконавці, а ті, хто наділений владою, й ті, хто ризикує власними ресурсами, реалізуючи власні ідеї. Цей ринок можна порівняти

з ланцюжком потрапляння олії до покупця – від збирання соняшникового насіння до появи красивої дорогої пляшки на прилавку. І завдання технопарку стати проміжною ланкою. Ми не фасуємо олію в пляшки, але вже й не торгуємо насінням. Доставляємо напівфабрикат у великих бідонах. Якщо з'явиться технопарк, Україна може розраховувати на 5% мультимедійного пирога. Що дуже непогано, це \$0,5 – \$1 млрд обороту на рік. Тут слід враховувати, що максимальну додаткову вартість становлять успішні реалізовані ідеї, як у випадку з «Тетрісом». Порівняно з автором ідеї ми зароблятимемо невеликі гроші.

Піратство в нас розвинуте дуже сильно. Наприклад, «S.T.A.L.K.E.R.: Поклик Прип'яті» вкрали ще на заводі в перший же день. Причому, ми відправляли диски для друку до Європи, Росії, Штатів і на всіх дисках було різне маркування. Так от, по маркуванню видно, що диск вкрали саме на заводі в нас, у Києві.

Для боротьби з піратами є два методи: або поширювати свою продукцію безкоштовно в інтернеті, або знижувати вартість ліцензійних продуктів до вартості піратських.

Я б не брався розробляти комп'ютерні ігри, якби розпочинав власний бізнес сьогодні. Зайнявся б чим-небудь іншим. Не замислювався, що-правда, чим. Я вже 15 років над створенням бізнесу не думав. Коли б мав можливість переграти все заново, то звернув би, мабуть, увагу на юридичний супровід, оскільки багато років тут були пробіли. Ми намагаємося працювати на світовому ринку, а там дуже жорсткі юридичні правила. В нас же наразі вони не тільки не жорсткі, їх просто немає. Ми, які вирости в такому

суспільстві, просто не розуміємо, наскільки це важливо й серйозно там. І це нам часто дорого коштувало. Й це проблема всіх компаній, які виходять на закордонний ринок.

Я ніколи ні в кого нічого не позичав, бо не прихильник позикового капіталу. Це і добре, й погано. В жорсткому конкурентному середовищі це не дозволяє швидко розвиватися. Наприклад, маючи мережу фаст-фудів, ти своїм коштом побудуєш один ресторан за той час, як твої конкуренти, залучивши кредити, відкриють їх десяток. Ти втрачаєш частку ринку. Чим добре? Покладаючись на власні кошти, ти до них емоційно й інстинктивно ставишся набагато ошадливіше. Тому витрат «у трубу» в тебе набагато менше, ніж у компаній, які постійно звертаються до банків. Вони переставляють цінувати гроші. Коли ти вкладаєш свої кошти в певний напрямок, тобі не хочеться закривати проєкт, тобі шкода вже витрачених грошей. Переконали тебе, що, дотягнувши проєкт до кінця, твої збитки будуть меншими, ніж коли ти заморозиш його на даному етапі. А це насправді не так. І тому, усвідомивши, що проєкт прибутку не принесе, треба негайно його закривати, гроші списувати. Й не витрачати марно часу та зусиль. Тому що коштують вони набагато дорожче, а люди цього, на жаль, не розуміють.

Бажанням зробити щось патріотичне, велике, щоб воно бабахнуло, була викликана поява «Козаків». І вгадали. У 2000 році в європейському виданні журналу Playboy був рейтинг із десяти пунктів, які прославили Україну в Європі. Так ось, там після Андрія Шевченка на другому місці була наша гра «Козаки», ми навіть братів Кличків обігнали.

Заздрість не притаманна виключно українцям. Наприклад, у передмісті Лондона будинки споруджують за однотипними проєктами, навіть із однакової цегли, й усі вікна одного розміру. Якщо хтось забажає приробити французький балкончик, він, згідно з законом, змушений заручитися згодою мешканців усіх довколишніх будинків. Бо така ініціатива може образити почуття сусідів, вони почуватимуться дискримінованими. Мені видається, що люди однакові в усьому світі, й українець нічим не відрізняється від британця.

Мені соромно за те, що я багатий. І коли я кудись іду, то намагаюся зробити все, щоб бути менш впізнаваним і ніхто не здогадувався про мої статки. Їжджу переважно на Mini Cooper, порівняно з Ferrari він виглядає все ж демократичніше. В мене є старий сирій гольф, який я ношу ще з 15 років. Й його просто обожаю й почувуюся в ньому найкомфортніше.

Усе залежить від виховання, культурного рівня суспільства. На Заході соціальна відповідальність є частиною бізнесової етики, а в нас, на жаль, якогось єдиного кодексу поведінки немає. Й стається так, що в один день роботодавець звільняє сотню людей, навіть не сплативши вихідної допомоги. Можливо, головне завдання бізнесу й полягає в зароблянні грошей, однак має існувати певна тонка грань дотику з іншими аспектами життя.

Якою я бачу Україну, коли мої діти увійдуть до дорослого життя? Це модель нішньої Польщі. Однак із рівнем джентльментства вищим, ніж у

ПРОЕКТИ

- 2000 рік.** Стратегія «Козаки: Останній доказ королів». Сумарно серія ігор «Козаки» принесла \$100 млн, вона й далі дає дохід. Бюджет перших «Козаків» складав \$100 тис., а їх продовження – \$700 тис.
- 2001 рік.** 3D-action Venom Codename: Outbreak.
- 2002 рік.** Два доповнення до «Козаків»: «Європейські війни» та «Знову війна», стратегія «Завоювання Америки», гоночна аркада «Hove Race: Бойова зона».
- 2003 рік.** 3D-action FireStarter і доповнення до «Завоювання Америки» – «У пошуках Ельдорадо».
- 2004 рік.** Стратегія «Александр» за мотивами фільму Олівера Стоуна.
- 2006 рік.** Фентезі «Герої знищених імперій».
- 2007 рік.** «S.T.A.L.K.E.R.: Тінь Чорнобиля». Лише на пост-радянському просторі продано понад 1 млн. ліцензованих копій. Виведення проєкту на ринок, включаючи розробку, тестування, рекламу та маркетинг коштувало \$5 млн (\$2 млн – лише розробка). Серія стала найдорожчим проєктом на теренах колишнього СРСР. Очікуваний прибуток від реалізації – понад \$200 млн.
- 2008 рік.** «S.T.A.L.K.E.R.: Чисте небо».
- 2009 рік.** «S.T.A.L.K.E.R.: Поклик Прип'яті».

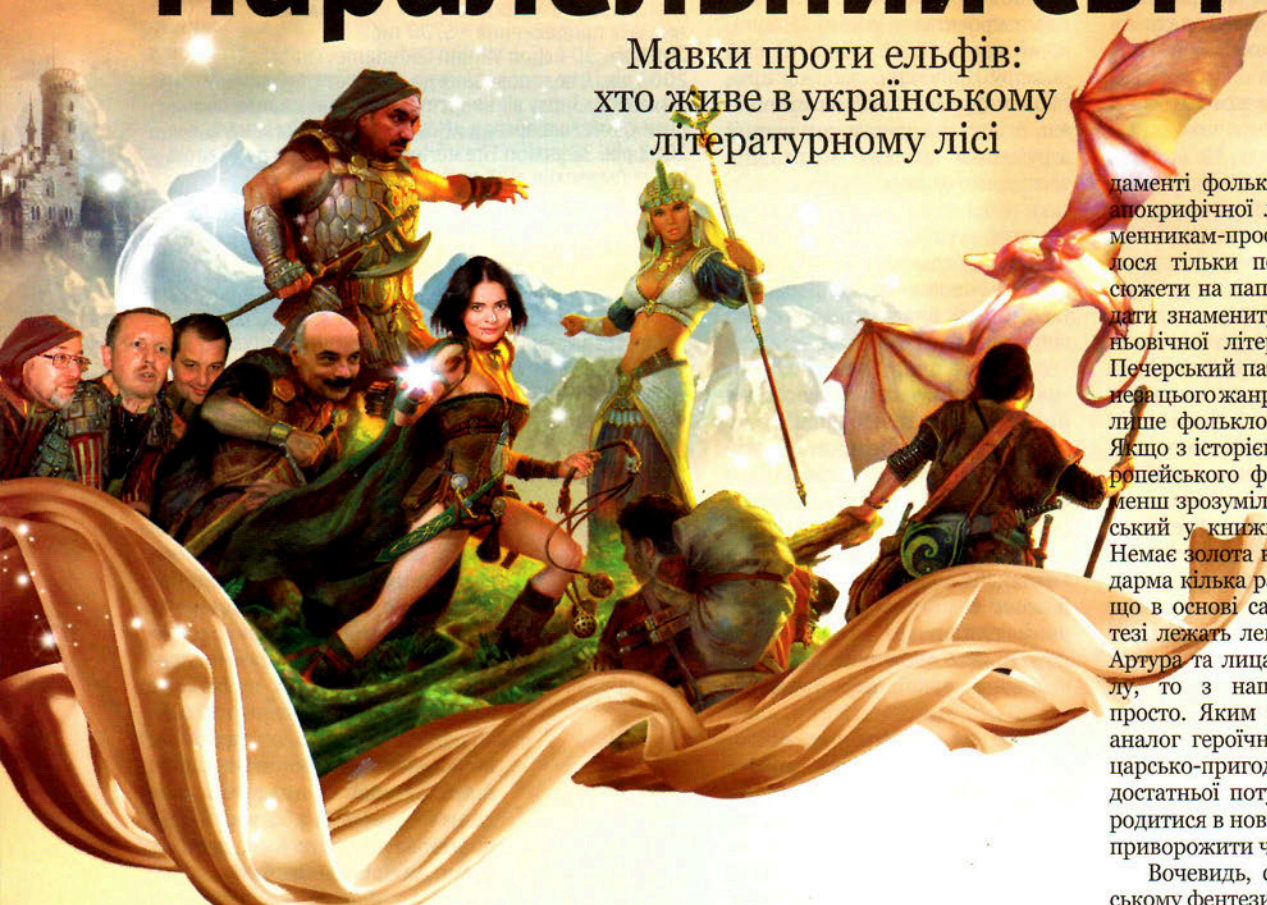
наших сусідів. Тут орієнтуватися треба більше на французів чи британців: на певному етапі багата нація з тривалою історією починає замислюватися над мораллю, шукати шляхи самовдосконалення. Я б хотів, щоб Україна теж цим вирізнялася. Не знаю, як можна це зробити. Можливо, з'явиться якийсь рух, представники якого або проводячи певні акції, або через ЗМІ пояснюватимуть людям, як стати більш цивілізованими.

До політичних рухів і політиків ставлюся погано. Нині до влади не можуть прийти нормальні політики. Оскільки завдання України – вступити до світової спільноти, а перед цим слід усе розкрати всередині держави. Що вони успішно й роблять. ■

Паралельний світ

Мавки проти ельфів:
хто живе в українському
літературному лісі

Автор:
Олена Корнієнко

Якщо роззирнутися до-вкола у громадському транспорті, завжди можна помітити кількох диваків, які не слухають плеєра, не гортають газет чи просто собі куняють дорогою на роботу. Натомість вони цілковито заглиблені й загублені серед сторінок товстезних фоліантів, прикрашених химерними ілюстраціями. Це український фендом, «обрані», які перебувають поза натовпом, цілковито ігноруючи задушливу тисняву й усі «побічні ефекти» реальності. Вони блукають лісами Середзем'я, вивчають таємниці козацьких монастирів, б'ються на чарівних мечах із золотими драконами чи звальюють струнких темнокіх відьом із гострими вушками. Ці диваки не просто читають фентезі, вони живуть у ньому, і зовсім не обов'язково у зеленотрав'яних світах профе-

НАЙВІДОМІШІ КНИЖКИ В ЖАНРІ ФЕНТЕЗІ

**Марина
та Сергій Дяченки**
Цикл «Мандрівники»
(рос., укр.)

Генрі Лайон Олді
Цикл «Бездна
голодных глаз»

сора Джона Роналда Руела Толкіна. Адже паралельні світи можна відшукати і в нашому літературному просторі. Для цього потрібні лишень зачарована карта українських книгарень, гаманець із кількома золотими (вітчизняне фентезі – задоволення не з дешевих) і старовинний сувій із переліком таємних імен могутніх магів – письменників, які зважилися творити фентезійні світи.

ГЕНДАЛЬФИ- ХАРАКТЕРНИКИ: ДЖЕРЕЛА НАТХНЕННЯ

А першим українським письменником-фантастом був чернець. Принаймні такої думки дотримується трійця знаних літераторів-вигадників: Андрій Валентинов, Дмитро Громов та Олег Ладженський. Вони переконані, що історичні корені чарівної української казки, тобто фентезі, слід шукати ще в середньовіччі: «Українська словесність стояла на потужному фун-

даменті фольклору та народної апокрифічної літератури. Письменникам-професіоналам лишилися тільки перенести народні сюжети на папір. Достатньо згадати знамениту пам'ятку середньовічної літератури – Києво-Печерський патерик». Однак генезис цього жанру не вичерпується лише фольклорними витокami. Якщо з історією виникнення європейського фентезі все більш-менш зрозуміло: Анжей Сапковський у книжці «Вареник, або Немає золота в Сірих горах» не дарма кілька разів наголошував, що в основі самого жанру фентезі лежать легенди про короля Артура та лицарів круглого столу, то з нашим усе не так просто. Яким буде український аналог героїчного епосу чи лицарсько-пригодницького роману достатньої потужності, щоб відродитися в новітній літературі та приворожити читача?

Вочевидь, сучасному українському фентезистові, якщо він не хоче клонувати чужорідне ельфійське плем'я на дніпровських кручах, лишаються визначені, навіть у дечому номенклатурні джерела натхнення: або усе розмаїття варіацій на тему «Слова о полку...», або ж козацька доба. (Потенціал літературного українського бароко для суцільного показав уповні Валерій Шевчук, але він точно на фентезійний маркер не погодиться. Хоча повість «На полі смиренному» й написана на матеріалах «Патерика», який можна вважати вслід за згаданою вище трійцею першим українським фентезі.) Поміж імовірних джерел також можна притягти за вуха перекази про мавок, русалок та іншу нечисть, але ця спроба є сумнівною, адже жанр фентезі, маючи у своїй основі багато від казки, виник усе ж таки на ґрунті писаної традиції. Тоді чи варто вважати українським фентезі оповідки Петра Гулака-Артемовського, Пантелеймона Куліша, Олекси Стороженка? Ще ні. Але майже. Однак похідна від їхніх

творів – повість-фантазія «Бісова душа, або Заклятий скарб» сучасного письменника Володимира Арєнєва – це вже, безперечно, вітчизняне фентезі. Місце дії – Україна, наявні характеристики, чаклуни, чорнокосі красуні, відьми і козацькі монастирі, а також переслідування і чарівні артефакти. Рецензентка цього роману Олександра Альтман справедливо зауважила: «Вас ніколи не дивувало, чому якщо фантастика, то обов'язково про якийсь Амберчи Середзем'я?» «Ельфи, тролі та інші живуть у Норвегії, не в нас, – погоджуються з нею брати Капранови. – І коли вітчизняні письменники починають про них писати, виходить поганеньке наслідування навіть не самого Толкіна, а його епігонів. Отримуємо «картон». Щоправда, «картон» може вийти і внаслідок канонізованості української історії, тому деякі фентезійні автори пишуть не так романи, як шкільні твори на тему «Образ українського козацтва на тлі морально-етичних проблем сьогодення».

УМОВНО-МОВНА ПРОБЛЕМА

Усі розмірковування про автентичність українського фентезі неодмінно приводять до теми, такої ж дразливої для української фантастики, як остання екранізація «Тараса Бульби» для вітчизняних кінокритиків. Йдеться, власне, про мову. Українська земля, а надто Київщина і Харківщина, загалом подарувала сучасності багатенько російськомовного українського фентезійного тексту. Марина і Сергій Дяченки, Андрій Валентинов, Федір Чешко, Єлизавета Манова, Андрій Дашко, Андрій Печенізький, Генрі Лайон Олді здебільшого пишуть російською. І перш ніж набирати повітря в легені, щоб виголосити гнівну тираду, варто згадати, що Олді (себто Громова і Ладженського, які пишуть під цим псевдо) було титуловано найкращими фантастами Європи на європейському конвенті фантастів «Єврокон-2006», а подружжя Дяченків у серпні 2005-го – найкращими письменниками-фантастами Європи на міжнародному зібранні фантастів у Глазго. «Щодо Дяченків... Останній їхній роман українською, а попередні – російською, тож я не вважаю, що вони були українськими літера-

турами», – трохи осудливо зауважує україномовний фантаст Сергій Батурич. Тож українській літературі вже вкотре доводиться обирати: або відмовитися від світового визнання, або визнати його достатньою спокутою за мовний першогріх. Фантастична серія «Алфізика» видавництва «Зелений пес», де й було надруковано того самого Арєнєва, приміром, цілком і свідомо україномовна. Частину Дяченківських романів («Мідний король», «Ритуал», «Печера», «Дика енергія. Лана») перекладено українською. Зокрема, Олексом Негребецьким. Тож вибір не надто великий, але є. А тим, кому важливіє не лише мовний параметр українських фентезійних текстів, варто розібратися з тим, що вони, власне, собою являють.

ГЕРОЇ ШАБЛІ ТА ЛЮЛЬКИ

Як відрізнити гнома українського від гнома скандинавського? У світі вітчизняного фентезі його грізний топірець може виявитись як молотом Тора, так і гуцельською барткою. Початок роману «Брамник» з відомого циклу Дяченків «Мандрівники» дуже універсальний: «Дивний та незграбний чоловік простував дорогою. Колись його звали Рауль Льмарранен, або ж Марран...» Перед нами підручково-класичний «заспів» для моделі «меча та магії» героїчного українського фентезі. Хоча в ньому така модель іноді трансформується в пригоди «шаблі та люльки». А «героїчність» визнається наявністю центрального героя, який майже цілковито підпадає під метрику, озвучену польською дослідницею моралі Марією Осовською в «Лицарі і буржуа»: заплутана генеалогія, шляхетне походження, особиста чарівність, мужність та щедрість. Зарубіжний приклад, перший, що спадає на думку, – відьмак із циклу Сапковського, український – князь Ерік Хайрегард із роману Світлани Прокопчик «Хрест» або ж Андрій із «Бісової душі» Володимира Арєнєва. Нішевими українськими фантастами є письменницький дует Яни Боцман та Дмитра Горdevського, які творять у жанрі героїчного фентезі під псевдо Олександр Зорич («Конан і смерть», історична диалогія «Карл, герцог», що отримала диплом укра-

НАЙВІДОМІШІ КНИЖКИ В ЖАНРІ ФЕНТЕЗІ

Андрій Валентинов
Диалогія «Нам здесь жить» (у співавторстві з Олді)

Збірка «Рубеж»
Автори: Марина та Сергій Дяченки, Генрі Лайон Олді, Андрій Валентинов

Олександр Зорич
Тетралогія «Скляна рівновага» (рос., укр.)

Володимир Арєнєв
«Бісова душа, або Заклятий скарб»

їнських філологів як найкращий роман 2001 року, «Ти переміг» тощо). Якщо ж у творі немає яскравого і недвозначного головного героя, саме героя, а не персонажа, за збереження розмито-середньовічного розуміння часу і простору, а також «тонкого світу», «світу духів» разом із загальною романтичною атмосферою, тоді отримуємо епічне фентезі, що зберігає свій високий пафос, навіть будучи повістю («Мить на шляху» Єлизавети Дворецької) або й оповіданням («Замок, де ночують вітри» Лариси Подістової). Історичне ж фентезі грішить довільним трактуванням відомих подій. Загалом історія, якщо вже вона потрапила до поля зору письменника-фантаста, часто набуває ознак альтернативної. Так, повість «Сірий коршун» і роман «Діомед, син Тідея» з Мікенського циклу кандидата історичних наук Андрія Валентинова дають два варіанти тлумачення першопричин та витоків Троянської війни, роман «Алюмен» Олді, написаний у співавторстві з Валентиновим, узагалі є вибуховою сумішшю історизму й такого рідкісного у якісному виконанні стімпанку часів Фарадея, Ома і Ерстеда, воєн Наполеона та Опіумних війн Китаю. Однак з історичною мішаниною все ж таки можливо розібратися, значно складніше зануритися у піджанр гумористичного фентезі. Бо важка неповоротка пафосність новітнього епосу без легкого нальоту самоіронії перетворюється на той самий картон, про який говорили Капранови. Створювати гумористичні тексти велико-

го формату важкувато, особливо якщо автор не Карел Чапек, не Ярослав Гашек і навіть не Остап Вишня. Приємні винятки на кшталт роману «меча та пивної кружки» «Шмагія» Г. Л. Олді суттєво на ситуацію не вплинуть. А ось малі форми, гумористичні оповідання на ниві українського фентезі квітнуть буйним цвітом. У квітнику – і витончений стьоб на вічну тему шляхетних таємниць «Прокляття графів Собоських» Яни Дубінянської, і дотепна класифікація усіх наявних у текстах представників гостровухої та пихатої раси ельфів «Всього лишень брудний Ельф» Іллі Новака, і молодечо-зорелітний «Зоряний вуйко» братів Капранових.

ФЕНДОМ ЧИ МАСОВКА, ТВІР ЧИ ТОВАР?

Якщо звернути увагу на критику, присвячену українському або, якщо ширше, СНДівському фентезі, заголовки статей, друківаних, наприклад, у мейнстрімному українському фантастичному щомісячнику «Реальність фантастики», можуть щонайменше налякати. У них проглядається чорний гумор шибеника, якому вже нічого втрачати («Чи мусить фентезі бути дурнуватою?» Сергея Переслегіна, «Українська фантастика: втеча з памперсів» Володимира Пузія тощо). Трагедія, що прозирає за цими скупими даними з фронтів, походить не із сьогодення, вона існувала ще 30–40 років тому. Її досить влучно окреслив у своїй статті «Science fiction: безнадійний випадок з винятками» Станіслав Лем (у 1976-му за цю публікацію його вигнали з почесних членів американської Асоціації фантастів). І йдеться тут передусім про виразну комерційність фантастичної (і фентезійної) літератури, що добре продається, а отже, підпорядковується не так літературним, як ринковим законам: «Читач тривіальної літератури поводить так само, як споживач масових товарів. Поза сумнівом, виробникові віників, автомобілів або туалетного паперу не спаде на думку жалітися, що з покушцями товарів його не поєднує глибоке та одухотворене листування. Зате трапляється, що покушці шлють виробникові гнівні листи, аби вка-

зати йому, що куплений товар виявився дефектним».

Серед огривів сучасного фентезі, що неминуче маркують його тексти як твори масової літератури, називають і бідність сюжетотворчих конфліктів, і обмеженість толкінським арсеналом мотивів, і сумнівність пропагандних морально-етичних принципів за надмірної очевидності центральної осі боротьби Добра і Зла. Але насамперед це стовідсоткова готовність іти назустріч читачеві. Живі зустрічі з фендомом (спільнотою фанатів) на конвентах більше нагадують спілкування зірок із фан-клубами, ніж «глибоке та одухотворене листування». Сучасні фентезі часто творяться в досить цікавий спосіб, що знімає питання, але швидше в бік визнання масовості такої літератури: паралельно з написанням роману створюється сценарій, розробляються сетинги для комп'ютерної іграшки «за мотивами» книжки – все, що допоможе максимально «капіталізувати» майбутній твір (товар). Сучасні читачі фентезі слухають Nightwish або «Мельницю», «ганяють» у WoW або «лінійку», а отже, мають чітко сформовані вимоги до фентезі, яке вони купують. Якщо ж воно надається до використання в настільних рольових іграх на кшталт D&D – ще краще, бо в такому разі якість тексту не так важлива, як прописаність деталей фентезійного світу. «Фентезі – не обов'язково дурнувятий жанр, але він має велику статистичну ймовірність таким бути, – підсумовує свою розвідку російський критик Сергій Переслегін. «Якщо порівнювати наше і зарубіжне, я не сказав би, що наше фентезі вторинне чи гірше, – коментує читач фентезі із 18-річним стажем Іполіт Ермолаєв. – І навіть коли наші пишуть про ельфів чи орків. Просто раси, виведені Толкієном, досить вдало покривають усе розмаїття людських пороків і чеснот. Якщо говорити про найгірші книжки авторів із СНГ та Європи чи Америки, які мені доводилося читати, то вони однаково погані. І задоволення від хороших кни-

жок однакове. Єдине – переклад часто буває халтурний».

НАДІЙНІ БРЕНДИ

«Оно в мене на кухні є фіточай, який називається «Енергійний». Він досить бридкий на смак, я взагалі не знаю, як це можна пити. З іншого боку, в нього є назва, яка обіцяє бадьорість, працездатність та інші звершення. Зараз – перша ніч. А сон треба трохи посунути, принаймні на кілька годин. Ось тому я шурую на кухню й запарюю собі цей бридотний чай «Енергійний». І п'ю його. Сон насувається знову, бадьорості немає, горло закладає від вичурених сигарет, а кава не лізе. Нічого не змінилося, крім одного: я випив чашку чаю «Енергійний». Сучасний український роман – це і є чай «Енергійний» (Михайло Бриних «Електронний пластилін»). Саме такий післясмак лишається після прочитання значної частини як українських, так і закордонних фентезійних творів. Сучасні фірми з продажу побутової техніки радять покупцям звертати увагу передусім на бренд, ім'я виробника, щоб потім не довелось нести холодильник у ремонт. В українському світі фентезі є зарекомендовані поколіннями читачів бренди. Андрій Валентинов на черговій зустрічі з фанами висловився з цього приводу стисло і доступно: «Багато поганих фантастичних книжок? Багато. А хороших є? Є. Ось їх і читайте».

Українські фентезійні тексти можуть бути хорошим чаєм або навіть шипучкою кавою, не гіршою за віденську, і їх, на відміну від кави справжньої, можна і хочеться поглинати «літрами». Смачного за читанням! ☞

НАЙВІДОМІШІ КНИЖКИ В ЖАНРІ ФЕНТЕЗІ

Сергій Батурін
«Меч королів»

Тарас Завітайло
«Зброя вогню»

Наталія Тисовська
«Останній шаман»

Олег Авраменко, Валентин Авраменко
«Принц Галлії»

Олексій Корепанов
«Знайти Едем»

2009

PREMIA CONRADA

ЛІТЕРАТУРНА ПРЕМІЯ ІМЕНІ ДЖОЗЕФА КОНРАДА-КОЖЕНЬОВСЬКОГО

12.12.2009 ВРУЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ПРЕМІЇ
ІМЕНІ ДЖОЗЕФА КОНРАДА-КОЖЕНЬОВСЬКОГО
УКРАЇНСЬКОМУ ПИСЬМЕННИКУ «ЗА ПОСЛІДОВНІСТЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ШЛЯХУ,
ІННОВАЦІЙНІСТЬ ФОРМИ, ЛАМАННЯ СТЕРЕОТИПІВ ТА УНІВЕРСАЛІЗМ ПОСЛАННЯ»
ГОТЕЛЬ «ОПЕРА», КИЇВ, ВУЛ. БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО, 53
ВХІД ЗА ЗАПРОШЕННЯМИ ДІЗНАЙТЕСЯ БІЛЬШЕ НА WWW.POLINST.KIEV.UA

Партнери:

empik.ua

Медіа
підтримка:

Fellini
ресторан

М. КИЇВ, ВУЛ. ГОРОДЕЦЬКОГО, 5
ТЕЛЕФОН: 279 54 62, 279 68 22
ЦІЛОДОВОБО

З Новим Роком та Різдвом Христовим!

Штучне братерство

Вистава у жанрі філософського трилера, що висвітлює екзистенційний бік проблем «овечок Доллі»

Ознайомлений із механізмами клонування живих організмів глядач одразу відчує у назві вистави «Кількість, або Балада про штучне запліднення» певну невідповідність. Тут або/або: штучне запліднення, у якому так чи інакше задіяні різностатеві істоти, – це одне, а «вегетативне» клонування, яке нав'язує людині рослинний спосіб розмноження, – зовсім інше. Власне, п'єса відомої британської письменниці Керіл Черчілл і вистава керівника Театру на Подолі Віталія Малахова про клонування, а «штучне запліднення» на афіші – радше рекламний трюк, що натякає на те, чого в цьому камерному, напруженому, глибокому і серйозному дійстві немає і поготів. Із назвою не вгадали, натомість жанр поцілів у десятку. Ще античні філософи із задоволенням практикували суперечку-дуель, у якій, як відомо, народжується істина. У словесному і не тільки змаганні батька Солтера (Сергій Бойко) із сином Бернаром та його копіями Б1 та Б2 (Георгій Хос-

Київський академічний драматичний театр на Подолі

тікоєв блискуче грає трьох разуче несхожих між собою «братів») істина не просто з'являється – вона крок за кроком відкриває різні аспекти й виносить остаточний вирок: рідну дитину можна покалічити своєю зневагою і ненавистю, можна виховати у турботі та казках на ніч, але її завжди, на відміну від чужої, можна зрозуміти, відчуту та полюбити.

Вперше Малахов ставив цю виставу на сцені Російської драми, грали у ній Анатолій і Георгій Хос-тікоєви. Тепер, коли «Кількість» гратимуть у Театральній вігальні Театру на Подолі, стає зрозуміло, що герой Сергія Бойка, який переживає справжню екзистенційну трагедію через нездатність полю-

Анонси

3 3 грудня

Future Shorts

Кінотеатр «Боммер» (Харків, вул. Полтавський шлях, 6) 3 10 грудня
Кінотеатр «Кіностанція» (Дніпропетровськ, 6-р Зоряний, 1а)

Зимова програма Future Shorts – це 15 різних за настроєм короткометражок. Тут і гендерно неврівноважений треш «Є тільки тут і зараз» (США) на композицію Боба Ділана, і румунський «Жовтий смайлик» про спроби старшого покоління опанувати інтернет, і заборонений у Франції «Стрес», що розкриває темний бік вуличної культури. Україну представлятиме музичне 3D-відео These lines.

НАЙВІСЬШІ КОРОТКОМЕТРАЖИ
ЗИМА 2009

4 грудня, 18.30

Відкриття книгарні

Книгарня «Є» (Київ, вул. Спаська, 5)
Нова книгарня «Є» з'явилася на культурно-мистецькій мапі столиці ще в середині листопада, однак через карантин урочисте відкриття довелося відкласти. Святковий вечір розпочнуть літературні читання за участю молодих письменників Сашка Ушкалова і Тані Малярчук. Після цього актор Богдан Бенюк проведе розіграш п'яти річних передплат на «Український тиждень» та сертифіката у 1000 грн для купівлі літератури у книгарні. Вечір завершить вікторина, переможці якої отримають книжкові подарунки.

5 грудня, 19.00

Зірки La Scala

Палац «Україна» (Київ, вул. Велика Васильківська, 103)
Провідні солісти міланського Teatro alla Scala – одного з найбільших майданчиків світової оперної культури – вперше виступатимуть в Україні. Зокрема, на сцені з'являться: найкращий баритон Франції Франк Феррарі, нова німецька оперна зірка Андреас Макко, глибокий бас якого називають не інакше як «еротичний», та віртуозна співачка Етері Ламоріс (сопрано, Іспанія). Також у програмі: Джорджіо Джузеппіні, Луїза Алі-Заде Майер, Гільєрмо Ороско Контрерас. Диригуватиме дійством відомий шведський маестро Матс Лільєсфорс.

КНИГА

Пил зірок

«Совдеп ми бачили в гробу!» – прорік колись у віршованому маніфесті своєї творчої групи «Бу-Ба-Бу» молодий Віктор Неборак. Той суспільний лад навіть після смерті виявився досить агресивним, як зомбі, а спостереження розпаду імперії стало змістом буття цілого покоління вісімдесятників. Розкладаючись, СРСР продовжує демонструвати різні форми гниття, а колишня офіційна квазімораль «будівників комунізму» дає дивні метастази у сьогодення. «Вірші з вулиці Виговського» – це книжка невеселих підсумків попередніх іскрометних візій. Одна з її тем – перейменування, рокировка й віхола минулих віх. Зміна назв вулиць Львова, партій і рушень, а навіть імен близьких людей: тих немає, а інші вже далеко, однак народилися діти... Та як вони житимуть у цьому світі, що раптово став таким незрозумілим? На зміну колишній карнавальності й бурлеску лунають ноти трагічних п'єс – на тлі, однак, якогось стоїчного оптимізму і сарказму. Щодо художньої форми, то місце віршованих ескапад і петлювань, характерних для Віктора Неборака, заступив розмовно-напружений, без усіяких прикрас верлібр. Інколи прямиий, як вертикаль рагупі над площею Ринок, а подекуди таємничий, мов маршрути львівських трамваїв. Нова книжка львівського маестро – це черговий прояв «незнищенності матерії» поезії. Неборакові вкотре вдається «почути, як росте трава» – кристалізувати флюїди прекрасного у деформованому світі, що рухається до апокаліпсису.

Віктор Неборак.
«Вірші з вулиці
Виговського»

бити 20 Бернарів як одного, – це alter ego самого Малахова, у виставах якого рідко буває задіяно багато акторів. А справжній постановник – лише він один, бо в цьому суто режисерсько-акторсько-літературному театрі художнє рішення (Сергій Шевцов завісив стіни фотопортретами Хостікоєва-молодшого) і тим більше музичне оформлення вистав (Володимир Борисов компілює його з пісень The Beatles, а найчастіше фоном звучить композиція Michelle) завжди були речами умовними, випадковими і навіть необов'язковими. Кількість, що не переходить у якість, – це саме про них.

Юлія Бентя

Ігор Кручик

7 грудня, 19.00

Strauss Festival Orchestra

**Палац «Україна»
(Київ, вул. Велика
Васильківська, 103)**

Щороку саме Штраус-Оркестр відкриває знаменитий Віденський бал, тож не випадково програма, яку SFO представить у Києві, має назву «Король вальсу». До репертуару колективу входять популярні класичні твори та менш відомі витончені мелодії, повні несподіванок музичні жарту, композиції династії Штраусів та майстрів віденської оперети.

Незмінний художній керівник Петер Гут традиційно диригує зі скрипкою в руках. У концерті також візьмуть участь зірки балету Рафаела Пегані, Владімір Снізек та австрійська примадонна Марчела Черно.

8 грудня, 19.00

Амджад Алі Кхан

**Національна опера України
(Київ, вул. Володимирська, 50)**

Єдиний у межах європейського турне виступ Амджада Алі Кхана, легендарного майстра гри на національному індійському струнному інструменті сароді. Віртуозно володіючи мистецтвом раги – традиційних мелодій, що відповідають порам року й часу доби, музикант виконає власні твори та композиції, яким понад 2000 років. Разом з Амджадом Алі Кханом на сароді гратимуть його сини, а також відомі виконавці гри на індійських барабанах табла Танмой Бос та Мітхілеш Кумар Джха.

9 грудня, 20.00

Олег Скрипка

**Music Hall «Уточкин»
(Одеса, вул. Дерибасівська, 22)**

Новий максі-сингл Олега Скрипки «Серце у мене вразливе...» створений на основі музики львівського композитора Богдана Весоловського, популярної у 1930–1940-х. Ретро-джазовий проект є своєрідною реставраційною роботою над матеріалами, що потрапили до лідера гурту «BB» від канадської діаспори. Шість романтичних мелодій переносять слухача в атмосферу українського міста початку минулого століття. Цим проектом Скрипка прагне показати, що наша музична історія посідає гідне місце поруч із європейським та заокеанським свінгом, танго і фокстротом.

Львів, Севастополь, Івано-Франківськ, Тернопіль, Київ, Луцьк, Перемишль, Люблін, Санок, Новіці

На фестивалі виступлять понад 20 джазових проєктів, у яких грає близько 100 музикантів із 13 країн світу (США, Японія, Єгипет, Німеччина, Данія, Великобританія, Нідерланди, Франція, Росія, Білорусія, Литва, Польща та Україна)

**«BORDERLAND.
Mariana Sadovska & Band»**
(Україна-Німеччина)

4.12. П'ятниця - Львів

• унікальний спів Мар'яни Садовської у німецькому проєкті «Borderland. Mariana Sadovska&band»

«New Bone»
(Польща)

4.12. П'ятниця - Перемишль
5.12. Субота - Львів

• hard-bop проєкт, лідером якого є відомий джазмен Томас Кудик

«ShockolaD+PL»
у супроводі оркестру «Leopolis»
(Україна-Польща)

4.12. П'ятниця - Івано-Франківськ
5.12. Субота - Львів
6.12. Неділя - Люблін
10.12. Четвер - Київ
12.12. Субота - Новіці

• улюбленці львівської публіки у супроводі оркестру із новою програмою

«Jagodzinski Trio»
(Польща)

5.12. Субота - Перемишль
6.12. Неділя - Львів

• титуловані «перекладачі Шопена на джаз»

**«Avtokar: Sanders-Trzaska
Zimpel-Tokar»**
(Великобританія-Польща-Україна)

5.12. Субота - Перемишль
6.12. Неділя - Львів
11.12. П'ятниця - Севастополь

• міжнародний проєкт, що поєднав знакові імена фрі-джазу з України, Великобританії та Польщі

«Ad Libitum»
(Україна)

3.12. Четвер - Перемишль
7.12. Понеділок - Львів
12.12. Субота - Луцьк

• переможці етно-джазового фестивалю «Флюгери Львова» як найбільш перспективний молодий проєкт 2009 року

«BEZ SPOGADIV»
(Нідерланди-Канада-Україна)

4.12. П'ятниця - Перемишль
5.12. Субота - Люблін
7.12. Понеділок - Івано-Франківськ
8.12. Вівторок - Львів

• українсько-голландський modern-jazz проєкт

«GURZUF»
(Білорусія)

5.12. Субота - Люблін
9.12. Середня - Львів
12.12. Субота - Тернопіль

• експресивні експерименти з акордеоном та барабанами

«Happy5»
(Росія)

9.12. Середня - Львів
11.12. П'ятниця - Тернопіль
12.12. Субота - Севастополь

• «один із найбільш самобутніх проєктів сучасної Росії» за твердженням Джаз.Ру

«Doneda-Yaremchuk Blondi-Nakatani»

(Україна-Франція-Японія)

7.12. Понеділок - Люблін
10.12. Четвер - Львів
11.12. П'ятниця - Санок

зірковий проект майстрів
імпрізаційної музики:

французький саксофоніст-віртуоз

Мішель Донеда, авторитет української

імпрізаційної музики **Юрій Яремчук**,

французький джазовий піаніст

Фредерік Блонді та іменитий японський

перкусіоніст **Тацую Накатані**

Igor Zakus & «Z-Band»

(Україна)

11.12. П'ятниця - Львів.
15.12. Вівторок - Івано-Франківськ

• проект одного із найпотужніших
українських джазових бас-гітаристів,
засновника музичного проекту
«Jazz-Коло» **Ігора Закуса**

«Auguscik-Kinior Makaruk Trio»

(США-Польща)

11.12. П'ятниця - Санок
12.12. Субота - Львів

• експериментальний електронний
джаз-проект, у якому поєднується
мінімалістичні імпрізації творців
музики до фільмів та театральних
постановок **Даріуса Макарука** та
Влодека Кінорські зі співом знаменитої
американської джазової вокалістки
Гражини Августік

«Witnesses of Fusion»

(Росія)

10.12. Четвер - Львів

• експериментальний ансамбль,
який переплітає мелодичність
і чуттєвість Стравінського
й Скребіна з традиціями
американського джаз-року

«Hot Potato Project»

(Єгипет)

12.12. Субота - Львів
13.12. Неділя - Тернопіль

• експериментатори із ф'южином
та східною музикою із Єгипту

«Thuillier Trio»

(Франція)

11.12. П'ятниця - Тернопіль
12.12. Субота - Львів
13.12. Неділя - Івано-Франківськ

• французький гурт,
який під проводом майстра гри
на тубі Франсуа Тюльє демонструє
нові можливості духових в джазі

«OFF-QUAR-TET»

(Данія-Польща)

10.12. Четвер - Київ
11.12. П'ятниця - Севастополь
13.12. Неділя - Львів

• міжнародний квартет сучасного
джазу, що поєднав
музикантів Данії та Польщі

«EMPE-3»

(Польща)

11.12. П'ятниця - Львів
12.12. Субота - Санок
13.12. Неділя - Тернопіль

• гурт найвідомішого саксофоніста,
мультиінструменталіста
та композитора польської джазової
сцени **Матеуша Поспешальські**
із давньої музичної династії

«Mint digital»

(Литва)

12.12. Субота - Тернопіль
13.12. Неділя - Львів

• литовський проект,
що поєднав електроніку,
джаз та фанк із відеїнгом

**Почавшись у 2000 році з ініціативи
мистецького об'єднання «Дзига»
та Польського Інституту у Києві,
«Jazz Bez» поширився на культурні
центри України та Польщі і кожного
року збільшує аудиторію,
запрошує титулованих виконавців
з цілого світу та розширює
свою програму.**

**Вже дев'ять років музика нівелює
кордони та умовності, джаз
завойовує серця нових адептів,
а піднесений настрій залишається
ще довго після концертів.**

info: www.dzyga.com

Lviv, Sevastopol, Ivano-Frankivsk, Ternopil, Lutsk, Kyiv, Przemysl, Lublin, Sanok, Nowicy

ROMA = AMORE

Поети й художники назвали його Вічним містом, та для мандрівників Рим – вічне свято

Автор:
Олена Чекан

Бідні, бідні римляни! Ну як, скажіть, жити в цьому перенасиченому цивілізаційному розчині? Там круговерть тисячоліть втягує в такі провалля історії, що голова йде обертом. Там кожен будинок, а всі вони палаццо, примушує остовпіти від сонму імен: Пліній Старший, Джойс, Гоголь, Байрон – перелік чи не безкінечний. Там кожна вулиця, вуличка, стежка, не кажучи вже про пилуку Via Appia зі слідами Ісуса, засмоктує трясавиною власних ремінісценцій і чужих спогадів. Там за кожним рогом у сутінках оливкових гаїв та обідраних портиків увижаються тіні цезарів і весталок, а в повітрі назавжди лишилися відгомін гладіаторських поєдинків, суперечок Рафаеля з Мікеланджело та квапливі кроки берсальєрів Муссоліні. Вихід один: розчинитися в любові. Один до одного чи хоча б до людства, що значно легше. І, безперечно, в любові до Великого міста.

ВЕСНЯНА ЗИМА

Рівно рік тому наш літак приземлився в Фьюмічіно. Снігу катма. Морозу й поготів. Рим бентежить блідо-рожевим шумовинням цитрусових гаїв, гойдалками пальм і кипарисів та буянням незрозумілих квітів. Б'ють фонтани, верещать птахи, сонце припікає, а народ вдягнутий, як у травні на Хрещатику. Хоча деякі красуні все ж підмітають прадавню бруківку розстебнутими шубами, а на ногах – чобітки зі шкіряної сітки. Проте легких черевичків, а то й просто підшов з однією пертинкою значно більше. Кав'ярні так і не сховали своїх столиків усередину приміщень, тож пахощі міцної кави й гіркого шоколаду не дають шансу пройти мимо.

«У Римі не вміють варити поганої кави, – заспокоює наш чичероне (гід. – Ред.) воляня-

ЯК ДІСТАТИСЯ — Літаком: Київ – Рим – Київ (МАУ 3500 грн). У дорозі дві з половиною години. Автією півтори доби за маршрутом Київ – Ужгород – Чоп – Будапешт – Відень – Клагенфурт – Падуа – Флоренція – Рим.

НАВВИПЕРЕДКИ З МАРКОМ АВРЕЛІЕМ. На самокатах севгеях Капітолійський пагорб можна оглянути впродовж дня

нин Ярик, – сідаймо тут!» Маленька кафешка: чотири столики всередині, два – на вулиці. Між ними у великому горщику прикрашена ліхтариками ялинка. Господар, сеньйор Джованні, доки його син чаклує над кавою, несе традиційні різдвяні солодощі: домашнє печиво biscotti, мигдалеву нугу і, звісно, смажені каштани. До речі, їх можна купити всюди: ситно, смачно, дешево. «Коли закінчуються гроші, на них і сидимо», – відкриває Ярослав таємницю українських студентів. Ми випадково познайомилися в літаку, і хлопець запропонував показати нам принади Рима.

Часу в мандрях завжди обмаль. У місті ми вперше, тож починаємо із символу Рима – Колізею. Він видається значно більшим, ніж очікували. Величний теракотовий колос, який зовсім не псує зруйнована частина: вона додає йому шарму мужності, так само як шрами – обличчю воїна. Колись його стіни вкривав мармур, колись тут ревіли звірі й людський натопт, а сходинок, мабуть, ще пам'ятають важку ходу легіонерів і грайливий біг куртизанок. Зараз вітер гне додолу польові квіти, тиняються туристи й завивають всюдисущі коти. Їх у Римі, як собак у Парижі. Їхні задеркуваті мармизи визирають із вікон цілком буржуазних апартаментів, вони клянчать смаколиків у всіх підвороттях, та

все ж найбільше котів у Колізеї. Це справжнє котяче царство. Варто хоча б на хвильку поставити сумочку, як нахаби починають її дерти в пошуках їжі.

«Не ловіть гав і стережіться не котів, а кишенькових злодіїв! – сміється наш гід-доброволець, – ті від сумки точно не відмовляться». Ярик розповідає, що найнебезпечніші крадіжки, які гасують на мопедах і мотоциклах. Один злодюжка за кермом, інший – хвацько шарпає сумки, барсетки, теки. Наздогнати їх неможливо, а поліція навіть не реєструє таких випадків.

Швєндяємо римським Форумом. Ця велика площа між Палатинським і Капітолійським пагорбами була центром суспільного життя прадавнього Рима. Наразі це штовханна шедеврів античності, середньовіччя і бароко. Поміж безкінечних руйн храмів та громадських будівель упадає в око арка Тіта, яку возвели на честь взяття римлянами у 70 році Єрусалима. Неподаляк – завітчані трояндами біломармурові залишки храму богині домашнього вогнища Вести. Біля базиліки Юлія, де відбувалися судові процеси, просто на бруківці – брутально видовбані квадрати для різних ігор. Ярик каже, що те справа рук так званих оплескарів – людей, яких наймали, щоб вони оплесками підтримували виступаючих на засіданнях. І таких молодців

ФОТО: АР

МАНДРІВНИКОВІ НА ЗАМІТКУ

Зменшити витрати на дзвінки в роумінгу можна, скориставшись послугою «TravelSIM Україна». Вона працює в 172 країнах і в 63 із них передбачає безплатні вхідні дзвінки. Вихідні дзвінки коштують від \$0,39/хв. Вартість вихідних дзвінків з Італії – \$0,59/хв, вхідні безплатні. Мінімальний стартовий пакет із \$5 на рахунок коштує \$14. Для «балакучих» туристів пропонується стартовий пакет «Еліт» за ціною \$109 зі \$100 на рахунок та номером, що легко запам'ятовується. Стартовий пакет «Еліт» безплатно доставлять у будь-яку точку України. Рахунок можна поповнити картками TravelSIM номіналом \$10, \$20, \$50 та \$100, а також скористатися прямим поповненням на номер. Абоненти TravelSIM можуть замовити послугу збереження українського номера, а також отримати доступ до online-деталізації дзвінків. Поміж переваг TravelSIM – відсутність абонплати й плати за з'єднання, єдиний цілодобовий тариф, безплатні вхідні у багатьох країнах. Абоненти також можуть заробляти бонусні милі за кожну хвилину розмов, для чого потрібно зареєструватися і стати учасником програм лояльності авіакомпаній: «Панорама клуб» від МАУ або «Меридіан» від «АероСвіту».

було чимало, бо римляни обожнювали судові тяжби.

У західній частині Форуму – знаменита кафедра Ростра, з якої до співгромадян звертався Цицерон, а після його наглої смерті саме тут на поталу римлянам виставили його руки й голову. Цирк Массімо – стадіон для колісничних змагань, храм Ромула, будинок Августів. І так до безтями: колони, арки, рештки чогось дуже й не дуже значного...

URBI ET ORBI

Очманілі від невідомого культурно-історичного шару повертаємося на вулиці міста. Тихо спадає ніч. Будинки м'яких коричнево-жовтуватих тонів, вітрини магазинів і просто вікна городян жевріють святковими вогниками. Підсвітка вихоплює з темряви чергові пам'ятки архітектури, на деревах миготять гірлянди, а на деяких тротуарах з'явилися червоні доріжки. Всюди написи: «Buon Natale!» – «Щасливого Різдва!»

Вже прикрасили величезні ялинки на двох головних площах: ватиканській – Святого Петра – і римській – Венеції. Щороку дерева привозить якась із північних країн. Кажуть, що черга дарувальників розписана на півстоліття наперед.

У кожній церкві, капличці стоять різдвяні ясла з немовлям Ісусом, юнкою-Мадонною й волхвами. В соборах вони бага-

ВАРТО ПОБАЧИТИ

Аппієва дорога – цариця доріг, найдавніша в Європі, почала діяти у IV сторіччі до н. е.
Сікстинська капела. Сцени життя Ісуса Христа пензля Мікеланджело, Ботічеллі, Перуджино, Гірландіо та Сіньореллі.

Музеї Ватикану. Скарбниця шедеврів живопису, графіки, скульптури від Стародавнього Єгипту до наших днів. Найбільше зібрання манускриптів середньовіччя й епохи Відродження.

Вілла Боргезе. Палац-музей XVII сторіччя й розкішний парк, що належить Риму.

МІСТО-ДЕРЖАВА ВАТИКАН. Храми-музеї, прочани-туристи

ФОТО: СЕРГІЙ КОТЕЛЬНИКОВ

тофігурні, облаштовані на зразок діорами, й можуть займати чимало місця.

Наш давній знайомий, отець Григорій, зараз живе у Ватикані, навчається в Папській церковній академії. Та він таки знайшов час показати нам найзнаменитіші вертепи Рима. Вранці разом вирушаємо до церкви Святих Козьми й Даміана, що неподалік імператорських форумів. Різдвяний вертеп тут можна побачити впродовж усього року. Ясла рясно-густо заселені. Окрім головних героїв

дійства, мало не тисяча фігур: янголи, люди, тварини. «У XVII сторіччі склалися напружені відносини між Неаполем та Римом, тож цей мистецький витвір неаполітанських різьбярів мав залагодити чвари», – втаємничує отець Георгій.

І знову на Капітолійський пагорб. Церква Санта Марія ін Арачелі. Ясла в ній чи не найдавніші: їх встановлюють тут ще з VI сторіччя. Великі, ледве не в людській зріст, дерев'яні фігури, які ще тоді неабияк майстерно вирізьбили з олів

КОЛІЗЕЙ.
Майже два
тисячоліття
біля його стін
вирує натовп

ФОТО: EPA

ФОТО: PHIL

Гефсиманського саду. Всі скульптури вдягнені в ошатні, оздоблені дорогоцінностями строї. Отець Григорій розповідає, що час від часу фігурку сповитої святої дитинки носили по домівках, бо вважається, що вона зцілює хворих. Та згодом віряни й самі почали її нишком цупити з храму, що правда, потім завжди повертали. «Тепер реліквію зберігають за сімома замками й дістають тільки на Різдво, а до Santissimo Bambini дозволяється звертатися лише пись-

РИМСЬКИЙ
ФОРУМ.
Штовханина
культурних
шарів і
мандрівників

мова: ніякого панібратства», – суворо закінчує панотець, а в очах – бісики.

Завдяки отцю Григорію ми не лише потрапили на нічну різдвяну месу в церкві Санта Марія ін Арачелі, а й отримали омріяні бейджі з написом «волонтер», що давали право увійти на територію Ватикану. «Ніякого панібратства», – весело повторювали ми один одному, проштовхуючись крізь багатотисячний натовп, що заповнив площу перед собором Святого Петра.

Паломники з усього світу в національному вбранні, прапори, величезні різномовні плакати, галас, пісні. І раптом тиша. На балконі маленькою цяточкою – понтифік. Щорічна промова «Місту і світові» для мало не мільярда католиків планети. Далі – вітання з Різдрвом. Ці коротенькі поздоровлення Папа виголошує різними мовами, тож площею котяться хвилі-відповіді. І ми долучилися українською. Не знаю, як сприймали цезарево Urbi et Orbі давні римляни й посланці завойованих народів. Ми ж залишили площу зворушені й трохи розгублені.

Як і всюди, в Італії Різдво – сімейне свято, яке відзначають у колі рідних. Тож ми здивувалися й зраділи, коли нас запросили нові знайомі. Разом із Паолою й Марчелло ми поїхали до Остї, невеликого містечка поблизу Рима. Там у майже сільському старовинному будинку зібралася величезна родина: чоловік тридцять. Бабусі, тітоньки, гордовиті матусі з немовлятами, дідусь у возику, молодь, галантні чоловіки середніх літ. На столі – традиційні різдвяні страви: риба, морепродукти, паста з м'ясною

начинкою, багато сирих, тушкованих, маринованих овочів і свіжих фруктів. Кульмінація вечери – італійське шампанське spumante та різдвяний торт panettone з духмяною кавою.

ТРИЄ ЦАРІ СО ДАРИ

«Різдво із сім'єю, Новий рік – з ким заманеться», – римляни не зраджують цього загальноєвропейського правила. Саме після Різдва починаються відчайдушні веселощі, карколомні вечірки, дискотечний нон-стоп і справжня вакханалія шопінгу.

Вулицями вештаються Babbo Natale, італійські Діди Морози і Pifferai – пастухи, вдягнуті в короткі штани, вельветові піджаки та хутряні куртки з гамашами. Така собі ремінісценція біблейських пасторів. Вони задержувато грають на волинках і чіпляються до перехожих із двозначними жартами.

На площах побільшало яток із виробами ремісників усієї Італії: вишиті барвисті хустки, золоті й срібні прикраси, кераміка, усілякі вироби зі шкіри. А великі супермаркети заохочують покупців ще привабливішими знижками. Річ у тім, що італійці зазвичай на Різдво подарунків не отримують, на Новий рік – хіба що якісь дрібнички. Головний подарунковий день – Еріфанія, українською Богоявлення, наша Водохреща, яку католики святкують 6 січня. І до цього дня римляни готуються ретельно й заздалегідь.

Мешканці Вічного міста знають багато перевірених способів, як навернути щастя в році, що наступає. Найвірнішим вважається шубовснуту з мосту в річку Тибр. На таких відчайдушів полюють гави й поліція. Добре допомагає і з'їдене гроно білого винограду – жовтуваті блискучі виноградинки символізують золоті монети. А запивати ягоди слід шампанським, обов'язково з шийки пляшкись, тоді криза нізащо не зачепить.

Додому проводжав нас Ярослав. На прощання навчив волінської колядки:

*Тріє Царі йдуть со дари
Золото, ладан, миро
Дитяти несуть в офіру...*

Обмінялися подарунками: Ярику – дерев'яна козацька люлька, нам – крихітний срібний Колізейчик. ■

ТУРБОТА ПРО БЛИЖНЬОГО

Випадково почув розмову двох, здається, водіїв маршрутних таксі: «Я з набридливими сусідами вчиняю просто: беру шприц, набираю в нього сире яйце і роблю ін'єкцію під оббивку їхніх дверей. Через тиждень такий сморід, що цю квартиру починають агресивно гризти інші сусіди». А далі – просто торба! «Це метод застарілий, – каже інший. – Одна молода парочка зверху щонаочі веселилася, товклася і не давала мені спати. Так я взяв зварювальний апарат і одного дня, коли їх не було вдома, приварив їхні бронедвері до металевих одвірків. Кілька днів я мав чистий спокій». Поглянувши на його задоволене обличчя, я йому повірив. ■

Анатолій
Дністровий

Наталія
Васютин

КЕСАРЮ КЕСАРЕВЕ

Ранок. Гастроном ще радянського зразка в районі станції Київ-Волинський. Зграйка продавців снідає біля прилавка з ковбасою, голосно критикуючи власника закладу за надто маленькі зарплати. З покупців – тільки я. Сиротливо чекаю біля кондитерського відділу. На три прохання підійти й продати мені товар – жодної реакції. Натомість чути: «Ми тут працюємо з ранку до вечора, а він нам менше, ніж бюджетникам, платить». «Мабуть, я на його місці вас за таку працю просто звільнила б», – не витримую я. І тут вони нарешті мене помітили. І, хоч як дивно, продавчиня таки підійшла до свого робочого місця й навіть перепросила, дожовуючи ковбасу: «Ну ізвиніте, нам що і позавтракать ніззя». ■

ПРОБЛЕМА САМООЦІNKИ

У кінотеатрі перед екшном демонструють трейлери того самого жанру: вгодовані дядечки бігають, стріляють, рятують красунь і всіляко грають м'язами. Раптом екран вкривається смугами кольору хакі, на тлі яких дуже серйозний юнак із тоненькою шийкою починає трохи шепеляво пояснювати, як треба рятувати країну. Зал вибухає реготом аж до кінця рекламного ролика кандидата. На особливо патетичних фразах публіка аж стогне і хлипає. Я знаю, політикам начхати на те, якої про них думки електорат, – аби голосували. Та все одно дивують цілковита відсутність гідності й здатність виставити себе на посміховисько всій країні. Утім, може, це, навіпаки, манія величчя? ■

Катерина
Липа

Роман
Кабачин

**ПРАВО
НА (НЕ)ПРИВАТНІСТЬ**

«Алло, це вас турбують із вашого банку. Сфотографуйте, будь-ласка, повністю вашу квартиру і будинок ззовні, – зателефонували мені з кредитного відділу. – Інакше ми прийдемо до вас самі». Аргументували це тим, що банк має знати, як виглядає на цьому етапі заставне майно. Кому застава, а кому й приватна власність, хоч це нікого не хвилює. Понад те, по секрету повідали, що тепер працівники банків повинні занотовувати, у якому одязі приходить позичальник, читай – чи не бомжує, чи не трусяться в нього руки. Ображатися на рядових виконавців і по-дитячому запрошувати їх самих виконати свою «брудну роботу» – справа невдячна. Але чому за чийсь необгрунтований страх я мушу все виставляти напоказ? ■

ЗМІНИТИ ЖИТТЯ НА КРАЩЕ

Змінитися – це не лише переосмислити життя, поставити нові цілі й завдання, зробити зачіску, купити новий одяг. Змінитися – це ще й повиганяти всіх тарганів, які ховаються там, де ми їх не шукаємо. Вони обожають ховатися в книжках. Загляньте у вашу книжкову шафу, і ви в цьому переконаєтеся. У своїй шафі я знайшла радянські дорослі й дитячі книжки про великого і славного вождя всіх народів. Пам'ятаю, як деякі з них мамі приносили по благу. Смішно. Усе це я радо спакувала племінникові на макулатуру. З маленькими тарганями можна впоратися самотужки. А для боротьби з велетнями, як той, що стоїть на Бессарабській площі, потрібно об'єднувати зусилля. ■

Таня
Овчар

Олена
Чекан

ГОЛОД

Батьки пережили обидва Голодомори. Від першого мою трирічну маму врятував чоловік старшої сестри «красний командир». Він вивіз її з бабунею з Переяслава. Бабуся була «лішенка», себто через дворянство не мала громадянських прав, зокрема й права на роботу, а отже, і на їжу. Тата прихистила донецька шахта: десятирічним пішов у коногони. Після війни батьки разом голодували в Києві. З простріленою легенєю і ледь полікованим туберкульозом тато рушив по харчі на Волинь. На обмін віз оцинковані відра. Їхав на дахах поїздів, прив'язувався: банди полювали на мішечників, стягували гаками з вагонів. Слава Богу, вцілів і загоїв НКВС обминув. Привіз десять кіло манки. Нею вигодували мого старшого брата. У мамі молока не було. Від голоду. ■

РОУМІНГ: ДЕШЕВШЕ, НІЖ ВИ ОЧІКУВАЛИ ;)

Тарифи

- безкоштовні вхідні у 63 країнах
- у 109 країнах вихідні дзвінки у межах \$0,39-\$1,00
- GPRS-інтернет від \$0,57 за 100 Kb
- абонплата відсутня
- плата за з'єднання відсутня

Зручність

- ТревелСімка працює у 172 країнах
- незмінний балтійський номер, що стає відомим до поїздки
- номер зберігається безстроково
- можливість приймати вхідні дзвінки на Ваш український номер
- зручні цілодобові тарифи

Додатково

- безкоштовна деталізація дзвінків Online
- ТревелФакс: окремий балтійський номер для прийому fax2email
- Експрес-звіт: можливість перегляду Ваших витрат на екрані телефону
- Локатор: можливість перегляду місцезнаходження абонента на карті
- послуга «Переказ коштів»
- послуга «Передзвоніть мені»
- послуга «Мобільний Перекладач»
- бонуси в програмах лояльності «Панорама» (МАУ) і «Меридіан» (Аеросвіт)

Продукція

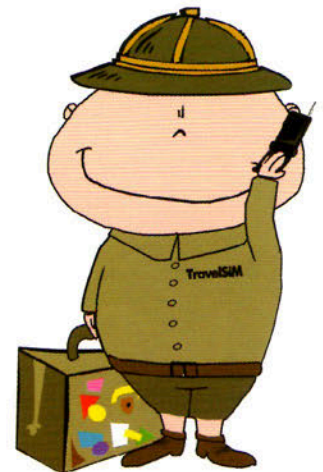
- стартовий пакет містить: ТревелСімку (за ціною \$9) та зручний для абонента баланс (від \$5)
- вибір гарних номерів
- поповнення будь-яким зручним способом
- безкоштовна доставка по Україні при замовленні продукції на суму від \$100

Країна перебування	Вихід \$	Вхід	Країна перебування	Вихід \$	Вхід
Австрія	0,55	0,00	Польща	0,59	0,00
Бельгія	0,65	0,00	Росія	0,45	0,00
Болгарія	0,75	0,20	Словаччина	0,55	0,00
Велика Британія	0,59	0,00	Таїланд	0,85	0,25
Греція	0,65	0,00	Туніс	0,75	0,25
Грузія	0,55	0,00	Туреччина	0,55	0,00
Єгипет	0,55	0,00	Угорщина	0,65	0,00
Ізраїль	0,45	0,00	Фінляндія	0,55	0,00
Іспанія	0,59	0,00	Франція	0,59	0,00
Італія	0,59	0,00	Хорватія	0,55	0,00
Кіпр	0,39	0,00	Чехія	0,55	0,00
Латвія, Литва	0,55	0,00	Швейцарія	0,69	0,00
Німеччина	0,59	0,00	Швеція	0,59	0,00
ОАЕ	0,65	0,00	Японія	0,55	0,00

Тарифи станом на 19/11/2009р.

**Взяв з собою за кордон
свій мобільний телефон?
І дзвонити будеш всім?
Тоді для тебе ТревелСім !!**

Додаток до ліцензії №1100-1896-вс-2/01/2001 та №1103-1568-вс-4/2/2003, видає ЄНДЗ

довідка та інформація про точки продажу:
(050) 800-1001 (044) 223-8008 (098) 800-1001
w.TravelSiM.ua

U.T.T. & C.S.C. since 1996

ПЕРШЕ АВТОМОБІЛЬНЕ РАДІО

Вінниця	100,3 FM	Миколаїв	103,3 FM
Дніпропетровськ	104,8 FM	Нікополь	101,2 FM
Донецьк	106,0 FM	Одеса	100,4 FM
Запоріжжя	99,3 FM	Павлоград	106,1 FM
Івано-Франківськ	106,4 FM	Полтава	100,0 FM
Керч	107,6 FM	Севастополь	102,8 FM
Київ	107,4 FM	Сімферополь	90,6 FM
Кіровоград	102,6 FM	Суми	107,9 FM
Кременчук	102,1 FM	Умань	102,1 FM
Кривий Ріг	91,1 FM	Харків	106,1 FM
Луганськ	101,8 FM	Херсон	105,6 FM
Львів	105,4 FM	Чернігів	100,6 FM
Шостка	102,5 FM	Южноукраїнськ	102,4 FM